



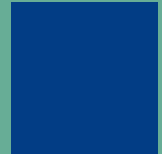
HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Ruralia-instituutti



Maaseudun maahanmuuttajat

Kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta
Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseudulla



Antti Saartenoja
Maarit Träsk
Sami Tantarimäki
Markku Mattila

Raportteja 41



Maaseudun maahanmuuttajat

Kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta
Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseudulla

Antti Saartenoja
Maarit Träsk
Sami Tantarimäki
Markku Mattila

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
Kampusranta 9
60320 SEINÄJOKI
puh. 050 4151 150
Telekopio (06) 4141 504
www.helsinki.fi/ruralia

ISBN 978-952-10-5398-6

ISSN 1796-0622

ISBN 978-952-10-5399-3 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

Esipuhe

Työperäinen maahanmuutto on viime vuosina noussut väestö- ja työvoimapolitiittisen keskustelun ehkä kuumimmaksi puheenaiheeksi. Tällä hetkellä Suomi ja koko maailma ovat ajautuneet syvään laskusuhdanteeseen ja työttömyys on kääntynyt nopeaan kasvuun. Samalla asenteet maahanmuuttoa kohtaan ovat jyrkentyneet. Mikään ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että ikääntymisestä johtuva työikäisen väestön määrän lasku tulee edelleen jatkumaan, ellei jostakin saada tilalle korvaavaa työvoimaa. Myös ne ajat ovat taakse jäänyttä elämää, jolloin maaseutu muodosti maan tärkeimmän työvoimareservin. Myös maaseutu on yhä laajemmin muuttunut työvoimaa luovuttavasta alueesta työvoimaa vastaanottavaksi alueeksi. Tällöin myös maaseudun yksityisten ja julkisten työnantajien on kamppailtava yhä niukemmaksi käyvistä työvoimasta.

Viimeaikaisten laskelmien mukaan koko maahan tarvittaisiin vuosittain noin 10 000 maahanmuuttajaa korvaamaan pienentyvien ikäluokkien aiheuttama työvoimavaje. Maaseudun kannalta tärkein kysymys on, vahvistavatko nämä maahanmuuttajat ensisijaisesti suurten kaupunkiseutujen kasvua, vai voidaanko maaseudun työvoimatarpeita tyydyttää edes osittain maahanmuuttajien avulla.

Tässä tutkimuksessa on pyritty selvittämään suomalaisen maaseudun erityispiirteitä maahanmuuton näkökulmasta. Tietoa on kerätty tilastoista, kyselyjen avulla ja maahanmuuttajia haastatteleamalla. Kohdealueina on käytetty Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan maakuntia. Raportin tarkoitus on toimia apuvälineenä kehitettäessä maaseudun maahanmuuttoa suunnitelmalliseksi ja pitkäjänteiseksi toiminnaksi.

Tutkimus on tehty Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin, Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen ja Siirtolaisuusinstituutin yhteistyönä. Tutkimuksen on rahoittanut Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR). Raportin ovat laatineet FT, dosentti Markku Mattila, FT Antti Saartenoja, FT Sami Tantarimäki ja HTM Maarit Träsk. Raportin ulkoasusta ja viimeistelystä ovat vastanneet tiedottaja Pasi Komulainen ja julkaisusihiteeri Jaana Huhtala. Lämmin kiitos kaikille työhön osallistuneille.

Seinäjoella 20.5.2009

Sami Kurki
Johtaja

Sisällys

Tiivistelmä ja johtopäätökset	9
1. Työperäistä maahanmuuttoa kaupunkiin ja maaseudulle	13
2. Tutkimuksen toteutus	15
2.1 Maahanmuuttajia maaseudulla – onko niitä?	15
2.2 Tutkimuksen kohdealueiden kuvaukset.....	15
2.3 Aineiston kuvaus.....	18
3. Suomen maahanmuuttopolitiikan linjauksia	19
3.1 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma.....	19
3.2 Kuntaliiton kannanotto maahanmuuttopolitiikkaan.....	19
3.3 Maaseutuun kohdistuva maahanmuuttopolitiikka.....	20
3.4 Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelma.....	21
3.5 Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma.....	22
3.6 Kauhajoen ja Salon seudun maahanmuuttostrategiat.....	22
4. Työperäinen maahanmuutto suomalaisilla työmarkkinoilla	23
4.1 Töihin Suomeen.....	23
4.2 Maahanmuuttaja työmarkkinoilla.....	23
4.3 Maahanmuuttajien yrittäjäys.....	25
5. Suomesta koti?	27
5.1 Kotouttamislain mukainen toiminta.....	27
5.2 Suomalaisien asenteet lientymässä.....	27
5.3 Suhtautuminen maahanmuuttajiin väestöryhmittäin.....	28
5.4 Asuminen ja sosiaaliset verkostot.....	30
6. Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan vieraskielinen väestö tilastojen valossa	31
6.1 Vieraskielisten määrä: yleiskuva.....	31
6.2 Kielirakenne.....	33
6.3 Ikärakenne.....	34
6.4 Alueiden osuus vieraskielisistä eli houkuttelevuus asuinpaikkoina.....	36
6.5 Vieraskielisten osuus väestöstä alueittain.....	40
6.6 Yhteenveto.....	43
7. Maahanmuuttajien työ ja työttömyys	44
7.1 Ulkomainen työvoima Suomessa: tyypilliset ammatit ja toimialat sekä työttömyys ja työllistyminen.....	44
7.2 Työttömyys ja työllistyminen Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa.....	49
7.3 Yhteenveto.....	59
8. Kuntien kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan maaseudulla	62
8.1 Taustatietoja kyselystä.....	62
8.2 Kunta maahanmuuttajan työnantajana.....	64
8.3 Kunta kotouttajana.....	65
9. Maahanmuuttajat kylissä	67
9.1 Taustatietoja kyselystä.....	67
9.2 Tietoisuus maahanmuuttajista.....	69
9.3 Maahanmuuttajien osallistuminen.....	71
9.4 Kylien asukashankinta ja kansainvälisyys.....	71
9.5 Kotoutuminen.....	74
9.6 Maahanmuuttajien kansallisuus ja ammattitaito.....	75

10. Maaseudun maahanmuuttajien kokemuksia asumisesta ja työllistymisestä maalla	77
10.1 Haastateltavien taustatietoja.....	77
10.2 Asumisen ja kotoutumisen arkea.....	79
10.3 Työelämän pyörteet.....	87
10.4 Palvelut ja asiointi.....	90
11. Yhteenveto ja johtopäätökset	92
Lähteet	95
Liite I. Kysely kyläyhdistyksille.....	99
Liite II. Kuntakysely.....	103
Liite III. Haastatteluteemat.....	106
Liite IV. Maahanmuuttajatyövoiman tarve ammattialoittain Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa.....	108
Kuva 1. Etelä-Pohjanmaan kunnat 2008.....	16
Kuva 2. Varsinais-Suomen kunnat 2008.....	17
Kuva 3. Vieraskielisen väestön osuus koko väestöstä Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla 1990–2007.....	32
Kuva 4. Kyselyyn vastanneet yhdistykset luokiteltuna aloittain.....	69
Kuva 5. Vastajien arvio kylissä asuvista maahanmuuttajista.....	70
Kuva 6. ”Kylässämme ei asu maahanmuuttajia, joten asia ei kosketa meitä.”.....	70
Kuva 7. ”Maahanmuuttajia tulee kannustaa mukaan kylän yhteiseen toimintaan”.....	71
Kuva 8. Asukashankinnassa käytettäviä keinoja.....	72
Kuva 9. ”Kylässämme on panostettu kansainvälisyyteen.”.....	73
Kuva 10. ”Monikulttuurisuuden huomioiminen on tarpeen vain silloin kun toimintaan osallistuu maahanmuuttajia.”.....	73
Kuva 11. ”Maahanmuuttajien määrää tulisi lisätä kylässämme.”.....	75
Kuva 12. Alueet, joilta mieluiten haluttaisiin maahanmuuttajia omaan yhteisöön.....	76
Taulukko 1. Kymmenen suurinta vieraskielisten kieliryhmää Varsinais-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja koko Suomessa vuonna 2007.....	33
Taulukko 2. Lasten, työikäisten ja eläkeikäisten osuus kotikielisen ja vieraskielisen väestön keskuudessa Varsinais-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja koko Suomessa vuonna 2007.....	34
Taulukko 3. Lasten, työikäisten ja eläkeikäisten osuus kymmenen suurimman vieraskielisen kieliryhmän keskuudessa Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.....	36
Taulukko 4. Vieraskielisten jakaantuminen seutukunnittain Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.....	37
Taulukko 5. Vieraskielisten jakaantuminen seutukunnittain kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.....	38
Taulukko 6. Varsinais-Suomen kunnat ja vieraskielisten absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus kaikista maakunnan vieraskielisistä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.....	39
Taulukko 7. Etelä-Pohjanmaan kunnat ja vieraskielisten absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus kaikista maakunnan vieraskielisistä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.....	39
Taulukko 8. Vieraskielisten osuus seutukuntien väestöstä Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.....	40
Taulukko 9. Vieraskielisen väestön osuus koko väestöstä seutukunnittain kaupunkimaisissa, taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.....	41

Taulukko 10.	Varsinais-Suomen kunnat ja vieraskielisten absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus kunnan väestöstä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin	41
Taulukko 11.	Etelä-Pohjanmaan kunnat ja vieraskielisten absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuuskunnan väestöstä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin	42
Taulukko 12.	Ulkomaan kansalaisten yleisimpien ammattien jakautuma Suomessa vuoden 2004 työssäkäyntitilaston mukaan	45
Taulukko 13.	Ulkomaalaisten työttömyysaste vuonna 2006, työministeriön arvio.....	48
Taulukko 14.	Suomalaiset ja ulkomaalaiset työnhakijat työllisyyden mukaan Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa 30.4.2008	49
Taulukko 15.	Suomalaisten ja ulkomaalaisten työnhakijoiden työllistyminen työvoimatoimistojen kautta Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa huhtikuussa 2008	50
Taulukko 16.	Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden työllistyminen työvoimatoimistoittain Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa huhtikuussa 2008 jaoteltuina ei-maaseutumaisiin ja maaseutumaisiin työvoimatoimistoihin	51
Taulukko 17.	Työttömien ulkomaalaisten työnhakijoiden suhde alueen vieraskielisen työikäisen väestön määrään työvoimatoimistoittain ryhmiteltyinä maaseutumaisiin ja ei-maaseutumaisiin työvoimatoimistoihin Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa huhtikuussa 2008	52
Taulukko 18.	Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus alueen kaikista ulkomaisista työttömistä työnhakijoista kansallisuuksittain sekä eri kansallisuutta edustavien ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus oman alueensa työikäisestä oman kansallisuuden väestöstä (sarake II) Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa keväällä 2008	54
Taulukko 19.	Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat 1.1.–30.6.2008 Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksessa kansallisuuksittain	55
Taulukko 20.	Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat 1.1.–30.6.2008 Varsinais-Suomen TE-keskuksessa kansallisuuksittain	56
Taulukko 21.	Ulkomaalaisten työnhakijat koulutustaustan mukaan 1.1.–30.6.2008 Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskuksessa	57
Taulukko 22.	Ulkomaalaisten työnhakijat ammattiryhmän mukaan 1.1.–30.6.2008 Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskuksessa	57
Taulukko 23.	Keväällä 2008 työttömänä olleet ulkomaiset työnhakijat työttömyysjaksojen keston mukaan Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja koko maassa	58
Taulukko 24.	Keväällä 2008 työttömänä olleet ulkomaiset työnhakijat työttömyysjaksojen keston ja sukupuolen mukaan Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja koko maassa	59
Taulukko 25.	Kuntakyselyn vastaukset Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla	63
Taulukko 26.	Ydistyskyselyn vastausten määrä kunnittain.....	68
Taulukko 27.	Haastateltujen asuinseudut ja kotimaat.....	77
Taulukko 28.	Haastateltujen asumisaika Suomessa.....	78
Taulukko 29.	Haastatellut maahanmuuttajat ikäryhmittäin.....	78
Taulukko 30.	Haastateltujen sijoittuminen työelämään.....	79
Taulukko 31.	Haastateltujen koulutustausta.....	87

Tiivistelmä ja johtopäätökset

Suomen maahanmuuttajaväestö on keskittynyt kaupunkeihin, ja erityisesti pääkaupunkiseudulle ja muihin suurimpiin kaupunkikeskuksiin. Samaten kansallinen maahanmuuttopolitiikka kohdistuu ensisijaisesti suurimmille kaupunkiseuduille. Väestön ikääntymisen ja työvoimatarpeen tyydyttämisen kysymykset koskettavat kuitenkin mitä suurimmassa määrin myös maaseutua. Uusimmissa maaseutupoliittisissa ohjelmissa maahanmuutto ja maaseudun kansainvälistymisen tematiikka on jo jossakin määrin näkyvissä. Poliitiikka ei kuitenkaan ole voinut tukeutua maahanmuuttoa koskevaan tutkimukseen, koska aikaisemmassa tutkimuksessa ei juuri ole käsitelty maaseutuypäristöstä aiheutuvia erityiskysymyksiä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella työperäisen maahanmuuton nykytilaa ja kehitys näkymiä maaseudulla. Käytännöllisenä tarkoituksena oli tarjota tietoa ja toimenpidesuosituksia siitä, miten maahanmuuttopolitiikkaa voitaisiin maaseutumaisilla alueilla parhaiten toteuttaa. Tutkimuksen kohdealueiksi valittiin kaksi maahanmuuton ääripään maakuntaa: Varsinais-Suomi ja Etelä-Pohjanmaa. Tutkimus koostui neljästä osasta: tilastotarkastelusta, kyläyhdistyksille ja -toimikunnille kohdistetusta kyselystä, kuntatyöntantajille kohdistetusta kyselystä sekä maahanmuuttajien haastatteluista.

Tulosten perusteella tutkimusalueet eroavat maakuntina toisistaan sekä maahanmuuttajien määrässä että rakenteessa. Varsinais-Suomessa maahanmuuttajia on suhteessa väestöön Manner-Suomen maakunnista toiseksi eniten. Etelä-Pohjanmaalla sen sijaan ulkomaalaisten osuus väestöstä on maan alhaisin. Kummankin alueen kaksi suurinta vieraskielisen väestön kieliryhmää (poislukien ruotsi) ovat venäjä ja viro. Varsinais-Suomen vieraskielisten ryhmässä korostuu kuitenkin pakolaisten osuus. Etelä-Pohjanmaan vieraskieliset sen sijaan ovat pääosin naapurivaltioista kotoisin olevia työperäisiä maahanmuuttajia.

Varsinais-Suomessa maahanmuuttajat ovat asettuneet asumaan kaupunkeihin, Turkuun ja sen lähikuntiin sekä Saloon. Maaseutumaisissa kunnissa maahanmuuttajista asui vain kuusi prosenttia. Etelä-Pohjanmaalla vieraskieliset jakaantuivat tasaisemmin. Noin kolmasosa heistä asui kaupungissa (Seinäjäki), reilu kolmasosa taajaan asutuissa kunnissa ja niukka kolmasosa maaseutumaisissa kunnissa. Vieraskielisten suhteellinen osuus kuntien väestöstä on kuitenkin suurempi Etelä-Pohjanmaan maaseutumaisissa kunnissa kuin Varsinais-Suomen vastaavilla alueilla. Tästä voitaneen vetää se johtopäätös, että vieraskielisten asema – esimerkiksi palveluiden, näkyvyyden, tarpeiden ja niiden tyydyttämisen suhteen – on Etelä-Pohjanmaan maaseudulla vahvempi kuin Varsinais-Suomen vastaavalla alueella.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maahanmuuttajien alueellinen keskittyminen kaupunkeihin tukee huonosti maaseudun työvoiman tarjonnan kehitystä. Työperäisen maahanmuuton lisääminen maaseudulle siten, että näköpiirissä oleva työvoiman tarve tulisi katettua, tarvitsee erityisiä toimia.

Maahanmuuttajien työllistymisen osalta tutkimuksessa käytettiin Tilastokeskuksen kokoamia tilastoaineistoja, joihin on koottu maassa vähintään vuoden oleskelleiden ulkomaan kansalaisten tietoja. Tulosten mukaan kolme neljästä ulkomaalaisesta sijoittui palveluammattaihin. Painopiste oli kaupan alalla, joka oli palveluammattaihin työkentelevien naisten että miesten pääasiallinen toimiala. Maahanmuuttajien ryhmässä työvoiman osuus on kasvanut tasaisesti 1990-luvun puolivälistä lähtien niin, että vuonna 2005 se oli jo miltei sama kuin kantaväestön keskuudessa. Samaan aikaan maahanmuuttajien työttömyysaste on laskenut, pysytellen kuitenkin yli kaksinkertaisena kantaväestöön verrattuna. Tosin eri kansallisuusryhmien väliset erot ovat suuret: Työministeriön vuotta 2006 koskevan arvion mukaan työttömyysaste vaihteli irakilaisien 66 prosentista kiinalaisten 8 prosenttiin. Maahanmuuttajaväestön asemaan työmarkkinoilla vaikuttaa voimakkaasti Suomeen saapumisen syy. Pakolaistaustaisten työllistyminen on vaikeampaa johtuen heidän yleisestä heikommasta koulutustaustastaan,

kielitaidostaan sekä kulttuurisesta ja maantieteellisestä etäisyydestään. Työperäisesti maahan tulleet ovat puolestaan usein jo tullessaan koulutettuja ja työhönsä nähden kielitaitoisia.

Kantaväestön ja ulkomaalaisten suurimmat erot työllistymisessä olivat siinä, että ulkomaalaisista reilu neljännes oli hakiessaan toimenpidetyöllistettyjä (kantaväestössä vain noin 14 prosenttia) ja toisaalta ulkomaalaisissa ei juuri ollut työttömyyseläkeläisiä, joita kantaväestön työnhakijoissa oli keskimäärin lähes viidennes.

Maahanmuuttajat työllistyivät Etelä-Pohjanmaan maaseudulla paremmin ja keskenään tasaisemmin kuin Varsinais-Suomen maaseudulla. Etelä-Pohjanmaalla oli tutkimusajankohtana tarjolla pääasiassa venäläistä ja virolaista työvoimaa: miltei puolet (46,6 %) työttömistä työnhakijoista kuului näihin kahteen kansallisuuteen. Varsinais-Suomessa työvoiman tarjonta jakaantui tasaisemmin eri kansallisuuksien kesken. Varsinais-Suomen maahanmuuttajien pakolaistausta näkyy heikosti koulutetun väestön suhteellisessa suuruudessa. Samaan viittaisi sekin, että ammattitaidottomaksi luokitellun työvoiman osuus oli Varsinais-Suomessa korkeampi kuin Etelä-Pohjanmaalla.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maahanmuuttajat eivät tällä hetkellä muodosta maaseudulla mitään erityistä työvoimareserviä. Tarvittaessa työvoimaa on hankittava joko kaupungeista tai suoraan maahanmuuton lähtöalueilta, mikä lisää paineita järjestää maaseutukuntiin toimivat maahanmuuttajien kotouttamispalvelut. Kansallisuuksista olisi luontevaa keskittyä venäläisiin ja virolaisiin, koska ne muodostavat jo tällä hetkellä vähäisen maahanmuuttajajoukon pääryhmät. Tällöin kotoutumispalvelujen järjestäminen olisi kaikkein helpointa. Lisäksi maahanmuuttajien työllistymisessä tulee erityisesti huomioida se, ovatko he pakolaisia vai muusta syystä maahan tulleet. Myös Etelä-Pohjanmaalla tulee varautua pakolaistaustaisten maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen.

Maaseutukuntien tilanne maahanmuuttajien työnantajina ja kotouttajina osoittautui tutkimuksessa varsin haasteelliseksi. Ensinnäkin tutkimuksen aikana tapahtui lukuisia kuntaliitoksia, jotka aiheuttivat sekaannusta kuntakentässä. Toiseksi kuntien työvoimatarve ei ilmeisesti ollut tutkimuksen tekohetkellä vielä niin akuutti kysymys kuin monilla muilla aloilla. Kunnat olivat kuitenkin työllistäneet ulkomaalaisia monipuolisesti eri tehtäviin ja monet vastaajat näkivät työvoimatarvetta erityisesti hoito- ja hoiva-aloilla. Kotouttamispalvelujen osalta yhteiseksi piirteeksi nousi palvelujen järjestäminen tarpeen ja tilanteen mukaan, koska maahanmuuttajamäärät ovat olleet varsin pieniä. Kokonaisuutena kuva maaseutukunnista työllistäjinä ja kotouttajina jäi suhteellisen epäselväksi. Taustalla saattaa olla edelleen maahanmuuton kytkeminen pakolaispolitiikkaan, jossa maaseutukunnat eivät juurikaan ole olleet aktiivisia.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maaseutukuntien tulee laatia tai päivittää toimivat ja riittävän konkreettiset maahanmuuttopoliittiset ohjelmat, ja tiedottaa niistä tehokkaasti sekä omissa organisaatioissaan että sidosryhmien suuntaan. Ohjelmissa tulee selkeästi ottaa kantaa sekä pakolaisten vastaanoton että työperäisen maahanmuuton kysymyksiin. Ohjelmissa tulisi kotouttamispalvelujen järjestämisen lisäksi linjata myös kunnan rooli maahanmuuttajien työnantajina. Kolmanneksi ohjelmissa tulisi huomioida kolmannen sektorin toimijoiden merkitys maaseudun maahanmuuttajien lähimpänä kontaktipintana suomalaisen kansalaisyhteiskuntaan. Virolaistaustaisten maahanmuuttajien erityistä kielitaitoa – viro, venäjä, suomi – voitaisiin nykyistä paremmin hyödyntää erityisesti venäläisten kotouttamisessa.

Julkisen sektorin ohuus nostaa maaseutukunnissa esiin myös kolmannen sektorin merkityksen maahanmuuttajien kotoutumisen edistäjänä. Yhdistykset ovat melko hyvin tietoisia alueellaan asuvista ulkomaalaisista, mitä voidaan pitää hyvänä lähtökohtana. Yhdistykset ovat kuitenkin voimakkaasti jakautuneet kahteen eri ryhmään sen suhteen koskeeko maahanmuuttajakysymys niiden toimintaa. Maahanmuuttajia ei myöskään ole erityisesti tavoiteltu kyliin asumaan eivätkä yhdistykset ole järjestä-

neet erityistä kotoutumista edistävää toimintaa. Yhdistysten mielestä maahanmuuttajia voidaan sen sijaan kutsua mukaan normaaliin toimintaan aivan kuten muitakin kyläläisiä, mikä onkin maahanmuuttajien vähäisen määrän vuoksi varsin luonteva tapa toimia.

Maaseudulle asettuneet maahanmuuttajat ovat haastattelujen mukaan suhteellisen tyytyväisiä elämäänsä. Elämä rakentuu työn, ystävien ja perheen varaan, kuten kantaväestölläkin. Maaseudulla asumisessa on koettu myös haasteita, kuten nurkkakuntaisuus ja sosiaalisen elämän vähäisyys. Moni tunsi kuitenkin olleensa onnekas löydettyään hiljaisen, rauhallisen ja turvallisen asuinpaikan maasta, jossa on korkea elintaso ja toimivat hyvinvointipalvelut. Suomalainen maaseutu näyttäytyy silti tietynlaisena rajaseutuna, jonne ovat ehtineet ensimmäiset rohkeat tienraivaajat. Haastateltuja leimasi tietynlainen rohkeus ja pilottihenkisyys. Maahanmuuttajiin oli myös suhtauduttu yksilöinä ja heistä on oltu kiinnostuneita toisin kuin kaupungeissa. Keskeinen kysymys on, onko maaseutuyhteisöissä olemassa maahanmuuttajien suhteen jokin raja-arvo, minkä ylittäminen aiheuttaa vastareaktioiden käynnistymisen. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että joko tätä raja-arvoa ei ole tai sitten siitä ollaan vielä hyvin kaukana.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maahanmuuttajat ovat halukkaita ja valmiita toimimaan yhteisöjen hyväksi, ehkä jopa aktiivisemmin kuin kantaväestö. Kyläyhteisöjen kannattaisikin pyrkiä ottamaan maahanmuuttajat aktiivisesti mukaan osaksi kylän normaalia toimintaa. Maahanmuuttajat tarvitsevat kuitenkin kantaväestöä enemmän yhdistystoiminnan periaatteista tiedottamista. Lisäksi kyläyhteisöt voisivat olla aktiivisempia ulkomaalaistaustaisten asukkaiden hankinnassa. Yhdistysten tulisi myös olla tietoisia oman kunnan tai alueen maahanmuuttajille tarkoitetuista erityispalveluista, jotta he voivat ohjata maaseudulla usein yksittäin asuvat maahanmuuttajat niiden piiriin.

1. Työperäistä maahanmuuttoa kaupunkeihin ja maaseudulle

Suomessa työperäinen maahanmuutto ei perinteisesti ole ollut maahanmuuttopolitiikan keskiössä. Maahanmuutto on perustunut lähinnä ulkoisiin paineisiin, kuten Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin tai sukulaiskansoja koskeviin ideologisiin tavoitteisiin (Forsander 2000: 144). Työperäinen maahanmuutto alkoi kasvaa 1990-luvun aikana (Sjöblom-Immala 2006: 4), minkä myötä maahanmuutto on alettu nähdä osaratkaisuna tulevaisuudessa uhkaavan työvoimapulan torjunnassa. Tämän seurauksena maahanmuuttokeskustelussakin on siirrytty pois sitä pitkään hallinneesta pakolaisuustemasta (Torvi 2007: 1). Suomen aktiivisen maahanmuuttopolitiikan ilmenemismuotoja ovat pakolaispolitiikka, turvapaikkapolitiikka, inkeriläis- tai paluumuuttopolitiikka, integraatio- tai kotouttamispolitiikka ja työlupapolitiikka (Pehkonen 2006: 16).

Viime vuosina maahanmuuttajien merkitys suomalaiselle yhteiskunnalle on korostunut erityisesti työmarkkinoiden näkökulmasta. Väestön ikääntyminen ja taloudellisen kehityksen ylläpito luovat merkittäviä paineita suomalaisille työmarkkinoille. Jo tällä hetkellä maamme työmarkkinoilta poistuu työvoimaa enemmän kuin sinne tulee. Työvoiman saatavuuden turvaamisessa on yhä useammin nostettu esiin ulkomaalaisen työvoiman rekrytointi ja maassa jo asuvien maahanmuuttajien työvoimaresurssin mahdollisimman monipuolinen hyödyntäminen. Torven (2007: 11) mukaan muuttajien nykyistä parempi integroituminen työmarkkinoille voisi tarjota varsin merkittävän lisän työvoiman tarjontaan jo 10 – 15 vuoden aikavälillä. Samalle aikavälille ajoittuu suurten ikäluokkien eläköityminen, jonka aiheuttamaan työvoiman tarpeeseen nuoret ikäluokat eivät pysty vastaamaan. Vastassa on sekä määrällinen että laadullinen työvoimapula.

Työperäisen maahanmuuton lisääminen on ajankohtainen kysymys Suomen ohella monelle muullekin väestön ikääntymisestä kärsivälle Euroopan valtiolle. Toisin kuin suurimmalla osalla Euroopan maista Suomella ei ole juurikaan kokemusta ulkomaisen työvoiman hankkimisesta ja vastaanottamisesta. Maahanmuutto on Suomessa väestöön suhteutettuna ollut varsin vähäistä. Suomi on suurimman osan itsenäistä historiaansa ollut maastamuuttomaa. Suomeen suuntautunut muutto voimistui aluksi Suomesta lähteneiden siirtolaisten paluumuuttona. Vasta 1980–1990 -lukujen taitteessa maahanmuuttajien määrä on ylittänyt täältä lähteneiden määrän (Forsander 2000, Martikainen ym. 2006: 9–10, KTM 2005). Ulkomaalaisten määrän kasvu on tämän jälkeen ollut tasaista ja kehitys näyttäisi jatkuvan samansuuntaisena myös tulevaisuudessa. Maahanmuuton lisäämisen tarve on pitkällä tähtäimellä erittäin todennäköistä riippumatta talouden suhdanteista. Maahanmuuttajien määrä on Suomessa edelleen muihin EU-maihin verrattuna hyvin pieni. Vuoden 2008 lopussa Suomessa asui Tilastokeskuksen mukaan 143 256 ulkomaan kansalaista, joka on noin 2,7 prosenttia koko maan väestöstä. Se on selvästi vähemmän kuin esimerkiksi OECD-maissa, joissa ulkomaalaisväestön osuus on keskimäärin 8 prosenttia (Dayton-Johnson, ym: 2007: 9).

Suomen vähäinen maahanmuuttajaväestö on keskittynyt voimakkaasti kaupunkeihin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Maahanmuuttajat näyttäisivät suosivan suuria kaupunkeja, ja samaten maahanmuuttopolitiikka näyttäisi kohdistuvan ensisijaisesti suurimmille kaupunkiseuduille. Maan sisäisen muuttoliikkeen seurauksena ja väestön ikääntymisestä johtuen työvoimapula alkaa suurten kaupunkiseutujen ohella olla arkipäivää myös maaseudulla. Maaseutu ei nykyään ole yksinomaan työpaikkoja menettävää aluetta. Monissa maaseutukunnissa on vahvassa kasvussa olevia tuotannonaloja, jotka kaipaavat kipeästi osaavaa työvoimaa. Maaseudun työvoiman saatavuuden ongelmat näkyvät teollisuuden lisäksi myös palvelualoilla. Näkyvin ongelma on pienten terveystieteiden ja sairaaloiden

lääkäripula. Työvoimatarpeen ohella maaseudun maahanmuuton lisäämistä on perusteltu väestön vähenemiskehityksen torjumisella ja maaseudun elinvoimaisuuden turvaamisella.

Kansallisessa maahanmuuttopolitiikassa tavoitellaan aktiivista, kokonaisvaltaista ja johdonmukaista maahanmuuttopolitiikkaa (Hallitusohjelma 2007: 21–22). Hallitusohjelmassa todetaan myös, että pääkaupunkiseudulle, Turun seudulle ja muille merkittävälle maahanmuuttoalueille laaditaan valtiovallan ja kuntien yhteistyönä pilottiohjelma maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen edistämiseksi. Toisaalta hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma (Työministeriö 2006:3) tunnistaa osaamisvajeen syvenevän maan eri alueilla epätasaisesti nuorempien, liikkuvien ikäluokkien supistumisen myötä. Maahanmuuttopolitiikkaa esitetään ohjelmassa ratkaisuksi tasapainottamaan alueellista kehitystä. Tämä on kuitenkin erittäin haasteellinen tavoite (Rauhut 2007: 23). Eikä vähiten siksi, että maahanmuuttajien asettuminen kasvukeskuksiin heikentää maahanmuuton vaikutusta työmarkkinoihin. Työllisyysastetta taas saattaa nostaa työvoimapulan oloissa yleistyvä rekrytointi suoraan ulkomailta. Lisäksi kaupunkeihin keskittymisen ounastellaan lisäävän monimuotoisuuden alueellista eriytymistä, koska muuttoliikkeen myötä suurten kaupunkien katsotaan profiloituvan suvaitsevammiksi (Moisio & Martikainen 2006: 51).

Maahanmuuttajien tarjoama osaamis- ja työvoimapotentialiaali on joka tapauksessa otettava vakavasti huomioon myös maaseudun kehittämisessä. Tulomuuttajien osaaminen ja kulttuurinen tausta voivat vaikuttaa hyvinkin merkittävästi niin paikalliseen kehitykseen kuin laajemmin alueen hyvinvointiin. Sekä Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa että erityisohjelmassa todetaan, että Suomen maaseutu tarvitsee myös maahanmuuttajia ja että maaseutupoliitikassa on tärkeää edistää maaseudun myönteistä asenneilmapiiriä maahanmuuttajia kohtaan. Maahanmuuttajilla katsotaan olevan merkittävä rooli maaseudun väestörakenteen tasapainon, työvoiman saatavuuden ja monikulttuurisuuden ihanteiden kannalta (Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä 2004: 74, 2007: 20, 22, 2009: 71).

Työmarkkina-asema on maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien yhteiskunnallisen aseman keskeinen määrittäjä. Maahanmuuttajan työllistyminen onkin keskeinen kotoutumista edesauttava tekijä (Forsander 2000:16, Forsander & Ekholm 2001:59). Valtosen (1999) mukaan kotoutumisen tärkein este on todellisen työllistymismahdollisuuden puuttuminen. Yksilön kannalta työn merkitys on paitsi toimeentulossa, myös koko elämänhallinnassa (Sjöblom-Immala 2006: 3). Siksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttoa ensisijassa työmarkkinoiden näkökulmasta. Maahanmuuttopolitiikan ohella voitaisiin puhua myös yksinkertaisesti työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden edistämisestä (Dayton-Johnson, ym. 2007:12). Perinteisesti työmarkkinalähtöinen näkökulma on tarkoittanut yksinomaan työnantajien tarpeista ja tavoitteista lähtevää tarkastelua. Työnantajalähtöinen ajattelu vaatii kuitenkin tuekseen huomion kiinnittämisen kokonaisvaltaisemmin maahanmuuttajien ja heidän perheidensä tarpeisiin, jotta he voisivat mahdollisimman hyvin integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Kestävän maahanmuuton kannalta on tärkeää myös se, mikä on paikallisyhteisöjen kyky ottaa maahanmuuttajat osaksi yhteisön jokapäiväistä elämää. Erityisen tärkeää tämä on maaseudulla, jossa maahanmuuttajan tukena ei välttämättä ole muita samaa etnistä ryhmää ja kulttuuria edustavia ihmisiä.

2. Tutkimuksen toteutus

2.1 Maahanmuuttajia maaseudulla – onko niitä?

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella työperäisen maahanmuuton nykytilaa ja kehitysnäkymiä maaseudulla. Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on selvittää suomalaisen maaseutuun kohdistuvan maahanmuuttopolitiikan sisältöä ja käytäntöjä maahanmuuttajien näkökulmasta sekä tarjota tietoa maahanmuuttajien sijoittumisesta ja kotoutumisesta maaseutuvaltaisiin ympäristöihin. Lisäksi tavoitteena on selvittää työperäistä maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta kyläyhdistysten näkökulmasta tarkastelemalla maahanmuuttajien integroitumista paikalliseen kulttuuriin ja yhteisöön sekä selvittämällä, millainen voimavara monikulttuurisuus ja maahanmuuttajien osaaminen on maaseudulle.

Tutkimuksessa tarkastellaan myös missä määrin julkinen sektori on työllistänyt maahanmuuttajia ja millaisia kokemuksia ja näkemyksiä työperäisestä maahanmuutosta kunnissa on kertynyt. Tutkimus tarjoaa kansallisen ja paikallistason päätöksentekijöille tietoa siitä, miten maahanmuuttopolitiikkaa voitaisiin maaseutumaisilla alueilla parhaiten toteuttaa. Tutkimuksen tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää edistettäessä työperäistä maahanmuuttoa suurten kaupunkiseutujen ulkopuolisille alueille.

Tutkimuksen avulla pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- mikä on työperäisen maahanmuuton nykytila ja kehitysnäkymä maaseudulla?
- miten maaseudun julkiset työnantajat näkevät maahanmuuttajat työvoimana?
- mikä on maahanmuuttajien oma kokemus työllistymisestä ja työmarkkinatilanteesta maaseudulla?
- miten maahanmuuttajat ja heidän perheensä ovat kotoutuneet maaseudulle: mitä hyviä ja huonoja puolia maaseudussa työn ja asumisen ympäristönä on ollut?
- miten kyläyhdistykset, maakunnallisten kylien yhteenliittymät ja toimintaryhmät suhtautuvat maahanmuuttajiin asukkaina ja toimijoina?
- ovatko tai voisivatko maahanmuuttajat olla joillekin maaseutualueille profiloitumisen mahdollisuus?

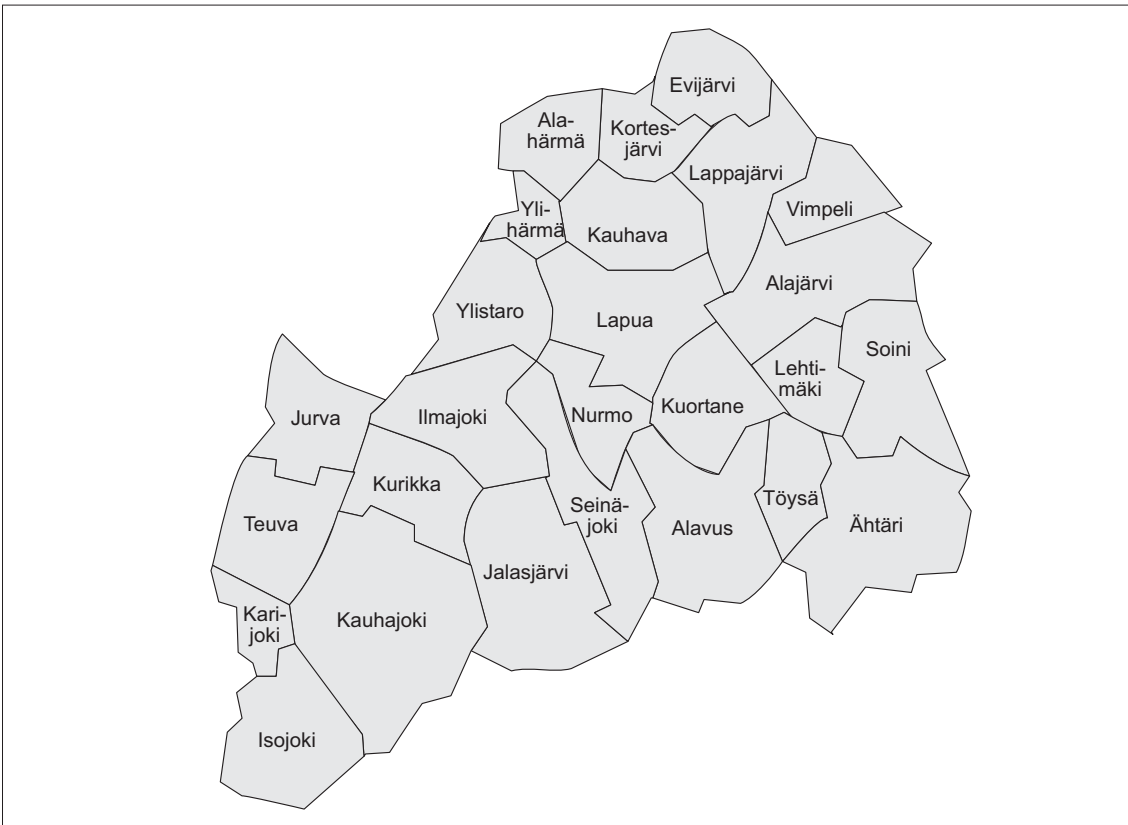
Tutkimuksen tavoitteet ovat yhtenevät maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän asettaman maaseudun työllisyyden ja elinkeinomahdollisuuksien edistäminen – tutkimusteeman sekä hallituksen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman politiikkalinjausten kanssa.

2.2 Tutkimuksen kohdealueiden kuvaukset

Etelä-Pohjanmaa

Läntisessä Suomessa sijaitseva Etelä-Pohjanmaa koostui vuonna 2008 yhteensä 27 kunnasta (kuva 1). Keskuskaupunki on Seinäjoki, jossa asui samana vuonna yhteensä lähes 38 000 asukasta. Kuntaliitosten myötä Seinäjoki kasvoi vuoden 2009 alusta 56 000 asukkaan kaupungiksi. Pienin kunta on vajaan 1 700 asukkaan Karijoki. Koko maakunnassa asuu noin 194 000 asukasta. Maakunta on jakautunut neljään seutukuntaan, joista Seinäjoen seutukunta toimii maakunnan 200 000 asukkaan keskuksena, seuraavasti:

- Seinäjoen seutukunta (Ilmajoki, Jalasjärvi, Kurikka, Seinäjoki, Lapua, Kauhava) on Etelä-Pohjanmaan maakunnan ydinseutua ja siellä on asukkaita reilut 100 000.
- Järviseudun seutukunta (Alajärvien, Evijärvi, Lappajärvi, Vimpeli ja Soini) sijaitsee Etelä-Pohjanmaan maakunnan pohjoisosassa, noin 80 kilometrin etäisyydellä maakuntakeskus Seinäjoesta.
- Kuusiokuntien seutukunta (Kuortane, Töysä, Alavus ja Ähtäri). Seutukunta sijaitsee Suomenselän vedenjakajalla.
- Suupohjan seutukunta (Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Teuva) on eteläistä Etelä-Pohjanmaata. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2009.)



Kuva 1. Etelä-Pohjanmaan kunnat 2008. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2009.)

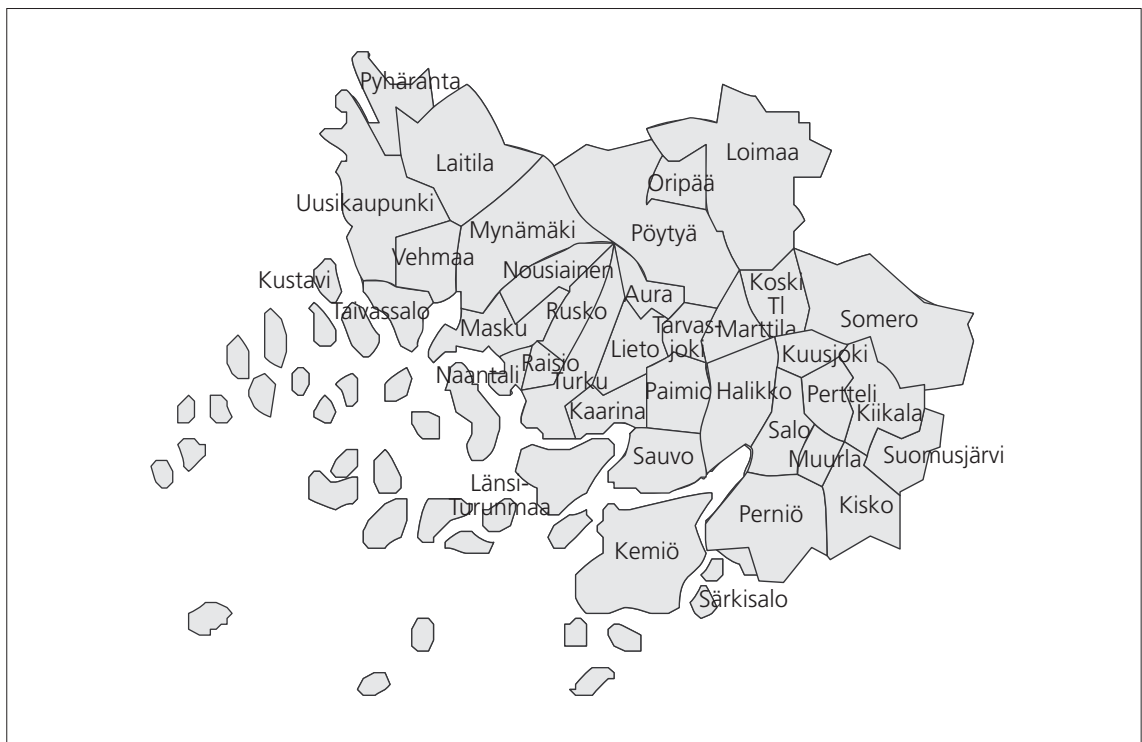
Etelä-Pohjanmaan elinkeinorakenne poikkeaa koko maan elinkeinorakenteesta merkittävästi alku- tuotannon suuren osuuden vuoksi. Jalostuksen parissa työskentelee 28 prosenttia väestöstä eli keskimäärin koko maata useampi. Palvelujen osuus on selvästi koko maan keskimääräistä tasoa alempana. Etelä-Pohjanmaa on tunnettu erityisesti yrittäjyydestään ja maakunnan erityispiirteenä ovat pienyritysten suuri määrä ja niiden muodostamat alueelliset toimialakeskittymät esimerkiksi puu-, metalli- ja tekstiiliteollisuudessa. Lisäksi maakunta on tunnettu maaseudustaan sekä monipuolisesta kulttuuritarjonnasta. Eteläpohjalaisia ihmisiä kuvataan usein suorapuheiseksi, ahkeriksi, vakaviksi, oikeamielisiksi ja rohkeiksi. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2009.)

Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomi muodostuu nykyisin 28 kunnasta ja se sijaitsee lounaisessa Suomessa, Itämereen rajoittuen. Maakunnassa oli tutkimusta toteutettaessa, vuoden 2008 loppuun mennessä, vielä 52 kuntaa. Keskuskaupunkina on 175 286 asukkaan Turku, väkiluvultaan pienimmän kunnan titteliä pitää nykyisin 910 asukkaan Kustavi. Koko maakunnassa asuu noin 461 000 asukasta. Maakunta

on jakautunut viiteen seutukuntaan, joihin kunnat jakautuivat vuonna 2008 seuraavasti (Varsinais-Suomen liitto 2008; 2009):

- Turun seutukunta (Askainen, Kaarina, Lemu, Lieto, Masku, Merimasku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Raisio, Rusko, Rymättylä, Sauvo ja Turku) toimii maakunnan keskuksena. Asukkaita noin 305 000.
- Salon seutukunta (Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo) kulkee maakunnan teknologisen kehityksen kärjessä. Asukkaita on noin 64 200.
- Loimaan seutukuntaa (Alastaro, Aura, Koski Tl, Loimaa, Marttila, Mellilä, Oripää, Pöytyä, Tarvasjoki ja Yläne) luonnehtii maatalous- ja elintarviketuotanto sekä yritteliäisyys. Asukkaita on noin 37 200.
- Vakka-Suomen seutukunta (Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki ja Vehmaa) tunnetaan Suomen ainoasta autotehtaasta sekä metalliteollisuudesta. Asukkaita on noin 31 600.
- Turunmaan seutukunnan (Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Nauvo, Parainen ja Västanfjärd) vahvuutena on ainutlaatuinen saaristo monipuolisine matkailumahdollisuuksineen. Asukkaita on noin 22 700.



Kuva 2. Varsinais-Suomen kunnat 2008 (Varsinais-Suomen liitto 2009).

Varsinais-Suomen elinkeinorakenne painottuu jalostukseen ja palveluihin. Merkittävimmiksi aloiksi ovat kivunneet sähkötekninen teollisuus, koneet ja laitteet, metalliteollisuus, kulkuneuvojen valmistus sekä rakentaminen. Palvelualoilla työllistävät etenkin hyvinvointialat ja kauppapalvelut. Maatalouden työpaikkojen määrä on kokonaisuuteen verrattuna suhteellisen pieni mutta valtakunnallisesti merkittävä. Maakunta kuuluu ilmastollisesti Suomen edullisimpaan alueeseen, minkä vaikutuksesta se on edelleen valtakunnan vilja-aitta. Maakunnan väestömäärä on kasvanut muualta maasta ja lisääntyneessä määrin myös muista maista tapahtuvan muuttovoiton myötä. Ikärakenne painottuu vanhempiin ikäryhmiin ja väestö tulee edelleen ikääntymään (Varsinais-Suomi 2008).

2.3 Aineiston kuvaus

Varsinais-Suomi on Turun ja Salon kaupunkien siivittämänä merkittävää maahanmuuttaja-aluetta Suomessa (Pehkonen 2006). Etelä-Pohjanmaa puolestaan on yksi Suomen vähiten kansainvälistyneitä maakuntia. Varsinais-Suomi ja Etelä-Pohjanmaa muodostavat tutkimuksellisen metodologisen jännitteen, jossa erilaisessa tilanteessa olevien alueiden vertailulla saadaan uusia näkökulmia ja hedelmällistä keskustelua maaseudusta maahanmuuttopolitiikan kohteena.

Tutkimusaineisto koostuu neljästä eri osiosta. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa käytettiin tilastomateriaalia, jota koottiin ja analysoitiin maahanmuuttajien väestörakenteeseen, työmarkkina-asemaan ja kotikuntiin liittyen. Näiden perustietojen sekä aikaisemman tutkimustiedon perusteella muodostettiin tutkimuksen viitekehys.

Tutkimuksen toinen osa koostuu Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseutukuntien kyläyhdistyksille ja -toimikunnille, asukasyhdistyksille sekä muille kylissä toimiville yhdistyksille syksyllä 2008 tehdystä kyselystä (liite I). Sen avulla selvitettiin millainen voimavara monikulttuurisuus ja maahanmuuttajien osaaminen on paikallisella maaseudulla ja miten maahanmuuttajat ovat integroituneet paikallisen kulttuurin ja yhteisöllisyyden kehittämiseen. Kysely toteutettiin postikyselynä. Yhdistysten kylätiedot saatiin pääosin alueilla toimivilta toimintaryhmiltä, jotka toimivat aktiivisesti näiden yhdistysten kanssa. Osa Etelä-Pohjanmaan yhteystiedoista saatiin Etelä-Pohjanmaan kylät ry:n internetsivuilta.

Kolmas osa tutkimusaineistoa muodostui tutkimusalueiden julkisen sektorin työnantajille tehdystä kyselystä, jonka avulla selvitettiin missä määrin organisaatiot ovat hyödyntäneet ulkomaalaista työvoimaa ja minkälaisia kokemuksia ja näkemyksiä niillä on työperäisestä maahanmuutosta (liite II). Kysely kohdistettiin kunnan-/kaupunginjohtajille, sosiaali-/perusturvajohtajille sekä sivistys-, teknisen ja maataloustoimen toimialajohtajille. Kysely suoritettiin sähköisenä syksyllä 2008 lähettämällä kysely 296 suomenkieliselle kunta-alan virkamiehelle; näistä Etelä-Pohjanmaalle 121 kappaletta ja Varsinais-Suomeen 175 kappaletta, joista 31 ruotsinkielistä.

Neljäntenä aineistona tutkimuksessa on käytetty maahanmuuttajien teemahaastatteluja (liite III). Etelä-Pohjanmaalla haastateltavien yhteystietoja saatiin ottamalla yhteyttä eri tahoihin, jotka olivat tekemisissä maahanmuuttajien kanssa. Kontakteja saatiin myös maahanmuuttajien välityksellä. Kaikki tavoitetut maahanmuuttajat eivät olleet halukkaita haastatteluihin. Haastattelut toteutettiin pääosin haastateltavien kotona. Tutkimuksessa haastateltiin sekä eri toimialoilla työskenteleviä että työttömiä maahanmuuttajia. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monipuolinen kuva maaseudun työvoimaan kuuluvien maahanmuuttajien kokemuksista. Haastattelut tehtiin henkilökohtaisesti haastattelulomakkeen avulla joko suomeksi tai englanniksi.

Yrittäjäkysely jätettiin tutkimuksen alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen tekemättä. Varsinais-Suomen Työ- ja elinkeinokeskus (TE -keskus) oli toteuttanut alueellaan laajamittaisen yrittäjäyyskyselyn keväällä 2008, joten kyselyn toteuttaminen alueella olisi ollut selkeästi päällekkäistä työtä. Etelä-Pohjanmaan osalta vastaavaa kyselyä ollaan vastikään toteuttamassa, joten sen tuottama aineisto ei ehtinyt tämän tutkimuksen käyttöön.

3. Suomen maahanmuuttopolitiikan linjauksia

3.1 Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma

Suomen maahanmuuttopolitiikka on linjattu hallituksen hyväksymässä maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa, jonka yhtenä politiikkalinjauksena on edistää työperusteista maahanmuuttoa erityisesti EU:n ja ETA-alueen ulkopuolisista maista. Työperäisen maahanmuuton edistäminen koetaan Suomessa tärkeäksi, sillä väestön ikääntyessä työvoiman ennustetaan vähenevän ja maahanmuuton koetaan olevan yksi keskeinen keino selvittää työvoiman ikääntymisen mukanaan tuomista haasteista. Maahanmuuttopoliittisen ohjelman mukaan työperäistä maahanmuuttoa pyritään edistämään erityisesti niille aloille, joille ei ole riittävästi omaa osaamista ja työvoimaa. Työperusteisen maahanmuuton lähtökohdiana maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa on erityisesti väestön ikärakenteen ja työmarkkinoiden toiminnan muutokset. Maahanmuuttopoliittisen ohjelman mukaan työperusteisella maahanmuutolla voidaan jossain määrin helpottaa työvoiman vähenemisestä aiheutuvia vaikutuksia työmarkkinoilla, mutta se ei kuitenkaan yksinään niitä kykene ratkaisemaan. (Työministeriö 2006: 2–3)

Ohjelman mukaan työperusteista maahanmuuttoa edistettäessä tulee myös huomioida ulkomaalaisten elinkeinoharjoittajien maahanmuutto ja elinkeinotoiminnan edellytykset, sillä maahanmuuttajien heikko työmarkkina-asema lisää maahanmuuttajien yrittäjyyttä. Lisäksi he työllistyvät usein muita maahanmuuttajia. Myös ulkomailla hankitun osaamisen tunnustamista tulee ohjelman mukaan tehostaa työvoiman ja opiskelijoiden liikkuvuuden helpottamiseksi. (Työministeriö 2006: 9–11)

Työperäisen maahanmuuton edistäminen ja kehittäminen edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kuten valtiohallan, kuntien sekä työmarkkina- ja muiden järjestöjen kanssa. Ohjelmassa painotetaan myös niitä toimia, joilla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista osaksi yhteiskuntaa, mahdollisuutta osallistumiseen ja perheeseen sekä oikeudenmukaiseen kohteluun ilman syrjintää ja rasismia. Keskeisenä tavoitteena on edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia omaksua suomalainen kulttuuri, kieli ja työllistyminen. (Työministeriö 2006: 3–4)

Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa työperäistä maahanmuuttoa koskevat myös linjaukset muun muassa työvoiman liikkumiseen liittyvän yhteistyön lisäämisestä, työvoiman maahanmuuttoa koskevan lupajärjestelmän yksinkertaistamisesta, ulkomaalaisten työntekijöiden mahdollisuudesta tulla hakemaan työtä Suomesta sekä maahanmuuttajien rekisteröintimenettelyn yksinkertaistamisesta. Siinä on lisäksi määritelty kaikkiaan 33 politiikkalinjausta toimenpide-ehdotuksineen joiden vastuutahoiksi on nimetty eri hallinnonaloja. Työperusteisen maahanmuuton lisäksi politiikkalinjaukset koskevat muun muassa opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuttoa, inkerinsuomalaisten paluumuuttoa, monikulttuurisuuden ja syrjimättömyyden edistämistä, maahanmuuttajien kotoutumista sekä humanitaarisen maahanmuuton kehittämistä. (Työministeriö 2006)

3.2 Kuntaliiton kannanotto maahanmuuttopolitiikkaan

Suomen Kuntaliitto toteaa kannanotossaan kaikkien maahanmuuttajien vastaanoton edellyttävän kuntien järjestämiä palveluja huomioiden sekä työperusteisen että humanitaarisen maahanmuuton erityispiirteet. Kuntia veloitetaan laatimaan kotouttamisohjelman tukemaan maahanmuuttajan kotoutumista. Kotouttamisen tavoitteena tulee olla maahanmuuttajan oman aktiivisuuden edistäminen ja toimenpiteiden tulee lähteä maahanmuuttajan omista tarpeista siten, että maahanmuuttajalla on

mahdollisuus tehdä todellisia elämänsä ja perheeseensä vaikuttavia päätöksiä. (Suomen Kuntaliitto 2004: 5)

Kuntasektorin on isona työnantajana myös tulevaisuudessa kyettävä turvaamaan oma työvoiman saanti kehittämällä kilpailukykyä työnantajana. Maahanmuuttajien rekrytointia kunta-alalle tulisi pohjustaa jo kotouttamisaikana, sillä kunta-alalla heidän osaamistaan ei ole vielä kyetty riittävästi hyödyntämään. Myös työyhteisöjä tulisi valmentaa maahanmuuttajien kohtaamisessa ja näin edistää monikulttuuristen työyhteisöjen myönteistä kehittymistä. (Suomen Kuntaliitto 2004: 6)

Maahanmuuttajien sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen määräytyy kotikuntalain mukaan, ja kunnilla on velvollisuus taata jokaiselle mahdollisuus hakeutua palvelujen piiriin sekä huomioida erityistä huolenpitoa vaativat maahanmuuttajat. Koulutuksen järjestämisessä on huomioitava yhä heterogeenisempi maahanmuuttajien joukko. Ensimmäisen asunnon järjestäminen riippuu maahantulon perusteista, mutta maahanmuuttajat tarvitsevat kunnan järjestämään opastusta ja rohkaisua osallistumaan asumisyhteisönsä toimintaan. Ennakkoluulojen hälventämiseksi on myös tehtävä ennaltaehkäisevää työtä. (Suomen Kuntaliitto 2004: 7–8)

3.3 Maaseutuun kohdistuva maahanmuuttopolitiikka

Maaseutupoliittisen erityisohjelman tavoitteena on vastata maaseudun kehittämissä politiikan lähivuosien haasteisiin keskittymällä maaseutupoliittikan kysymyksiin sekä maaseutupoliittikan järjestelmän kehittämiseen. Se sisältää valtioneuvoston maaseutupoliittikan linjaukset sekä kehittämistoimenpiteitä koskevat päätökset vuosille 2007–2010. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä YTR vastaa maaseutupoliittisen erityisohjelman valmistelusta. (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2007: 7)

Suomalainen maaseutu tyytittellään niin sanotun maaseudun kolmijaon mukaan kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun sekä harvaan asuttuun maaseutuun. Maaseutua ovat kolmijaon mukaiset kunnat kokonaisuudessaan sekä suurten ja keskikokoisten kaupunkien maaseutualueet. Maaseutukuntien osuus Suomen pinta-alasta on yli 90 prosenttia ja tällä alueella asuu noin 40 prosenttia väestöstä ja on noin 32 prosenttia työpaikoista. Harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla väestö vähenee nuorten poismuuton seurauksena ja väestön ikä- ja sukupuolirakenteet vinoutuvat. Samalla työikäisen väestön osuus pienenee. Työpaikkojen määrä on kuitenkin kasvanut kaikilla alueilla vuosina 1995–2005, erityisesti julkisten palvelujen työpaikat kaupunkien läheisellä maaseudulla. (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2007: 10–11)

Maaseutualueilla merkittävänä ongelmana on, etteivät työ ja tekijät kohtaa. Väestön vanhetessa ja vähentyessä työtä on, mutta osaavaa työvoimaa ei tahdo löytyä. Ongelma koskettaa sekä yritysten työvoiman saantia että yhä laajemmin myös julkista sektoria. Työvoiman saatavuuden turvaamiseksi myös maaseutu tulee tarvitsemaan maahanmuuttajia, minkä vuoksi asenneilmapiiriä tulee saada myönteisemmäksi maahanmuuttajia kohtaan. (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2007: 20)

Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma on maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän toimintaohjelma vuosille 2009–2013. Ohjelman kohdealueena ovat kaikkien eri kuntatyyppien maaseutualueet ja alle 23 000 asukkaan pikkukaupungit koko maassa. Sen tavoitteena on muun muassa parantaa elämisen edellytyksiä harvaan asutulla maaseudulla, kehittää joustavia tapoja palvelujen järjestämiseksi, huomioida maaseudun osaamis- ja pääoman kasvattaminen ja hyödyntäminen ja kehittää työvoimapolitiikkaa

maaseudun erityistarpeisiin esimerkiksi edistämällä työperäistä maahanmuuttoa. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2009: 7)

Suomalaisen maaseudun todetaan tarvitsevan ulkomaista työvoimaa täydentämään kotimaista työvoimaa ja helpottamaan tulevaisuuden työvoimapulaa. Maahanmuuttajat tulee strategian linjauksen mukaan tunnistaa maaseudun uutena ja välttämättömänä väestöryhmänä, jolla on omat lähtökohdat ja tarpeet. Tavoitteena on myös parantaa maahanmuuttajien mahdollisuuksia tulla täysivaltaisiksi paikallisyhteisöjen jäseniksi kohdistamalla kotouttamistoimenpiteet sekä työperusteisiin maahanmuuttajiin että mukana seuraaviin perheenjäseniin. Maaseudun tulisi edistää kotouttamisessa maaseutunäkökulmasta sekä tarjoamalla maahanmuuttajille tietoa maaseudun työ-, asuin- ja harrastusmahdollisuuksista. Maahanmuutto on positiivinen ja merkittävä asia maaseudun elinvoimaisuuden kannalta, ja maaseudulla on edellytyksiä ottaa työperusteisia maahanmuuttajia vastaan. Toimenpiteinä strategiassa esitetään maahanmuuttajien maaseudulle sijoittamisen tukemista ohjeistuksella, työllistämishankkeilla sekä suvaitsevaisuuskasvatuksella. Lisäksi kaupunkien läheisellä maaseudulla tulisi kehittää maallemuuttajien vastaanottoa ja kotouttamista. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2009: 69–73)

3.4 Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelma

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2007–2010 todetaan maaseudun kehittämisen ja elävänä pitämisen olevan yksi keskeisimpiä haasteita, sillä maakunta on lähes kokonaan maaseutua. Keskeisiä kehittämiskohteita ovat muun muassa maaseudun elinkeinojen vahvistaminen ja monipuolistaminen sekä kansainvälistymisen edistäminen. Myös Etelä-Pohjanmaalla tulevaisuuden tärkeä haaste on vastata suurten ikäluokkien eläköitymisen aiheuttamaan työvoiman saatavuusongelmaan. Jo nyt rekrytointiongelmien ovat lisääntyneet sekä sosiaali- ja terveystaloudissa että metallialalla. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2006: 4, 11)

Maakuntaohjelmassa todetaan myös osaamisen vahvistamisen edellyttävän panostamista ulkomaalaisen työvoiman kouluttamiseen, mikä on haaste maakunnan oppilaitoksille. Ulkomaalaisen työvoiman koulutuksessa keskeistä on kielitaidon kehittäminen sekä kulttuurien ja yhteiskunnallisen tuntemuksen kehittäminen. Myös palvelutarjontaa tulee kehittää vastaamaan maahanmuuttajien tarpeita. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2006: 28–30)

Tuoreessa Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelmassa (Etelä-Pohjanmaan liitto 2009: 18–23) todetaan kasvanut huoli työvoiman saatavuudesta monilla eri aloilla, mukaan lukien hoiva-ala. Laskeva taloussuhdanne tuo tilanteeseen ainoastaan lyhytaikaista helpotusta. Alkutuotannossa kaivataan myös jatkuvasti kausiluonteista työvoimaa ulkomailta. Ennakoitu työvoimantarve Etelä-Pohjanmaalla on vuoteen 2020 asti keskimäärin noin 2 500 henkilöä vuodessa, josta noin kolmasosa eli 834 tulisi pienentyvien ikäluokkien vuoksi rekrytoida maakunnan ulkopuolelta. Koska työvoiman tarjonta vähenee myös muualla Suomessa, on ulkomaisen työvoiman rekrytointia edelleen lisättävä. Toimintaohjelmassa korostetaan myös maahanmuuttajille tarjottavien palvelujen kehittämistä. Toimenpiteiksi esitetään muun muassa yhdyshenkilöverkoston perustamista kuntiin, kielikoulutuksen kehittämistä, maahanmuuttajien kohtaamispaikkojen lisäämistä ja vertaistuki- sekä kummiperhetoiminnan edistämistä.

3.5 Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma

Varsinais-Suomessa maahanmuuttajien määrä on moninkertaistunut viimeisen parin vuosikymmen aikana. Maakunta onkin yksi Suomen maahanmuuttajarikkaimmista alueista. Työvoiman tarve on tuonut maahanmuuton ja maahanmuuttajiin liittyvät kysymykset vahvasti esille julkiseen keskusteluun, mutta monessa kohtaa resurssit, asenteet sekä toimintarakenteet ja -käytännöt eivät kuitenkaan vastaa ajankohtaisia tarpeita.

Niinpä maakuntaan laadittiin oma alueelliset olosuhteet huomioon ottava toimintaohjelma, joka rakentaisi pohjaa, suuntaa ja sitoutumista työvoimatarpeiden, työllistymisen, koulutuskysymysten, kotouttamistyön ja kotoutumisen haasteisiin. Ohjelmatyö kokosi yhteen maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusjärjestöjen, työvoimahallinnon, elinkeinoelämän, työmarkkinajärjestöjen, tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen sekä sosiaali-, terveys- ja opetustoimen henkilöstöä ja toimijoita.

Monikulttuurinen Varsinais-Suomi -ohjelmassa on huomioitu niin työperusteinen ja humanitaarinen maahanmuutto kuin muut pysyvästi ja tilapäisesti maakunnassa asuvat maahanmuuttajat. Eri-tyistä huomiota on kiinnitetty työvoimakysymyksiin, perheisiin, lapsiin ja nuoriin (Anis et al 2007: 3–5). Maakunnallinen maahanmuuttotoimikunta seuraa strategian toteutumista.

3.6 Kauhajoen ja Salon seudun maahanmuuttostrategiat

Maakunnallisten ohjelmien lisäksi tutkimusalueilla on laadittu seudulliset maahanmuuttostrategiat Suupohjaan (Kauhajoen seutu) ja Salon seudulle. Strategiat on ensisijaisesti laadittu työvoimapolitiittisesta ja alueiden väestönkehityksen edistämisen näkökulmista. Ne täydentävät osaltaan valtakunnallisia ja maakunnallisia ohjelmia ja konkretisoivat maaseutumaisten seutukuntien tarpeita ja erityislaadua työperäisen maahanmuuton näkökulmasta. Kauhajoen seudun maahanmuuttostrategian tavoitteena on kehittää aluettaan kansainvälisenä ja monikulttuurisena yhteisönä, jossa maahanmuuttajien integroituminen paikallisyhteisöön on mahdollisimman nopeata ja vaivatonta (http://www.kauhajoki.fi/site?node_id=596).

4. Työperäinen maahanmuutto suomalaisilla työmarkkinoilla

4.1 Töihin Suomeen

Suomessa työperäinen maahanmuutto on noussut maahanmuuttokeskustelussa esiin vasta viime vuosina pakolaiskeskustelun rinnalle. Työperäinen maahanmuutto on nähty yhtenä ratkaisuna väestön vanhenemisen seurauksena aiheutuvaan työvoimapulaan. (Torvi 2007, 1) Tuomaalan & Torven (2008: 20) mukaan ulkomaalaisten maahanmuuton lisääntymisestä huolimatta pysyvä työperäinen muutto on Suomessa yhä vähäistä. Työvoiman palkkaaminen ulkomailta on kuitenkin kasvanut työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän kansainvälistyessä. Työmarkkinat olivat lähes suljettu maahanmuuttajilta 1990-luvun ajan, mutta vähitellen työvoimapula on tuonut tietyillä toimialoilla mahdollisuuksia myös maahanmuuttajille lähinnä kuitenkin pääkaupunkiseudulla matalapalkkaisilla toimialoilla (Forsander & Alitolppa-Niitamo 2000: 70).

Työmarkkinoiden näkökulmasta maahanmuuttajat voidaan jakaa joko työvoimapolitiisiin tai muihin maahanmuuttajiin. Edellä mainittujen maahanmuuttajien muutto on seurausta heidän kysynnästään työmarkkinoilla, kun taas jälkimmäinen ryhmä muodostuu paluumuuttajista ja perhesyistä muuttavista sekä pakolaisista (Forsander 2001: 29). Maahanmuuttaja on puolestaan yleiskäsite maasta toiseen eri perustein muuttavasta henkilöstä (Maahanmuuttovirasto 2008).

Suomessa eri alojen arvostus on muuttunut aikojen saatossa ja joillekin aloille on vaikea saada suomalaista työvoimaa. Työperäisen maahanmuuton tavoitteena onkin kasvattaa työllisten osuutta väestöstä. Ulkomaalaista työvoimaa käytetään usein aloilla, joilla on matala arvostus, heikko palkkaus ja epämukavat työajat, jotka ovat määräaikaisia ja epävarmoja eikä niissä tarvita kieli- tai ammattitaitoa. Usein tällaiset niin sanotut sisääntuloammatit kelpaavat ulkomaalaisille työntekijöille. Maahanmuuttajat toimivat usein myös ammateissa, jotka ovat syntyneet maahanmuuttajapalveluiden seurauksena ja edellyttävät tiettyä kielitaitoa ja kulttuurin tuntemusta. Tällaisia ammatteja voivat olla muun muassa asioimistulkin, äidinkielen opettajan tai kouluavustajan tehtävät (Keski-Nisula 2008: 70; Tuomaala & Torvi 2008: 1–7; Forsander 2002; 43). Työperäinen maahanmuutto tällaisten alojen kohdalla saattaa laskea entisestään niiden alojen arvostusta ja vaikeuttaa samalla myös näillä aloilla työskentelevien ulkomaalaisten mahdollisuuksia päästä jatkossa parempiin tehtäviin. Mahdollisuus ulkomaalaisen työvoiman palkkaamiseen vaihtelee alasta riippuen ja erityisesti myös suomen kielen taidolla ja alakohtaisella ammatillisella osaamisella on merkitystä (Tuomaala & Torvi 2008: 1–7).

4.2 Maahanmuuttaja työmarkkinoilla

Työkäiset maahanmuuttajat jäävät usein työvoiman ulkopuolelle. Työllistymisen esteenä on usein heikko kielitaito, suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan huono tuntemus, ennakoasenteet maahanmuuttajien työkultuurista sekä maahanmuuton syy. Yhtenä syynä maahanmuuttajien heikolle työllistymiselle voi olla myös suomalaisten vieroksuva asenne ulkomaalaisia kohtaan. (Torvi 2007: 5)

Ongelmana ovat usein myös maahanmuuttajien puuttuvat tai epätäydelliset työ- ja opiskelutodistukset, sekä tutkintojen rinnastamiseen liittyvät vaikeudet. Maahanmuuttajan kotimaassaan suorittama tutkinto määritellään usein Suomessa alempitasoiseksi, mikä saattaa aiheuttaa epäluottamusta ja osaamisen aliarvioimista (Torvi 2007: 5; Pehkonen 2006: 56–58). Esimerkiksi lääkärin oikeudet ulkomaalainen voi

saada ainoastaan laillistamalla tutkintonsa Suomessa erillisen prosessin kautta. Maahanmuuttajien ulkomailla suoritetuista koulutuksista Suomen tutkintorekisteriin tulevat vain ne tiedot, joita työvoimaviranomaiset keräävät heidän kauttaan työtä hakevilta maahanmuuttajilta. Suoraan suomalaiselle työnantajalle töihin menevän maahanmuuttajan tutkinnot jäävät rekisteröitymättä (Myrskylä 2006: 59).

Suomen ulkopuolella saadusta työkokemuksesta ei useinkaan ole merkitystä maahanmuuttajan työmarkkinoille sijoittumisessa, mutta Suomessa hankitulla työkokemuksella on vaikutusta maahanmuuttajan työmarkkinasijoitukseen. Myös Suomessa asutulla ajalla ja suomen kielen taidolla on merkitystä. Maahanmuuttajan eteneminen työssä ammattitaitoa ja koulutusta vastaavaan työhön paranee usein saadun työkokemuksen avulla. (Forsander & Alitolppa-Niitala 2000; 18)

Maahanmuuttajan mahdollisuuksia työmarkkinoilla parantaa suomen kielen taito, mutta arkikielen lisäksi olisi hallittava työssä tarvittava ammattisanasto. Tarvittava kielitaito sekä suomalaisen työelämän normit ja asenteet omaksutaan parhaiten todellisessa työympäristössä, joita maahanmuuttajalle voidaan mahdollistaa työharjoittelun avulla. Samalla työnantajalle tarjoutuu mahdollisuus tarkistaa asenteitaan maahanmuuttajasta työyhteisössä. (Forsander & Alitolppa-Niitamo 2000: 71)

Maahanmuuttajan työllistyminen on usein myös helpompaa, jos maahanmuuttajalla on suomalainen puoliso tai muuten siteitä valtaväestöön. Perhesyiden vuoksi Suomeen muuttaneet maahanmuuttajat ansaitsevat usein helpommin työnantajilta luottamuksen. Heikoin asema suomalaisilla työmarkkinoilla on turvapaikanhakijoilla ja pakolaisilla, joilla sosiaaliset siteet valtaväestöön puuttuvat. (Pehkonen 2006: 57–58)

Avoimista työpaikoista maahanmuuttajat saavat ensisijassa tietoa työvoimaviranomaisilta, mutta myös työnantajilta tai tuttavilta. Pehkosen (2006: 54–55) haastattelemista maahanmuuttajista yli puolet oli työllistynyt eripituisiin, pääasiassa määräaikaisiin, työsuhteisiin henkilökohtaisten suhteiden kautta joko suomalaisten tai maahanmuuttajatuttavien avulla. Maahanmuuttajat kokivat näiden työsuhteiden avulla työllistyvänsä jatkossa paremmin myös omin avuin. Hyvin tehdyn työn jälkeen oli helpompi ottaa yhteyttä työnantajiin. Maahanmuuttajat työllistyvät usein myös yrittäjinä toimivien maahanmuuttajien avulla; maahanmuuttajayrittäjien mielestä maahanmuuttajat ovat suomalaisia palveluhalukkaampia ja joustavampia.

Työmarkkinoille sijoittuminen on ongelma usein juuri niille maahanmuuttajille, jotka ovat tulleet Suomeen muista kuin työvoimapolitiittisista syistä. Maahanmuuttajien syrjäytyminen työmarkkinoilta vaikeuttaa sopeutumista, sillä työn avulla integroituminen yhteiskuntaan on helpompaa; työmarkkinoilla jaetaan fyysisen pääoman lisäksi sosiaalista statusta, luottamusta ja mahdollisuuksia osallistumiseen. (Forsander 2001: 29)

Maahanmuuttajan työmarkkinoille integroituminen vie aikaa ja resursseja, ensimmäiseen palkkatyöhön maahanmuuttaja pääsee yleensä 1–5 vuoden aikana. Suomessa asuu myös maahanmuuttajia, jotka eivät koskaan pääse palkkatyöhön. Myös tässä tutkimuksessa tuloksena oli, että maahanmuuttajan työllistymisen edellytykset paranivat kielitaidon, koulutuksen ja sosiaalisten verkostojen avulla. (Keski-Nisula 2008: 64–67)

Maahanmuuttajien kokemuksen mukaan työyhteisön suhtautuminen maahanmuuttajiin oli suorassa yhteydessä siihen, miksi maahanmuuttaja oli tehtävään palkattu. Mikäli työnantaja ja työyhteisö kokivat aidosti maahanmuuttajan potentiaalisena voimana työyhteisössä, maahanmuuttajaa kohdeltiin tasavertaisena työyhteisön jäsenenä. (Pehkonen 2006: 55)

4.3 Maahanmuuttajien yrittäjyys

Suomessa ulkomaalaisten yrittäjyys on lähinnä ensimmäisen maahan muuttaneen polven yrittäjyyttä. Se voi muuttua ajan myötä toisen ja sitä seuraavien sukupolvien etniseksi yrittäjyydeksi (TEM 2008: 120). Maahanmuuttajien yrittäjäksi ryhtymisen syyt ovat moninaiset. Taustalla on luonnollisesti aivan tavallisia yrittäjyysmotiveja, mutta myös muita selityksiä kuten heikko työllistyminen palkansaajiksi sekä heidän kantaväestöä keskimäärin matalampi riskinottokynnys. Jälkimmäisen oletetaan johtuvan siitä, että maahanmuuttajat ovat jo sinänsä ottaneet riskin muuttaessaan toiseen maahan. Maahanmuuttajayrittäjien kilpailuetuna väestöön nähden taas on nähty heidän kykynsä hyödyntää yritystoiminnassa etnisiä resurssejaan (muun muassa oman etnisen ryhmän tarjoama apu ja verkosto) (Sjöblom-Immala 2006: 11).

Maahanmuuttajat mieltävät yrittäjyyden myös väylänä yhteiskunnalliseen taloudelliseen riippumattomuuteen ja arvostukseen. Suomeen tulleiden maahanmuuttajien keskuudessa on myös niin sanottuja pakkoyrittäjiä, jotka ovat päätyneet yrittäjiksi työttömyyden tai työttömyysuhan edessä. Monet yrittäjät katsovat yrittäjyyspäätökseensä vaikuttaneen sekä pakon että mahdollisuuden. Joka tapauksessa työllistyminen on ollut hyvää, koska maahanmuuttajayrittäjistä vain pieni osa on ollut työttömänä. (TEM 2008: 121)

Verohallinnon ja kaupparekisterin tilastotietojen mukaan Suomessa toimii noin 6 400 maahanmuuttajayritystä, mikä on vajaat kolme prosenttia koko yrityskannasta. Ne työllistävät noin 20 500 henkilöä ja niiden liikevaihto kohoaa 7 miljardiin euroon. Suurin osa maahanmuuttajien yrityksistä toimii Uudellamaalla (n. 58 %), ja Helsinkiä pitää kotipaikkanaan 2300 yritystä. Maahanmuuttajayrityskeskittymiä on myös Tampereen, Turun ja Vaasan seuduilla sekä Kaakkois-Suomessa. (TEM 2008: 120–121, 127)

Itsensä työllistämiseen perustuvan yrittäjyyden seurauksena maahanmuuttajayritykset eivät ole kovin merkittävä työllistäjä; yrityksistä vain 60 prosentilla on palkansaajia (TEM 2008: 120). Sjöblom-Immalan (2006: 81) haastattelemista turkulaisyrittäjistä vajaa puolet oli ainakin jossain vaiheessa työllistänyt maahanmuuttajia, jotka eivät ole oman perheen jäseniä. Toisen maahanmuuttajan palkkaamista ei pidetty kuitenkaan erityisenä tavoitteena uuden työvoiman rekrytoimisessa, vaan etusijalle nousivat työntekijöiden suomen kielen taito, työkokemus ja ammattitaito. Kokemus nähtiin siis koulutusta tärkeämpänä. Nämä yritykset eivät korostaneet etnisten verkostojen hyödyntämistä yritystoiminnassa, eikä suurimmalla osalla ollut kontakteja entiseen kotimaahan tai muualla ulkomaille. Muutama teki yhteistyötä muiden maahanmuuttajayritysten kanssa, ja saman verran tehtiin yhteistyötä suomalaisten yritysten kanssa.

Vuonna 2007 ulkomaalaisten yrittäjyysaktiivisuus oli runsaat yhdeksän prosenttia. 2000-luvun alkuvuosina ulkomaalaisten yrittäjyysaktiivisuus oli korkeampi kuin kantaväestön, mutta viime vuonna se asettui samalle tasolle. Maahanmuuttajien yritykset painottuvat kaupan alalle ja moninaisiin palveluihin (TEM 2008: 120–121). Eli aloille, joissa ei edellytetä korkeaa koulutusta eikä suuria alkupääomia. Eniten vaikeuksia perustamisvaiheessa ovat tuottaneet suomalaiset lait, riittävän alkupääoman saanti, oma suomen kielen taito sekä hyvien toimitilojen löytäminen (Sjöblom-Immala 2006: 11, 81). Majoitus- ja ravitsemisalalla joka kymmenes yritys on maahanmuuttajataustainen. Osaamisintensiivisillä liike-elämän palvelualoilla maahanmuuttajien yritykset ovat puolestaan yhtä yleisiä kuin suomalaisten keskuudessa. Yrittäjyysaktiivisuus on keskimääräistä korkeampaa Venäjältä, Turkista ja Kaakkois-Aasiasta tulleilla ja vastaavasti matalampaa afrikkalaisilla (TEM 2008: 120–121).

Maahanmuuttajayritysten osuus kaikista Varsinais-Suomen yrityksistä oli 1,8 prosenttia vuonna 2006 (osuus koko maan yrityskannasta on 2,6 prosenttia). Maakunnan osuus koko maan maahanmuuttajayrityksistä oli 7,1 prosenttia. Suhteutettuna asukaslukuun Turussa oli 704 asukasta per maahanmuuttajayritys. Maahanmuuttajayritysten osuus kaikista Etelä-Pohjanmaan yrityksistä oli 0,6 prosenttia vuonna 2006. Maakunnan osuus koko maan maahanmuuttajayrityksistä oli 1,0 prosenttia. Suhteutettuna asukaslukuun Seinäjoella oli 2297 asukasta per maahanmuuttajayritys (TEM 2008: 128).

Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisterin tietojen mukaan vuonna 2004 Varsinais-Suomessa oli toiminnassa 369 yritystä, joiden yrittäjistä oli vähintään puolet oli ulkomaan kansalaisia. Yrityksistä noin 60 prosenttia on perustettu 2000-luvulla, mikä viestii ilmiön uutuudesta. Maahanmuuttajayritykset ovat melko pieniä ja toimiala painottuu palvelualoille; maakunnassa neljännes yrityksistä liittyy tukku- ja vähittäiskauppaan, runsaasti on myös majoitus- ja ravitsemusalan yrityksiä. Tavallisin yritysmuoto on toiminimi (57 prosenttia yrityksistä), ja kahdessa kolmesta yrityksestä vastuuhenkilöitä on vain yksi (Anis et al 2007: 26–28).

Maakunnan maahanmuuttajataustaisista yrittäjistä lähes puolet on kotoisin EU-alueelta. EU-maista suurimpia kansalaisryhmiä yrittäjien joukossa ovat ruotsalaiset, saksalaiset, virolaiset ja britit. Euroopan ulkopuolelta tulevista suurimman ryhmän muodostavat aasialaiset, joiden osuus Varsinais-Suomessa on suurempi kuin maan kaikissa maahanmuuttajayrityksissä keskimäärin. Toisaalta taas turkkilaisten, venäläisten ja afrikkalaisten omistamia yrityksiä on maakunnassa maan keskiarvoa vähemmän. Yrityksistä 87 prosenttia oli sellaisia, joissa kaikilla ulkomaalaisilla vastuuhenkilöillä oli suomalainen henkilötunnus. Vastuuhenkilöt asuvat siis Suomessa ja yritykset ovat aidosti maahanmuuttajataustaisia (Anis et al 2007: 26, 29–30).

Kunnittain tarkasteltuna Varsinais-Suomen maahanmuuttajayrityksistä yli puolet toimii Turussa. Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisterin tietojen perusteella vuonna 2004 vähintään kymmenen yritystä toimi myös Kaarinassa, Liedossa, Raisiossa, Salossa ja Paraisilla. Toisin sanoen paikkakunnilla, joissa maahanmuuttajia on paljon, elinkeinorakenne on monipuolinen, ja joissa yritysten tuottamille palveluille on kysyntää. Vähiten maahanmuuttajayrityksiä on Vakka-Suomen ja Loimaan seutukunnissa (Anis et al 2007: 31).

5. Suomesta koti?

5.1 Kotouttamislain mukainen toiminta

Maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan (493/1999) lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Vuonna 2006 lakia muutettiin tavoitteena tehostaa ja nopeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista ja samalla selkiinnyttämällä viranomaisten työnjakoa ja vastuita kaikilla hallinnon tasoilla. Kotouttamisen tarkoituksena on edistää maahanmuuttajan osallistumista työelämään ja yhteiskunnan toimintaan omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä toimenpiteitä ja resursseja maahanmuuttajan integroitumiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Kunnilla on yleisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisesta ja työvoimatoimistot yhdessä työ- ja elinkeinokeskusten kanssa huolehtivat työvoimapolitiittisten toimenpiteiden järjestämisestä. Kotoutumissuunnitelma laaditaan viimeistään, kun maahanmuuttaja on ollut työttömänä viisi kuukautta. (493/1999). Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan enintään kolmen vuoden ajan. Laki ei koske vapaaehtoisten yhdistysten tai muiden toimijoiden toimintaa maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseksi.

Työministeriö on toteuttanut 2000 -luvulla vuosittain kotouttamislain toimeenpanosta seurantakyselyn kunnille tavoitteenaan saada yleistä tietoa kotouttamispalvelujen tilasta ja kehityksen suunnasta, toimijoista ja resursseista. Vuotta 2005 kyselyyn vastasi 250 kuntaa, joissa asuu yli 93 prosenttia Suomessa asuvista ulkomaalaisista ja yli 90 prosenttia kunnissa, joissa on kotouttamisohjelma. Seurantakyselyn mukaan maahanmuuttajien kotouttamista tuetaan monipuolisesti Suomen kunnissa, mutta todellisuudessa kotoutumista edistäviä palveluja on parhaiten tarjolla suurissa kaupungeissa. (Työministeriö 2007: 3)

Maahanmuutto erityisesti työvoimapulan ratkaisuna vaatii maahanmuuttajien onnistuneen kotouttamisen ja työllistämisen. Ellei maahanmuuttajan työllistymisestä huolehdita ja luoda sille edellytyksiä, maahanmuutto saattaa jopa lisätä työvoimapulaa, sillä maahanmuuton seurauksena palveluiden kysyntä kasvaa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. (Säntti 2008)

5.2 Suomalaisten asenteet lientymässä

Suomalaisten asenteita ulkomaalaisia kohtaan on seurattu vuodesta 1987 alkaen noin viiden vuoden välein suoritetulla asennetutkimuksella työministeriön toimesta. Maahanmuuttajien määrä on tänä aikana lisääntynyt ja maahanmuuttajien etninen tausta kirjavoitunut. Jaakkolan (2005) mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin on muuttunut positiivisemmaksi 1990-luvun laman jälkeen kaikissa väestöryhmissä.

Ulkomaalaisiin hyvin koulutettuihin työnhakijoihin suhtauduttiin Jaakkolan (2005: 17) tutkimuksen mukaan myönteisemmin kuin ulkomaalaisin työnhakijoihin yleiskäsitteenä. Myös ulkomailta tuleviin ottolapsiin ja sotia tai muita kriisejä paenneisiin suhtautuminen oli myönteisempää kuin poliittisiin, uskonnollisiin ja rodun vuoksi tuleviin. Vähiten myönteisyyttä saivat ne maahanmuuttajat, joiden tulomotiivina oli oman taloudellisen tilanteen parantaminen.

Asenteet ulkomaalaisia työnhakijoita kohtaan vaihtelevat taloudellisten suhdanteiden mukaan, taloudellisen laman ja työttömyyden seurauksena suhtautuminen ulkomaalaista työvoimaa kohtaan tulee yleensä kielteisemmäksi. Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaista työvoimaa kohtaan muuttui huomattavasti myönteisemmäksi vuosien 1993 ja 2003 välillä. Vuonna 2003 tehdyn tutkimuksen mukaan lähes kolmasosa suomalaisista oli sitä mieltä että ulkomaalaisia työnhakijoita olisi pitänyt ottaa Suomeen enemmän, joka kolmannen mukaan saman verran kuin ennenkin ja runsaan kolmasosan mukaan entistä vähemmän. Ensisijaisesti Suomeen olisi suomalaisten mielestä tullut ottaa koulutettuja ulkomaalaisia kuten asiantuntijoita, tiedemiehiä ja opiskelijoita (Jaakkola 2005: 20, 38). Tässä on suuri ero suhteessa siihen, minkälaisiin työtehtäviin maahanmuuttajat yleensä Suomessa sijoittuvat.

5.3 Suhtautuminen maahanmuuttajiin väestöryhmittäin

Jaakkola on tutkinut eri väestöryhmien suhtautumista ulkomaalaisiin työnhakijoihin sosiaalisten ja demografisten tekijöiden mukaan. Myönteisimmin ulkomaalaisiin työntekijöihin suhtautuivat nuoret työkäiset (25–29 -vuotiaat) ja varautuneimmin eläkeikäiset. Nuorimpien (15–24 -vuotiaat) kohdalla miesten asenteet olivat varauksellisempia kuin naisten ja suurimpia asenne-erot olivat nuorimmassa ikäryhmässä 15–17-vuotiaat. Myös koulutuksella ja ammatilla oli tutkimuksen mukaan yhteys asenteisiin ulkomaalaisia työntekijöitä kohtaan. Tutkimuksen mukaan vuoden 1993 laman jälkeen asenteet kuitenkin olivat muuttuneet kaikissa koulutusryhmissä myönteisemmiksi vuonna 2003. Myös useimmissa ammattiryhmissä kehitys oli samanlainen, myönteisimmin ulkomaalaisiin työntekijöihin suhtautuivat johtajat ja ylemmät toimihenkilöt, opiskelijat ja yrittäjät. Suhtautuminen ulkomaalaisiin työnhakijoihin oli selkeästi kielteisempää vähän koulutusta saaneiden, työntekijöiden, maanviljelijöiden, eläkeläisten ja työttömien keskuudessa. Myös pienimmissä kaupungeissa ja maaseudulla ulkomaalaisiin työnhakijoihin suhtauduttiin varauksella. (Jaakkola 2005: 21, 23–25, 33)

Työnantajien ja viranomaisten katsotaan olevan keskeisessä roolissa monimuotoisuuden laajemman hyväksymisen osalta (Moisio & Martikainen 2006: 50). Työnantajien silmissä maahanmuuttajat joutuvat usein erikseen ansaitsemaan sen luottamuksen, joka kantaväestöllä kuuluvalla työnhakijalla ja työntekijällä automaattisesti on (Sjöblom-Immala 2006: 3).

Vuonna 2005 turkulaisille työnantajille tehdyllä kyselyllä selvitettiin toimipaikkojen kokemuksia maahanmuuttajatyöntekijöistä sekä suhtautumisesta maahanmuuttajiin ja heidän rekrytoimiseen. Suurin vastaajajoukko oli yksityisyrietykset. Yleisimmät yksittäiset syyt maahanmuuttajan palkkaamattomuuteen olivat, että ei ollut lisätyövoiman tarvetta, maahanmuuttajia ei ollut työnhakijoina sekä lähes viidenneksen mukaan se, että suomen kielen taito, ammatillinen pätevyys tai muu tarkemmin määrittelemätön sopivuus eivät olisi vastanneet työtehtävissä vaadittua (Sjöblom-Immala 2006: 83, 85). Vastaavat seikat nousivat esiin myös Etelä-Karjalan kauppakamarin teettämässä kyselyssä (TAK 2007). Suhteellisesti eniten maahanmuuttajia oli työllistänyt teollisuus, määräaikailla työsopimuksilla mitattuna taas koulutusalan toimipaikat (Sjöblom-Immala 2006: 83, 85).

Tärkeimmäksi palkkausperusteeksi kaikilla haastatelluilla työntäjillä nousi alan työkokemus, sitten alan koulutus. Seuraavina tulivat sosiaaliset taidot, kielitaito sekä hyvä suomen kielen taito. Työkokemus ja koulutus näyttävät olevan vielä tärkeämpiä palkkausperusteita niille työnantajille, joilla on kokemusta maahanmuuttajista. Erityisesti Suomessa saatua koulutusta pidetään arvossa. Tärkeimpänä rekrytointitapana maahanmuuttajia palkanneet työnantajat pitävät maahanmuuttajan omaaloitteista yhteydenottoa. Myös oppilaitosten rekrytointipalveluita arvostettiin. Yksityisellä sektorilla

oli käytetty vähemmän työvoimatoimistoja, kun taas julkisella puolella se oli tärkein kanava (Sjöblom-Immala 2006: 86–88).

Niinpä tulevaisuudessa juuri johtamista ja esimiestyöskentelyä pidetään tärkeimpänä monimuotoisuuden edistymisen kannalta. Yleisen työilmapiiirin luomisessa koko työyhteisön vuorovaikutus on luonnollisesti tärkeää. Työpaikkojen monimuotoisuutta tukevinä keinoina nähdään muun muassa tasa-arvosuunnitelmien kehittäminen yhdenvertaisuussuunnitelmiksi sekä kouluttamalla monimuotoisuuteen. Asennekasvatuksen ohella lainsäädännön kehittäminen on keino edistää monimuotoisuutta. Maahanmuuttajien kohdalla lainsäädännöllisiä epäkohtia ovat olleet byrokraattinen ja kallis työlupakäytäntö, yhdenvertaisuus sekä eri ministeriöiden välinen heikko yhteistyö (Moisio & Martikainen 2006: 50, 57–60).

Asenteiden muuttuminen myönteisemmäksi Suomessa asuvia ulkomaalaisia kohtaan on osaltaan seurausta siitä, että yhä useampi suomalainen on tutustunut henkilökohtaisesti maahanmuuttajiin. Maahanmuuttajista on tullut työtovereita ja naapureita, mutta myös ystäviä. Eniten maahanmuuttajia tuntevat olivat koulutettuja tai matkustelleet, työskennelleet tai asuneet ulkomailla. Vähiten henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajiin oli vuonna 2003 maanviljelijöillä. Ne, joilla ei ole henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajiin, saattavat muodostaa oman mielipiteensä heistä tuttavien tai perheen omaksumien käsitysten kautta tai median avulla. On myös mahdollista, että suomalaisten asenteiden myönteisyys saattaa olla nimenomaan seurausta tiedostusvälineiden käymästä keskustelusta suurten ikäluokkien aiheuttamasta työvoimapulasta. Tutustumisessa maahanmuuttajiin oli myös paljon alueellisia eroja samalla tavalla kuin asenteiden kohdalla. (Jaakkola 2005: 30–34)

Väestön asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan vaikuttaa todellinen tai kuviteltu kilpailu työpaikoista ja sosiaalietuuksista. Vuoden 1993 laman jälkeen sosioekonomisen uhan kokeminen väheni. Sosioekonomista uhkaa kokivat eniten vähän koulutetut, työttömät, eläkeläiset ja työntekijät suhtautuivat myös kielteisimmin maahanmuuttajiin ja vähiten sosioekonomista uhkaa kokivat opiskelijat ja maanviljelijät. (Jaakkola 2005: 64–68)

Eri kansallisuuksista tuleviin maahanmuuttajiin suomalaiset suhtautuivat eri tavoin. Vuonna 2003 myönteisimmin suhtauduttiin pohjoismaisista korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin sekä inkerinsuomalaisiin. Myös Venäjältä ja Virosta tuleviin maahanmuuttajiin suhtautuminen muuttui vuoden 1993 laman jälkeen. Suhtautuminen eri kansallisuusryhmiä kohtaan oli selkeästi myönteisintä nuorten keskuudessa, eläkeikäiset olivat varautuneimpia. (Jaakkola 2005: 69–73)

Rasismien ilmenemiseen yhteiskunnassa vaikuttaa paljolti taloudellinen tilanne, rasistiset asenteet ovat olleet vahvimmillaan taloudellisen laman ja suurtyöttömyyden aikana ja heikentyneet talouden elvyttyä. Rasismi ilmenee useimmiten kielteisenä suhtautumisena eri syistä (työvoima, pakolaiset) ja eri maista muuttaviin sekä avoitumiseen eri etnisistä ryhmistä tulevien kanssa. Maahanmuuttajilla katsotaan usein olevan kielteisiä vaikutuksia paikallisväestön sosioekonomiselle statukselle, sillä maahanmuuttajien saama sosiaaliturva aiheuttaa suomalaisten keskuudessa katkeruutta. (Jaakkola 2005: 87–90; Pehkonen 2006: 62)

Rasistisia asenteita löytyy useimmiten alhaisen koulutustason omaavilta ja vähän henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajiin omaavilta henkilöiltä. Yleisimmin rasistisia asenteita kannattavat nuoret ja eläkeläiset, maanviljelijät, yrittäjät ja työntekijät. Ja vaikka voisi kuvitella, että maaseudulla asenteet olisivat vahvimmillaan, isoissa kaupungeissa rasistisia asenteita kannatetaan enemmän. (Jaakkola 2005: 95–96)

Maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan suomalaiset hyväksyvät maahanmuuttajat hiljaisesti eivätkä ole avoimesti rasistisia, vaikka mahdollista onkin, että hiljaisuus on vihamielistä piilorasismia (Pehkonen 2006: 61). Myös Moisio ja Martikainen (2006: 54–56) nostavat esiin rakenteisiin jäävän piilosyrjinnän sekä erilaiset työelämän piilotetut hierarkiat. Maahanmuuttajat kokevat epävarmuutta siitä, osaavatko he toimia oikein arkipäivän virallisissa ja epävirallisissa asioissa loukkaamatta kantaväestöä. Epävarmuus heijastui oman toiminnan lisäksi muihin maahanmuuttajiin, sillä kantaväestön kielteiset kokemukset leimaavat helposti kaikki maahanmuuttajat (Pehkonen 2006: 61).

Tulevaisuusskenaarioissa mennään kohti monimuotoista työelämää, mutta aikataulu on kysymysmerkki. Mielipide-eroja asiantuntijoilla on myös siinä, miten paljon monimuotoisuutta pitäisi tietoisesti edistää. Yleinen talouskehitys taas vaikuttaa työelämän monimuotoisuuteen paitsi työvoiman tarpeen kautta myös siten, että hyvä talouskehitys ja yleinen vaurastuminen parantavat kaikkien ihmisten asemaa. Negatiivisimmissä visioissa uhkaksi nousee työmarkkinoiden jakautuminen monin eri tavoin. Monimuotoisuudesta voi tulla työyhteisöjen imagon kannalta tavoiteltava tila tai jopa kilpailuvaltti, jos asiantuntijoiden näkemyksiä on uskomisen. Pelkkä imagon kohottaminen ei kuitenkaan saisi olla ainoa organisaatioiden monimuotoisuutta kohden ajava motiivi. Pitäisi olla halu avartua epätietoisuudesta. (Moisio & Martikainen 2006: 54–56)

5.4 Asuminen ja sosiaaliset verkostot

Pehkosen (2006, 65) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat, erityisesti pakolaiset ja turvapaikanhakijat, sijoitetaan useimmiten keskitetysti kaupungin vuokrataloihin. Tällaiset asuinalueet leimautuvat helposti ja maahanmuuttajien sopeutuminen ja kotoutuminen vaikeutuu. Toisen puolison ollessa suomalainen asuminen vaihtelee vuokra-asumisesta omistusasumiseen. Maahanmuuttajien kokemuksen mukaan suomalaiset naapurit suhtautuivat heihin positiivisemmin heti kun yhteinen kieli vähitellen löytyi.

Heti maahanmuuton jälkeen suurin osa maahanmuuttajista kokee tärkeäksi suhteet saman kansallisuuden omaaviin omissa etnisissä ryhmissä ja yhdistyksissä arkielämän taitojen opettelemiseksi. Verkostoista maahanmuuttajat kokevat saavansa henkistä tukea, tietoja ja palveluja sekä uusia ihmissuhteita. Lisäksi nämä verkostot mahdollistavat maahanmuuttajalle mahdollisuuden oman äidinkielen käyttöön ja kulttuuriperinteen säilyttämiseen.

Kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen merkitsee samalla erilaisten kansalaisryhmien toiminnan ja osallistumisen tukemista. Kansalaistoiminta, kuten järjestöt ja yhdistykset, nähdään monimuotoisen yhteiskunnan peruspilareina. Niiden tukemista pidettiin suotavana niin asennemuutoksen kuin työllistymisen takia. Maahanmuuttajien omat yhdistykset ovat tärkeitä kotouttamista tukevana yhteisöinä. Järjestöjen tukemisen lisäksi on tärkeää tukea osallistumista yhteisiin asioihin sekä vaalia niitä kohtaamispaikkoja, joissa erilaiset ihmiset tapaavat (Moisio & Martikainen 2006: 51, 59). Maahanmuuttajayhdistysten ja viranomaisten välille kaivataan asiakaslähtöistä yhteistyötä. Yhdistykset voisivat kehittää palvelutuotteitaan viranomaisten avuksi maahanmuuttajatyöhön ja viranomaisten tietoa maahanmuuttajayhdistysten tarjoamista palveluista tulee lisätä. Maahanmuuttajien oppimiseen ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa parasta asiantuntemusta löytyy maahanmuuttajien keskuudesta (Habib 2008: 30).

6. Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan vieraskielinen väestö tilastojen valossa

6.1 Vieraskielisten määrä: yleiskuva

Seuraavassa tarkastellaan tutkimusalueidemme – Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan – vieraskielistä väestöä ennen kaikkea vuoden 2007 tilastotietojen valossa. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen verkossa julkaisemaan väestörakenne -tietokantaan ja sen eri taulukoihin.¹ Kaikki tässä luvussa esitetyt taulukot ja kuvio on laadittu tämän materiaalin pohjalta. Vuosi 2007 on valikoitunut tarkasteluvuodeksi siksi, että se oli tätä kirjoitettaessa tuorein julkaistu tilastovuosi.

Vieraskieliset ovat tässä sellaisia ihmisiä, jotka puhuvat äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin Suomen kansalliskieliä: suomea, ruotsia tai saamea. Näin määritellen tutkimusjoukosta sulkeistuvat pois A) kaikki ruotsia puhuvat kansalaisuuteen katsomatta – esimerkiksi myös täällä oleskelevat, ruotsia äidinkielenään puhuvat Ruotsin tai jonkin muun ulkomaan kansalaiset; B) kaikki suomea puhuvat kansalaisuuteen katsomatta – esimerkiksi Suomesta aikoinaan muuttaneet ja jonkin muun maan kansalaisuuden hankkineet, jotka nyt ovat palanneet vanhaan kotimaahansa; C) kaikki saamea puhuvat kansalaisuuteen katsomatta. Tutkimusjoukon rajaaminen kielen – ei siis kansalaisuuden mukaan – on järkevää siksi, että kieli on ratkaiseva tekijä tarkasteltaessa ihmisen sopeutumista ympäristöönsä. Jos maahanmuuttaja jo hallitsee suomen tai ruotsin kielen, hän on kansalaisuuteen katsomatta aivan eri asemassa kuin ne maahanmuuttajat, jotka eivät näitä kieliä hallitse. (vrt. Forsander 2002, 90) Esimerkiksi kaikki palvelut ja virallinen informaatio on kaikkialla Suomessa – ainakin periaatteessa – saatavissa suomeksi ja ruotsiksi. Lisäksi ruotsinkielisten maahanmuuttajien sopeutumista tukee maassa jo syntyperäisesti asuva ruotsinkielinen väestö. Mahdollisiin saamenkielisiin maahanmuuttajiin ei Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan kohdalla tarvitse kiinnittää tutkimuksellista huomiota, sillä saamen puhujien määrä yleensäkin oli näillä alueilla perin vähäinen.²

Toinen mahdollisuus tarkastella väestöä Tilastokeskuksen valmiin materiaalin pohjalta olisi ollut erottaa tarkasteluun ulkomaan kansalaiset. Väestörakenne-tietokannan taulukoiden³ perusteella käy ilmi, että vuonna 2007 Varsinais-Suomessa vieraskielisiä oli 35 prosenttia enemmän kuin ulkomaan kansalaisia. Etelä-Pohjanmaalla vieraskielisiä oli 8 prosenttia enemmän kuin ulkomaan kansalaisia. Koko valtakunnan tasolla vieraskielisiä oli 30 prosenttia enemmän kuin ulkomaan kansalaisia.⁴ Vieraskielisten enemmisyys ulkomaan kansalaisiin nähden selittyi sillä, että maassa asuneelle vieraskieliselle väestölle on myönnetty Suomen kansalaisuuksia⁵ ja toisaalta sillä, että maassa asuneen ulkomaalaisväestön vieraskieliset lapset ovat saaneet Suomen kansalaisuuden⁶. Joka tapauksessa vieraskielisen väestön tarkastelu

¹ Väestörakenne-tietokanta on julkaistu verkossa (URL http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp).

² Väestörakenne-tietokannan mukaan saamen kielisiä ihmisiä oli vuonna 2007 Varsinais-Suomessa 6 ja Etelä-Pohjanmaalla 4.

³ Taulukot Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2007 sekä Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2007.

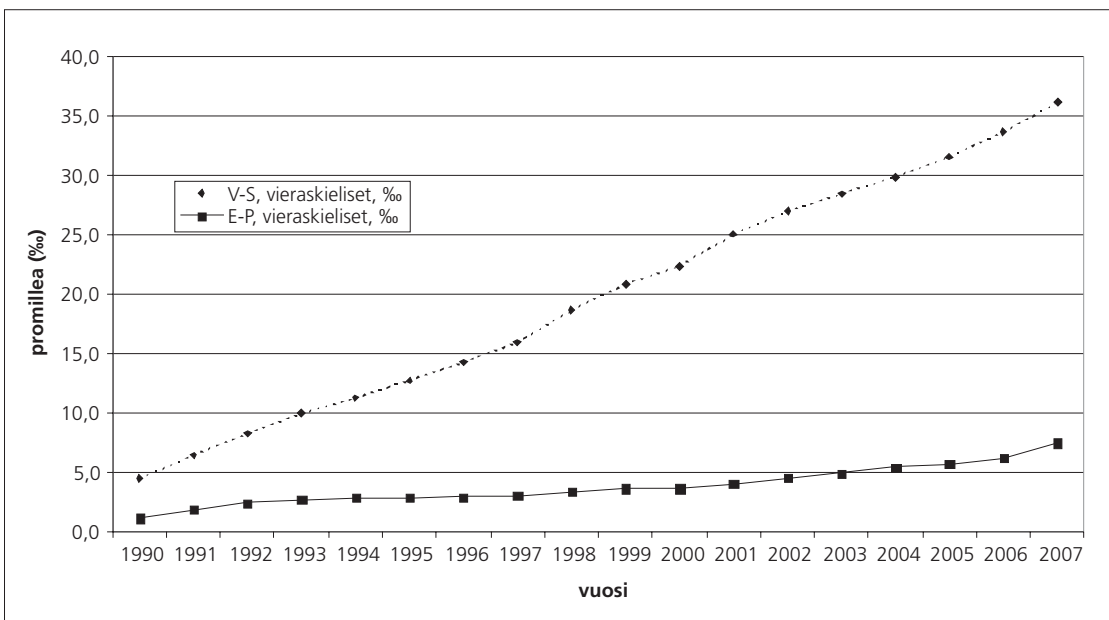
⁴ Vuonna 2007 Varsinais-Suomessa oli 12 292 ulkomaiden kansalaista ja 16 608 vieraskielistä ihmistä. Etelä-Pohjanmaalla kyseiset luvut olivat 1 348 ulkomaan kansalaista ja 1 457 vieraskielistä ihmistä. Koko Suomen luvut olivat 132 708 ulkomaan kansalaista ja 172 928 vieraskielistä. Varsinais-Suomessa vieraskielisiä on vuosina 1990–2007 aina ollut enemmän kuin ulkomaan kansalaisia. Etelä-Pohjanmaalla vieraskielisten määrä ylitti ulkomaan kansalaisten määrän vuonna 2004 ja on ollut siitä lähtien suurempi.

⁵ Vuosina 1990–1996 Suomen kansalaisuuksia myönnettiin hyvin varovasti, pääsääntöisesti alle tuhat vuodessa. Vuodesta 1997 lähtien kansalaisuuden myöntämismäärät lähtivät nousuun ja tilastoituna huippuvuonna 2004 kansalaisuuksia myönnettiin 6 880 vuodessa. Kansalaisuuden ehtona on kuuden vuoden oleskelu Suomessa tai, kun kyseessä on avioliitto Suomen kansalaisen kanssa, kolmen vuoden oleskelu maassa. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 17 ja erit. Kuvio 9. Suomen kansalaisuuden saaneet vuosina 1971–2006.

⁶ Lapsi saa Suomen kansalaisuuden jos 1) äiti on Suomen kansalainen; 2) isä on Suomen kansalainen ja avioliitossa lapsen äidin kanssa tai lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan; 3) isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen ja avioliitossa lapsen äidin kanssa tai lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan tai 4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta. Lisäksi ” Suomessa syntynyt lapsi saa syntymäpaikan perusteella Suomen kansalaisuuden, jos lapsen vanhemmilla on Suomessa pakolaisen asema tai jos heille muutoin on annettu suojelua kansalaisuusvaltion viranomaisia vastaan. Lisäksi edellytetään, että lapsi ei saa kummankaan vanhempansa kansalaisuutta muutoin kuin rekisteröimällä lapsen syntymä vanhemman kansalaisuusvaltion viranomaisessa tai muulla tämän valtion viranomaisen myötävaikutusta edellyttävällä tavalla. Jos edellä tarkoitettua suojelua on annettu vain toiselle vanhemmista, edellytetään myös, että lapsi ei saa syntyessään eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada toisen vanhempansa kansalaisuutta.” Kansalaisuuslaki (359/2003), Luku 2, § 9.

tarjoaa tutkimuksen kohteeksi suuremman joukon kuin ulkomaan kansalaisten tarkastelu. Lisäksi äidinkieleltään "vieraat" ovat äidinkieltensä kautta suomalaisessa yhteiskunnassa aidosti "toisia", joiden aseman tarkastelu tarjoaa hedelmällisen tutkimuskohteen. Kansalaisuus ei ole tutkimuksemme kannalta keskeinen tekijä.

Valitut tutkimusalueet poikkeavat toisistaan mitattaessa vieraskielisen väestön osuutta koko väestöstä (Kuva 3). Vuonna 1990 oli vieraskielisten osuus Varsinais-Suomen väestöstä 4,5 promillea, josta se vuoteen 2007 mennessä nousi 36,2 promilleen. Vuonna 1990 vieraskielisten osuus Etelä-Pohjanmaan väestöstä oli vain 1,2 promillea ja vuonna 2007 se oli 7,5 promillea. Näin ollen Varsinais-Suomessa on tällä tarkastelujaksolla ollut vieraskielisiä aina suhteellisesti enemmän kuin Etelä-Pohjanmaalla. Lisäksi havaitaan, että alueiden vieraskielisten osuuden muutos on ollut toisistaan poikkeavaa: siinä missä Varsinais-Suomen vieraskielisten osuus on tarkastelujaksolla noussut kahdeksankertaiseksi, on Etelä-Pohjanmaalla vieraskielisten osuuden lisäys ollut vain kuusinkertaista. Vieraskielisten suhteellinen osuus on Varsinais-Suomessa siis kasvanut enemmän kuin Etelä-Pohjanmaalla. Kyseisellä aikajaksolla koko Suomen vieraskielisten määrä nousi seitsemänkertaiseksi.



Kuva 3. Vieraskielisen väestön (ei suomi, ruotsi, saame) osuus (%) koko väestöstä Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla 1990–2007.

Verrattaessa vuonna 2007 Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan vieraskielisen väestön osuutta koko maan sekä muiden maakuntien vieraskielisen väestön osuuksiin huomataan, että Varsinais-Suomi ylitti hieman maan keskiarvon, joka tuolloin oli 32,6 promillea. Etelä-Pohjanmaa jäi huomattavasti tämän väestöosuuden alapuolelle. Suomen maakunnista Varsinais-Suomi on kolmannella tilalla tarkasteltaessa vieraskielisten osuutta väestöstä. Kärjessä on Uusimaa (66,4 ‰) ja toisena Ahvenanmaa (37,7 ‰). Etelä-Pohjanmaalla vieraskielisten osuus väestöstä sen sijaan oli maan alhaisin. Toiseksi alhaisin se oli Satakunnassa (11,0 ‰). Vieraskielisten osuudella mitattuna tarkastelussa on eräs Suomen kärkimaakunta sekä pienimmän vieraskielisten osuuden omaava maakunta.

6.2 Kielirakenne

Alueet poikkeavat toisistaan myös vieraskielisen väestön kielirakenteen suhteen (Taulukko 1). Kummassakin maakunnassa suurin kieliryhmä on venäjä ja vieläpä melko samanlaisella, noin neljänneksen osuudella. Toisena oleva viro sen sijaan pääsee Varsinais-Suomessa vain kymmenen prosentin osuuteen, kun taas Etelä-Pohjanmaalla vironkielisten osuus on niin ikään neljännes vieraskielisistä. Venäjänkieliset ja vironkieliset muodostavatkin Etelä-Pohjanmaalla puolet vieraskielisten ryhmästä kun taas Varsinais-Suomessa näiden kahden suurimman ryhmän yhteenlaskettu osuus on vain kolmannes kaikista vieraskielisistä.

Taulukko 1. Kymmenen suurinta vieraskielisten kieliryhmää (ei suomi, ruotsi, saame) Varsinais-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja koko Suomessa vuonna 2007.

	Varsinais-Suomi			Etelä-Pohjanmaa			Koko Suomi	
	kpl	%		kpl	%		kpl	%
Venäjä	3 730	22,5	Venäjä	372	25,5	Venäjä	45 224	26,2
Viro	1 711	10,3	Viro	354	24,3	Viro	19 812	11,5
Albania	1 351	8,1	Unkari	88	6,0	Englanti	10 589	6,1
Arabia	1 334	8,0	Puola	71	4,9	Somali	9 810	5,7
Kurdi	1 192	7,2	Englanti	66	4,5	Arabia	8 119	4,7
Englanti	737	4,4	Thai	58	4,0	Kurdi	5 893	3,4
Vietnam	590	3,6	Turkki	54	3,7	Albania	5 791	3,3
Somali	589	3,5	Saksa	36	2,5	Kiina	5 733	3,3
Persia	461	2,8	Burma	33	2,3	Saksa	4 820	2,8
Kiina	451	2,7	Kiina	25	1,7	Vietnam	4 645	2,7
Muut kielet	4 428	26,7	Muut kielet	300	20,6	Muut kielet	52 340	30,2
Tuntematon	34	0,2	Tuntematon	—	—	Tuntematon	152	0,1
Yhteensä	16 608	100,0	Yhteensä	1 457	100,0	Yhteensä	172 928	100,0

Toinen huomio on se, että Etelä-Pohjanmaan vieraskieliset puhuvat naapurimaiden tai Pohjois-Euroopan kieliä: venäjän ja viron ohella unkaria, puolaa, englantia⁷ ja saksaa. Näiden kielten puhujien ryhmä koostaa yli kaksi kolmannesta (68 %) vieraskielisten ryhmästä. Maantieteellisesti kaukaisempien kielten puhujien osuus on pieni. Itse asiassa näyttää siltä, että eteläpohjalaiset vieraskieliset ovat itämerellinen tai rajanaapurillinen⁸ ryhmä: venäjä, viro, puola ja saksa sekä sukukielinen ryhmä viro (uudelleen) ja unkari.

7) Englannin kielen asema on ymmärrettävästi monitulkintainen. Kaikki englannin puhujat eivät ole syntyperäisiä Brittein saarten asukkaita, vaan he voivat olla kotoisin myös muualta, esimerkiksi Yhdysvalloista tai Kanadasta. Jos nimittäin asiaa tarkasteltaisiin kansallisuuden mukaan (laskien pois Ruotsin kansalaiset) olisi Britannia Varsinais-Suomen kohdalla sijalla yksitoista 238 ihmisellä (vrt. 737 englannin puhujaan ja kuudenteen sijaan kymmentä suurinta kieliryhmää esittävässä taulukossa 1). Etelä-Pohjanmaalla oli vuonna 2007 kaikkiaan 17 brittiä, mikä oikeuttaa niin ikään tilalle yksitoista (vrt. 66 englannin puhujaan ja viidenteen sijaan kymmentä suurinta kieliryhmää esittävässä taulukossa 1).

8) Meren erottamat valtiot voidaan katsoa rajanaapureiksi: niitä ei erota toisistaan minkään muun valtion maa-alue. Näin ollen Suomen rajanaapureita – Itämeren yhdistämiä – ovat Venäjä, Viro, Latvia, Liettua, Puola, Saksa, Tanska ja Ruotsi.

Varsinais-Suomessa sen sijaan kymmenen suurimman kieliryhmän joukkoon ei mahdu kärkikaksikon lisäksi muita Euroopan kieliä kuin albania ja englanti. Varsinais-Suomessa ei siis ole havaittavissa kielen suhteen voimakasta "lähialueyhteyttä" tai itämerellistä ryhmää. Päinvastoin näyttää siltä, että vieraskieliset muodostavat hyvinkin "kaukokielisen" joukon. Kun kymmenen suurinta kieliryhmää koostavat lähes kolme neljäsosaa (73 %) vieraskielisten ryhmästä, niin tähän kymmenikköön kuuluvat "kaukokielet" (arabia, kurdi, vietnam, somali, persia ja kiina) koostavat yli neljäsosan (28 %) koko vieraskielisten ryhmästä.

Selitys tutkimusalueiden vieraskielisen väestön rakenteelliselle erolle on se, että Etelä-Pohjanmaan vieraskielinen väestö koostuu Varsinais-Suomea enemmän työperäisistä maahanmuuttajista: mahdollista on myös, että sen lisäksi Etelä-Pohjanmaan vieraskieliset ovat varsinaissuomalaisia enemmän avioituneet paikallisten – joko etnisten suomalaisten tai vieraskielisten – kanssa (vrt. kappale 10.1). Varsinais-Suomessa vieraskielisen väestön eräs yhteinen piirre on pakolaistausta, josta omalla tavallaan kertovat sellaiset kielet kuin kurdi, vietnam, somali ja albania (vrt. Anis et al 2007, 6). Alueiden eroa pakolaisväestön suhteen konkretisoi tieto siitä, että somalialaisia – joita voitaneen pitää 1990-luvulla alkaneen "uuden" pakolaisaallon arkkityyppeinä⁹ – on Etelä-Pohjanmaalla ollut ainoastaan vuosina 2001–2006, keskimäärin 1,5 henkeä vuodessa. Varsinais-Suomessa somalialaisia on ollut vuosina 1990–2007 keskimäärin 247 henkeä vuodessa.

Etelä-Pohjanmaan vieraskielisen väestön kielirakenne poikkeaa myös koko Suomen vieraskielisen väestön kielirakenteesta, joka lähestyy Varsinais-Suomen vieraskielisen väestön kielirakennetta. Näinkin tarkasteltuna Etelä-Pohjanmaa poikkeaa sekä verrokialueestaan Varsinais-Suomesta että koko Suomen tilanteesta.

6.3 Ikärakenne

Työvoiman kannalta erittäin merkityksellistä on se, millainen on väestön ikärakenne. Ikärakennetarkastelussa väestö voidaan jakaa kolmeen ryhmään: lapset (0–14-vuotiaat), työikäiset (15–64-vuotiaat) ja eläkeikäiset (65-vuotiaat ja sitä vanhemmat). Vuonna 2007 kaikista Suomessa asuneista vieraskielisistä 78 prosenttia oli työikäisiä, kun kotikielisten ryhmässä työikäisten osuus oli 66 prosenttia (Taulukko 2). Eron selittää se, että vieraskielisten ryhmässä eläkeikäisiä oli vain 3 prosenttia kun kotikielisten ryhmässä heitä oli 17 prosenttia.

Taulukko 2. Lasten, työikäisten ja eläkeikäisten osuus (%) kotikielisen (suomi, ruotsi, saame) ja vieraskielisen väestön keskuudessa Varsinais-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja koko Suomessa vuonna 2007.

	Varsinais-Suomi		Etelä-Pohjanmaa		Koko Suomi	
	Kotikieliset	Vieraskieliset	Kotikieliset	Vieraskieliset	Kotikieliset	Vieraskieliset
Lapset	16	21	17	15	17	19
Työikäiset	66	76	64	83	66	78
Eläkeikäiset	18	3	19	2	17	3
Yhteensä, %	100	100	100	100	100	100
N	442 627	16 608	192 358	1 457	5 127 556	172 928

⁹⁾ Vanhan "pakolaisaallon" muodostavat 1970-luvulla saapuneet chileläiset sekä vietnamilaiset venepakolaiset. 1990-luvulla pakolaiset taas tulivat pääasiassa Somaliasta ja entisestä Jugoslaviasta.

Eri vieraskielisten ryhmissä näiden ikäkategorioiden suuruus voi kuitenkin vaihdella paljon. Vuotta 2006 ja ulkomaan kansalaisia (ei siis vieraskielisiä) koskevan julkaistun tilastotiedon mukaan työikäisen väestön osuus liikkui Espanjan kansalaisten 93 prosentista Sudanin kansalaisten 53 prosenttiin. Vastaavasti myös lasten osuudessa oli hajontaa Sudanin kansalaisten 47 prosentista Britannian kansalaisten 4 prosenttiin.¹⁰ Ulkomaan kansalaisista siis Suomen kansalaisia suurempi osuus on työikäistä väestöstä, mutta työikäisen väestön määrä vaihtelee suuresti kansalaisuuden mukaan.

Tulevan työvoiman määrän suhteen lasten määrä on keskeinen tekijä. Mitä korkeampi lasten osuus väestöstä on, sitä enemmän uutta työvoimaa on kasvamassa. Vuonna 2007 lasten osuus maan kotikielisestä väestöstä oli 17 prosenttia. Samaan aikaan maan vieraskielisessä väestössä lasten osuus oli 19 prosenttia. Kahden prosenttiyksikön ero ei ole suuri, mutta kuitenkin merkitsevä: se tarkoittaa, että vieraskielisten työikäisten määrä kasvaa nopeammin kuin kotikielisten. Yhdistettynä tietoon maahanmuuttajien yleisestä kantaväestöstä korkeammasta syntyneisyydestä sekä pakolaistaustaisen väestön perheiden yhdistämisestä, jonka seurauksena lasten määrä ja osuus väestöstä lisääntyy (Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 31; Anis et al 2007, 12), näkemys vieraskielisten työikäisten määrän muuta väestöstä nopeammasta kasvusta vain vahvistuu.

Varsinais-Suomessa lasten osuus koko vieraskielisestä väestöstä oli vuonna 2007 viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin kotikielisessä väestössä (21 % vs. 16 %, ks. Taulukko 2). Tämä tarkoittaa sitä, että Varsinais-Suomessa jo olevan vieraskielisen väestön keskuudessa on kotikieliseen väestöön verrattuna varttumassa merkittävä työvoimapotentialiaali. Etelä-Pohjanmaalla tällaista varttuvaa työvoimapotentialiaalia ei ole, sillä siellä vieraskielisen väestön keskuudessa lasten osuus on kaksi prosenttiyksikköä pienempi kuin kotikielisen väestön keskuudessa. Sen sijaan Etelä-Pohjanmaan vieraskielinen väestö oli huomattavassa määrin työikäistä: työikäisten osuus oli yli neljä viidennestä (83 %). Tämä on seitsemän prosenttiyksikköä enemmän kuin Varsinais-Suomen vieraskielisen väestön keskuudessa ja ylittää koko maan vieraskielisen väestön kyseisen keskiarvon viidellä prosenttiyksiköllä.

Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan eroa vieraskielisen väestön ikärakenteessa selittää edelleenkin alueiden vieraskielisen väestön alkuperä. Varsinais-Suomessa vieraskielisen väestön taustassa on huomattavassa määrin pakolaisuutta ja sitä seurannutta perheiden yhdistämistä, joka lisää lapsimäärää. Etelä-Pohjanmaan vieraskielisessä väestössä taas näkyy viimeaikaisen työperäisen maahanmuuton käden jälki: työperäiset maahanmuuttajat ovat työikäisiä ja heillä ei useinkaan ole lapsia mukanaan.

Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan kohdalla eri kieliryhmien jakaantumista lapsiin, työikäisiin ja eläkeläisiin on avattu taulukossa 3. On havaittavissa, että lasten osuus eri kieliryhmissä vaihtelee voimakkaasti. Varsinais-Suomen kohdalla taulukossa esiintyvien kieliryhmien suurin lapsiosuus on somalinkielisillä (41 %) ja pienin englanninkielisillä (13 %): varianssi on 28 prosenttiyksikköä. Etelä-Pohjanmaallakin varianssi on 28 prosenttiyksikköä burmankielisten (39 %) ja viron- tai saksankielisten (11 %) välillä. Varsinais-Suomen taulukossa esiintyvillä kieliryhmillä lasten osuus kieliryhmästä on keskimäärin suurempi kuin Etelä-Pohjanmaan taulukossa esiintyvillä kieliryhmillä. Tämä johtunee siitä, että Varsinais-Suomen taulukossa esiintyy paljon pakolaistaustaisia ryhmiä (albania, arabia, kurdi, vietnam, somali, persia). Kuten edellä jo todettiin, pakolaistaustaisissa ryhmissä lasten osuus pyrkii nousemaan jo yksin perheiden yhdistämisen takia.

¹⁰ Kuvio 3. Työikäisten (15–64-vuotiaat) osuus (%) eri kansalaisuusryhmissä vuonna 2006 ja Kuvio 4. Lasten (0–14-vuotiaat) osuus (%) eri kansalaisuusryhmissä vuonna 2006. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 10–11. Eläkeläisten osuus vaihteli Ruotsin kansalaisten 22,2 prosentista Thaimaan kansalaisten 0,1 prosenttiin. (Kuvio 5. Vanhusten (yli 65-vuotiaat) osuus (%) eri kansalaisuusryhmissä vuonna 2006. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 11). Ruotsin tai Yhdysvaltain kansalaisten kohdalla eläkeläisten suuri osuus selittyy sillä, että nämä eläkeläiset ovat aikanaan Suomesta siirtolaisiksi muuttaneita ja kansalaisuutensa vaihtaneita, jotka eläkepäiviikseen ovat palanneet vanhaan kotimaahansa.

Taulukko 3. Lasten, työikäisten ja eläkeikäisten osuus (%) kymmenen suurimman vieraskielisen kieliryhmän keskuudessa Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.

Varsinais-Suomi					Etelä-Pohjanmaa				
Kieli	Lapset	Työikäiset	Eläkeläiset	N	Kieli	Lapset	Työikäiset	Eläkeläiset	N
Venäjä	15	79	6	3 730	Venäjä	15	82	3	372
Viro	16	81	3	1 711	Viro	11	88	1	354
Albania	33	66	1	1 351	Unkari	18	81	1	88
Arabia	33	66	1	1 334	Puola	10	89	1	71
Kurdi	29	70	1	1 192	Englanti	14	77	9	66
Englanti	13	83	4	737	Thai	24	76	—	58
Vietnam	25	72	3	590	Turkki	13	87	—	54
Somali	41	59	0	589	Saksa	11	83	6	36
Persia	21	76	3	461	Burma	39	61	—	33
Kiina	17	82	1	451	Kiina	12	88	—	25
Muu & tuntematon	16	80	4	4 462	Muu & tuntematon	17	80	3	300
Yhteensä				16 608	Yhteensä				1 457

6.4 Alueiden osuus vieraskielisistä eli houkuttelevuus asuinpaikkoina

Mitkä tutkimuskohteemme alueet ja kunnat ovat maahanmuuttajien silmissä olleet houkuttelevia asuinseutuja, miten tutkimusalueemme vieraskieliset sijoittuvat kartalle?¹¹ Seuraavassa kartoituksessa on käytetty vuoden 2008 kuntajakoa, siis tilannetta ennen vuoden 2009 alun kuntaliitoksia. Näin on menetelty siksi, että A) tällä vanhalla, tiheämmällä kuntajaolla asiat lokalisoituvat tarkemmin kuin vuoden 2009 kuntaliitosjaolla; B) vanha kuntajako on ollut juuri se jako, joka on vaikuttanut tutkimamaamme tilanteeseen: tutkimamme maahanmuuttajat ovat tulleet kuntiin ennen vuoden 2009 liitoksia ja heitä on myös saatettu houkuttaa sen aikaisten kuntien kuntakohtaisella työvoima- ja sosiaali- ynnä muulla politiikalla; C) tämän osion kirjoittaminen on aloitettu keväällä 2008 eli paljon ennen vuoden 2009 kuntaliitoksia.

Vuonna 2008 Varsinais-Suomi koostui 53 eri kunnasta, jotka jakaantuivat viiteen seutukuntaan: Turun seutuun (18 kuntaa), Salon seutuun (11 kuntaa), Loimaan seutuun (10 kuntaa), Vakka-Suomen seutuun (6 kuntaa) ja ruotsinkieliseen Turunmaahan (8 kuntaa).¹² Etelä-Pohjanmaa puolestaan koostui 26 eri kunnasta, jotka jakaantuivat kuuteen seutukuntaan: Seinäjoen seutukuntaan (5 kuntaa), Suupohjaan (5 kuntaa), Järviseuutuun (5 kuntaa), Eteläisiin seinänaapureihin (2 kuntaa), Kuusiokuntiin (6 kuntaa) ja Härmänmaahan (3 kuntaa).¹³ Seutukuntia käytetään jatkossa paikallistamaan ilmiötä topografisesti, niitä ei ole tässä käytetty muussa merkityksessä.

¹¹ Luvuissa 6.4 ja 6.5 pohjatietona käytetyt kuntakohtaiset numerotiedot kotikielisen ja vieraskielisen väestön määrästä on poimittu Väestötietokeskuksen taulukosta *Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-ala alueittain 1980–2007*.

¹² **Turun seudun** kunnat olivat Askainen, Kaarina, Lemu, Lieto, Masku, Merimasku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Raisio, Rusko, Rymättylä, Sauvo, Turku, Vahto ja Velkua. **Salon seudun** kunnat olivat Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo. **Loimaan seudun** kunnat olivat Alastaro, Aura, Koski Tl, Loimaa, Marttila, Mellilä, Oripää, Pöytyä, Tarvasjoki ja Yläne. **Vakka-Suomen seudun** kunnat olivat Kustavi, Laitila, Pyhärinta, Taivassalo, Uusikaupunki ja Vehmaa. **Turunmaan** kunnat olivat Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Nauvo, Parainen ja Västanfjärd.

¹³ **Seinäjoen seutukunnan** kunnat olivat Ilmajoki, Lapua, Nurmo, Seinäjoki ja Ylistaro. **Suupohjan** kunnat olivat Isojoki, Jurva, Karijoki, Kauhajoki ja Teuva. **Järviseuudun** kunnat olivat Alajärvi, Evijärvi, Korttesjärvi, Lappajärvi ja Vimpeli. **Eteläiset seinänaapurit** olivat Jalasjärvi ja Kurikka. **Kuusiokunnat** olivat Alavus, Kuortane, Lehtimäki, Soini, Töysä ja Ähtäri. **Härmänmaan** kunnat olivat Alahärmä, Kauhava ja Ylihärmä.

Taulukko 4 kertoo, että Varsinais-Suomessa vieraskieliset jakaantuivat hyvin epätasaisesti seutukuntien kesken: Turun seutukunnalla heistä asui neljä viidesosaa (81,1 %), Salon seudulla heistä asui joka seitsemäs (13,6 %). Loimaan seutu, Vakka-Suomi ja Turunmaa olivat onnistuneet houkuttelemaan vieraskielisestä väestöstä vain rippusia: joka kahdeskymmenes vieraskielinen (5,3 %) asui näillä seutukunnilla. Etelä-Pohjanmaallakin vieraskieliset pyrkivät kasautumaan maakunnan keskukseen, Seinäjoen seutukuntaan, mutta siellä heistä asui vain puolet (48,8 %). Toinen puoli vieraskielisistä jakautui – Varsinais-Suomen tilanteesta poiketen – melko tasaisesti muiden seutukuntien alueella.

Taulukko 4. Vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) jakaantuminen (%) seutukunnittain Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.

Varsinais-Suomi			Etelä-Pohjanmaa		
Seutukunta	Vieraskielisiä	%	Seutukunta	Vieraskielisiä	%
Turun seutu	13 468	81,1	Seinäjoen seutukunta	711	48,8
Salon seutu	2 269	13,6	Suupohja	190	13,0
Loimaan seutu	365	2,2	Järviseu	160	11,0
Vakka-Suomen seutu	275	1,7	Eteläiset seinänaapurit	144	9,9
Turunmaa	231	1,4	Kuusio	138	9,5
			Härmänmaa	114	7,8
Yhteensä	16 608	100,0	Yhteensä	1 457	100,0

Tutkimus koskee maaseutua, joten huomio on suunnattava sinne. Mutta miten määritellä maaseutu. Tilastokeskus jakaa Suomen kunnat väestön absoluuttisen määrän ja sen taajamiin keskittymisen perusteella kolmeen luokkaan, kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.¹⁴ Selvää on, että kuntatasolla tehty jako ei voi huomioida kunnan sisäisiä alueellisia eroja. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaupunkimaisen kunnan alueella saattaa olla selvästi maaseutumaisia alueita ja maaseutumaisen alueen keskusta – tavallisesti entinen kirkonkylä – saattaa omata kaupunkimaista rakennetta. Tutkimuksessamme on kuitenkin tyydytty siihen, että Tilastokeskuksen luokittelussa maaseutumaisiksi kunniksi määritellyjä kuntia on pidetty maaseutuna ja kaupunkimaisia sekä taajaan asuttuja kuntia on pidetty ”ei-maaseutuna”. Tutkimusmaakuntia ja niiden seutukuntia koskeva jaottelu on esitetty taulukossa 5.

¹⁴⁾ Tilastokeskuksen määritelmän mukaan kaupunkimaisia ovat kunnat, joiden väestöstä vähintään 90 prosenttia asuu taajamissa tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000. Taajaan asuttuja ovat kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 prosenttia, mutta alle 90 prosenttia, asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on vähintään 4 000 mutta alle 15 000. Maaseutumaisia ovat kunnat, joiden väestöstä alle 60 prosenttia asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000, sekä kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 prosenttia, mutta alle 90 prosenttia, asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4 000. Vuonna 2008 Suomessa oli 64 kaupunkimaista kuntaa, 78 taajaan asuttua kuntaa ja 278 maaseutumaisia kuntaa. Määritelmät sekä kuntien lukumäärä on poimittu Tilastokeskuksen sivulta *Tilastollinen kuntaryhitys 2008* (URL <http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/kuntaryhitys/001-2008/index.html>) aukeavien linkkien takaa. Kuntakohtainen luettelo ryhmiin sisältyvistä kunnista on pyynnöstä saatu Tilastokeskukselta, erikoissuunnittelija Yrjö Palttilalta.

Taulukko 5. Vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) jakaantuminen (%) seutukunnittain kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.

Varsinais-Suomi				Etelä-Pohjanmaa			
Seutukunta	Kaupunki- mainen	Taajaan asuttu	Maaseutu- mainen	Seutukunta	Kaupunki- mainen	Taajaan asuttu	Maaseutu- mainen
Turun seutu	76,8	3,2	1,0	Seinäjoen seutukunta	32,4	15,6	0,8
Salon seutu	9,8	1,2	2,7	Suupohja	—	7,0	6,0
Loimaan seutu	—	0,7	1,5	Järviseu	—	5,8	5,2
Vakka-Suomen seutu	—	1,3	0,4	Eteläiset seinänaapurit	—	5,6	4,3
Turunmaa	—	0,8	0,6	Kuusiokunnat	—	—	9,4
				Härmänmaa	—	3,4	4,5
Yhteensä	86,6	7,2	6,2	Yhteensä	32,4	37,4	30,2
N = 16 608				N = 1 457			

Taulukosta 5 ilmenee, että Varsinais-Suomessa vieraskieliset ovat voimakkaasti keskittyneet kaupunkimaisiin kuntiin: miltei yhdeksän kymmenestä (86,6 %) vieraskielisestä asui kaupunkimaisessa kunnassa. Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat näyttävät siellä houkuttaneen vieraskielisiä yhtä runsaasti eli oikeastaan yhtä vähän, noin 6–7 prosenttia heistä. Varsinais-Suomessa vieraskieliset todellakin ovat asettuneet asumaan urbaaneille alueille. Etelä-Pohjanmaalla sen sijaan vieraskieliset jakaantuvat tasaisesti kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin: jokainen kuntatyyppi on saanut vieraskielisistä noin kolmanneksen. Taajaan asutut kunnat – siis kunnat, joissa kaupunkimainen tiivys ja maaseutumainen väljyys sekoittuvat tai limittyvät – näyttävät olevan Etelä-Pohjanmaalle asettuneiden vieraskielisten erityissuosiossa, sillä niihin on asettunut enemmistö (37,4 %) maakunnan vieraskielisistä. Itse asiassa tässä näkyy myös Seinäjoen kaupungin vetovoima, sillä Seinäjoen seutukunnan taajaan asutut kunnat tarkoittavat Ilmajokea, Lapuaa ja Nurmoa, joista Nurmo on Seinäjoen rajanaapuri niin, että kaupunkirakenne ylittää sujuvasti kuntarajan.

Etelä-Pohjanmaalla maaseutumaiset kunnat ovat onnistuneet houkuttelemaan merkittäviä osuuksia maakunnan vieraskielisistä. Kuusiokuntien seutukunta – jonka kaikki kunnat ovat maaseutumaisia – on houkuttellut lähes joka kymmenennen (9,4 %) vieraskielisen. Suupohjan seutukunnan maaseutumaiset kunnat – seutukunnan viidestä kunnasta neljä on maaseutumaisia – ovat vetäneet puoleensa kuusi prosenttia (6,0 %) vieraskielisistä. Pienimmillään maaseutumaisien kuntien vetovoima on ollut Seinäjoen seudulla. Tämä selittyy kuitenkin sillä, että seudulla oli vain yksi maaseutumainen kunta (Ylistaro).

Vieraskielisen väestön jakaantumisen tarkastelu on syytä viedä kuntatasolle saakka (Taulukko 6). Varsinais-Suomessa oli kaikkiaan viisi kaupunkimaista kuntaa: Turku, Salo, Raisio, Kaarina ja Naantali. Itse asiassa voidaan sanoa, että neljä viidestä (76,9 %) maakunnan maahanmuuttajasta asui ”Suur-Turun kaupungissa” (Turku, Raisio, Kaarina ja Naantali) ja joka kymmenes (9,8 %) maakunnan toisessa kaupungissa, Salossa. Maaseutumaisien kuntien saamat vieraskielisten osuudet ovat kuntatasolla enimmäkseen hyvin alhaiset. Maaseutumaisia kuntia on kaikkiaan 33 kappaletta, joista 17 kuntaa on saanut maakunnan vieraskielisistä korkeintaan promillen (0,1 %) ja yhdessä kunnassa (Iniö) ei vuonna 2007 asunut ainoatakaan vieraskielistä. Tuo promille tarkoittaa korkeintaan pariakymmentä vieraskielistä kuntaa kohden. Eniten vieraskielisiä asui Somerolla, 124 vieraskielistä eli 0,7 prosenttia maakunnan vieraskielisistä.

Taulukko 6. Varsinais-Suomen kunnat ja vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus (%) kaikista maakunnan vieraskielisistä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.

Kaupunkimainen kunta			Mynämäki	57	0,3	Alastaro	29	0,2	Mellilä	11	0,1
Turku	11 161	67,2	Masku	50	0,3	Suomusjärvi	28	0,2	Pyhäranta	10	0,0
Salo	1 621	9,8	Yhteensä	1 193	7,1	Taivassalo	27	0,2	Västanfjärd	7	0,0
Raisio	861	5,2				Oripää	27	0,2	Vahto	7	0,0
Kaarina	590	3,6	Maaseutumainen kunta			Koski TL	26	0,2	Lemu	7	0,0
Naantali	149	0,9	Somero	123	0,7	Nauvo	21	0,1	Askainen	6	0,0
Yhteensä	14 382	86,7	Perniö	114	0,7	Rymättylä	20	0,1	Korppoo	5	0,0
			Pertteli	63	0,4	Muurla	19	0,1	Velkua	2	0,0
Taajaan asuttu kunta			Aura	53	0,3	Yläne	16	0,1	Houtskari	1	0,0
Lieto	239	1,4	Pöytyä	52	0,3	Vehmaa	16	0,1	Iniö	0	—
Halikko	194	1,2	Sauvo	49	0,3	Merimasku	16	0,1	Yhteensä	1 033	6,2
Parainen	134	0,8	Kiikala	46	0,3	Marttila	15	0,1			
Loimaa	122	0,7	Nousiainen	35	0,2	Kuusjoki	15	0,1			
Laitila	107	0,6	Kisko	35	0,2	Tarvasjoki	14	0,1			
Uusikaupunki	101	0,6	Kemiö	32	0,2	Kustavi	14	0,1			
Piikkiö	97	0,6	Dragsfjärd	31	0,2	Särkisalo	11	0,1			
Paimio	92	0,6	Rusko	30	0,2				Kaikki	16 608	100,0

Etelä-Pohjanmaan maakunnan jokaisessa kunnassa asui vieraskielisiä vuonna 2007 (Taulukko 7). Maaseutumaisista kunnista heitä asui eniten Jalasjärvellä (63 vieraskielistä eli 4,3 % vieraskielisistä), Alavudella (42 vieraskielistä eli 2,9 % vieraskielisistä) ja Alahärmässä (41 vieraskielistä eli 2,8 % vieraskielisistä).

Taulukko 7. Etelä-Pohjanmaan kunnat ja vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus (%) kaikista maakunnan vieraskielisistä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.

Kaupunkimainen kunta			Maaseutumainen kunta			Kuortane	19	1,3
Seinäjoki	472	32,4	Jalasjärvi	63	4,3	Vimpeli	17	1,2
Yhteensä	472	32,4	Alavus	42	2,9	Lappajärvi	14	1,0
			Alahärmä	41	2,8	Soini	13	0,9
Taajaan asuttu kunta			Evijärvi	35	2,4	Ylistaro	11	0,8
Kauhajoki	103	7,1	Jurva	31	2,1	Lehtimäki	12	0,8
Lapua	84	5,7	Teuva	30	2,1	Kortesjärvi	10	0,7
Alajärvi	84	5,7	Ähtäri	27	1,9	Karjoki	4	0,3
Kurikka	81	5,5	Töysä	25	1,7	Yhteensä	440	30,3
Nurmo	74	5,1	Ylihärmä	24	1,6			
Ilmajoki	70	4,8	Isojoki	22	1,5			
Kauhava	49	3,4						
Yhteensä	545	37,3				Kaikki	1 457	100,0

Mielenkiintoinen havainto on, että Varsinais-Suomen maaseutumaisissa kunnissa asuvan vieraskielisen väestön suhteellinen osuus maakunnan kaikista vieraskielisistä on selkeästi pienempi kuin Etelä-Pohjanmaan maaseutumaisissa kunnissa. Etelä-Pohjanmaalla maaseutumaisten kuntien saama osuus vieraskielisistä vaihtelee Jalasjärven 4,3 prosentista Karijoen 0,3 prosenttiin. Varsinais-Suomessa maaseutumaisten kuntien saama osuus maakunnan vieraskielisestä väestöstä vaihtelee Someron ja Perniön 0,7 prosentista Iniöön, jossa ei asunut lainkaan vieraskielistä väestöä. Yleistäen voi sanoa, että asetettaessa tutkimusalueiden maaseutumaiset kunnat jonoon sen mukaan, miten houkuttelevia asuinpaikkoja ne vieraskielisille ovat (kuinka paljon ne ovat pystyneet houkuttelemaan oman maakuntansa vieraskielisistä) tulevat ensin kaikki Etelä-Pohjanmaan kunnat ja vasta sitten kaikki Varsinais-Suomen kunnat. Etelä-Pohjanmaalla maaseutu näyttää olevan paljon houkuttelevampi asuinpaikka kuin Varsinais-Suomessa.

6.5 Vieraskielisten osuus väestöstä alueittain

Mitä edellä tarkasteltu vieraskielisten jakaantuminen Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan alueille merkitsi alueiden väestöissä, miten suuria vieraskielisten väestölliset osuudet olivat? Taulukko 8 osoittaa, että vieraskielisen väestön osuus oli Varsinais-Suomen seutukunnissa paljon suurempi kuin Etelä-Pohjanmaan seutukunnissa. Varsinais-Suomessa suhteellisesti eniten vieraskielisiä oli Turun seudulla (4,4 %) ja vähiten Vakka-Suomessa (0,9 %). Etelä-Pohjanmaalla vieraskielisten suurin suhteellinen osuus oli Seinäjoen seutukunnassa (0,9 %) ja pienin Kuusiokunnissa (0,5 %). Turun seudun korkea vieraskielisten osuutta selittää se, että Turku on koko valtakunnan mittakaavassa eräs keskeinen ulkomaalaiskeskus: suurimmat ulkomaalaistihentymät Suomessa ovat pääkaupunkiseutu, Turku ja Tampere. Kaupunkien vetovoimaa kuvaa, että esimerkiksi vuonna 2002 ulkomailta Uudellemaalle muuttaneista 53 prosenttia muutti Helsinkiin, Varsinais-Suomeen muuttaneista 59 prosenttia suuntausi Turkuun ja Pirkanmaalle muuttaneista 69 asettui Tampereelle. (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 44–46; Anis et al 2007, 11)

Taulukko 8. Vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) osuus (%) seutukuntien väestöstä Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.

Varsinais-Suomi				Etelä-Pohjanmaa			
Seutukunta	Väestö	Vieraskiel.	%	Seutukunta	Väestö	Vieraskiel.	%
Turun seutu	303 586	13 468	4,4	Seinäjoen seutukunta	81 169	711	0,9
Salon seutu	63 960	2 269	3,5	Järviseu	20 835	160	0,8
Loimaan seutu	37 229	365	1,0	Eteläiset seinänaapurit	19 055	144	0,8
Turunmaa	22 756	231	1,0	Suupohja	29 051	190	0,7
Vakka-Suomen seutu	31 704	275	0,9	Härjänmaa	15 663	114	0,7
				Kuusiokunnat	28 042	138	0,5
Yhteensä	459 235	16 608	3,6	Yhteensä	193 815	1 457	0,8

Vieraskiel. = vieraskieliset

Varsinais-Suomen seutukuntien kaupungeissa – ”Suur-Turussa” ja Salossa – vieraskielisten väestöosuus oli yli kuusi prosenttia (6,4 % ja 6,3 %) (Taulukko 9). Missään muualla Varsinais-Suomen tai Etelä-Pohjanmaan seutukunnissa ja kuntatyypeissä ei päästä lähellekään näitä väestöosuuksia. Seuraavaksi korkein väestöosuus oli Salon seudun taajaan asuttujen kuntien kaksi prosenttia (2,0 %). Etelä-Pohjanmaan ainoa kaupunkimainen kunta Seinäjoki, saa vieraskielisten kohdalla tyytyä yhden

prosentin (1,3 %) väestöosuuteen. Ylipäätään voidaan sanoa, että Varsinais-Suomen kaupunkimaisia alueita lukuun ottamatta vieraskielisten väestöosuudet jäävät vähäisiksi ja ovat selvästi myös alle saman aikaisen maan yleisen keskiarvon 3,3 prosenttiin.

Taulukko 9. Vieraskielisen (ei suomi, ruotsi, saame) väestön osuus koko väestöstä (%) seutukunnittain kaupunkimaisissa, taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2007.

Varsinais-Suomi				Etelä-Pohjanmaa			
Seutukunta	Kaupunki-mainen	Taajaan asuttu	Maaseutu-mainen	Seutukunta	Kaupunki-mainen	Taajaan asuttu	Maaseutu-mainen
Turun seutu	6,4	1,1	0,9	Seinäjoen seutukunta	1,3	0,6	0,2
Salon seutu	6,3	2,0	1,6	Suupohja	—	0,7	0,6
Loimaan seutu	—	0,9	1,0	Järviseu	—	1,0	0,6
Vakka-Suomen seutu	—	0,9	0,9	Eteläiset seinänaapurit	—	0,8	0,7
Turunmaa	—	1,1	0,9	Kuusio	—	—	0,5
				Härmänmaa	—	0,8	0,8
Yhteensä	12,7	6,0	5,3	Yhteensä	1,3	3,7	3,4

Tarkasteltaessa Varsinais-Suomea ja Etelä-Pohjanmaata kunnittain (Taulukot 10 ja 11) huomataan, että Varsinais-Suomessa vieraskielisten osuus väestössä vaihtelee enemmän kuin Etelä-Pohjanmaalla. Ääripäinä Varsinais-Suomessa ovat Turku (6,37 %) ja Iniö, jossa ei ollut lainkaan vieraskielistä väestöä. Etelä-Pohjanmaalla vaihteluväli oli Seinäjoen (1,26 %) ja Ylistaron (0,20 %) välillä. Turun vieraskielisen väestöosuuden merkitystä konkretisoi tieto siitä, että se on suurempi kuin tuolloinen ruotsinkielisten osuus, joka oli 5,2 prosenttia.¹⁵

Taulukko 10. Varsinais-Suomen kunnat ja vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus (%) kunnan väestöstä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.

Kaupunkimainen kunta			Mynämäki	57	0,71	Somero	123	1,30	Tarvasjoki	14	0,72
Turku	11 161	6,37	Uusikaupunki	101	0,63	Muurla	19	1,22	Vehmaa	16	0,65
Salo	1 621	6,28				Koski TL	26	1,05	Askainen	6	0,63
Raisio	861	3,58				Alastaro	29	0,99	Korppoo	5	0,58
Kaarina	590	2,62	Maaseutumainen kunta			Merimasku	16	0,99	Pyhäranta	10	0,45
Naantali	149	1,08	Kiikala	46	2,54	Kemiö	32	0,98	Lemu	7	0,40
			Suomusjärvi	28	2,15	Rymättylä	20	0,94	Vahto	7	0,37
			Oripää	27	1,98	Dragsfjärd	31	0,93	Houts kari	1	0,16
Taajaan asuttu kunta			Perniö	114	1,92	Mellilä	11	0,93	Iniö	0	—
Halikko	194	1,99	Kisko	35	1,89	Västanfjärd	7	0,88			
Lieto	239	1,53	Sauvo	49	1,66	Kuusjoki	15	0,86			
Piikkiö	97	1,31	Pertteli	63	1,59	Pöytyä	52	0,83			
Laitila	107	1,26	Taivassalo	27	1,56	Rusko	30	0,78			
Parainen	134	1,10	Kustavi	14	1,55	Velkua	2	0,76			
Loimaa	122	0,93	Särkisalo	11	1,50	Yläne	16	0,76			
Paimio	92	0,92	Nauvo	21	1,44	Marttila	15	0,74			
Masku	50	0,78	Aura	53	1,39	Nousiainen	35	0,73			

¹⁵⁾ Kiitän ohjausryhmän jäsentä, erikoissuunnittelija Jouni Marttista huomion kiinnittämisestä tähän seikkaan.

Maaseutumaisia kuntia tarkastellessa huomiota kiinnittää, että kummallakin tutkimusalueella on johdettava kunta. Varsinais-Suomessa Kiikalan kunnassa vieraskielisten osuus (2,54 %) on samaa suuruusluokkaa kuin Kaarinan kaupungissa ja selvästi suurempi kuin Naantalın kaupungissa tai missään taajaan asutussa kunnassa. Lähes samaan yltää Suomensjärvi (2,15 %), jossa vieraskielisten väestöosuus on niin ikään suurempi kuin maakunnan taajaan asutuissa kunnissa. Vuoden 2009 alusta lukien sekä Kiikala että Suomensjärvi lakkasivat olemasta itsenäisiä kuntia, kun ne liittyivät uuteen Salon kaupunkiin.

Taulukko 11. Etelä-Pohjanmaan kunnat ja vieraskielisten (ei suomi, ruotsi, saame) absoluuttinen määrä sekä kunnan vieraskielisten osuus (%) kunnan väestöstä vuonna 2007 jaoteltuna kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin.

Kaupunkimainen kunta			Maaseutumainen kunta			Teuva	30	0,49
Seinäjäki	472	1,26	Evijärvi	35	1,24	Kuortane	19	0,47
			Alahärmä	41	0,87	Alavus	42	0,44
			Isojoki	22	0,87	Kortesjärvi	10	0,43
Taajaan asuttu kunta			Ylihärmä	24	0,81	Ähtäri	27	0,40
Alajärvi	84	0,95	Töysä	25	0,77	Lappajärvi	14	0,39
Kurikka	81	0,77	Jalasjärvi	63	0,74	Karjajoki	4	0,25
Kauhajoki	103	0,71	Jurva	31	0,71	Ylistaro	11	0,20
Kauhava	49	0,61	Lehtimäki	12	0,63			
Ilmajoki	70	0,60	Soini	13	0,51			
Lapua	84	0,59	Vimpeli	17	0,51			
Nurmo	74	0,59						

Etelä-Pohjanmaalla erottuu Evijärvi, jossa vieraskielisten suhteellinen osuus (1,24 %) on samaa suuruusluokkaa kuin Seinäjoen kaupungissa (1,26 %). Evijärvi on elinkeinorakenteeltaan alkutuotantopainotteinen kunta: 37 prosenttia työpaikoista on alkutuotannossa, jossa maanviljelyksen ohella korostuu voimakkaasti turkistarhaus.¹⁶ Evijärven elinkeinoelämä on määrätietoisesti värvännyt ulkomaista – lähinnä virolaista ja venäläistä – työvoimaa 2000-luvun alusta asti. Tuolloin havahduttiin siihen, että maatalouden ja turkistarhauksen kausiluontoisiin töihin ei ollut saatavilla pätevää kotimaista työvoimaa. Kausityöntekijöistä osa on jäänyt kuntaan ja työllistynyt kausitöiden lomassa muihin, esimerkiksi metalliteollisuuden tarjoamiin työpaikkoihin. Työntekijöiden värväys on tapahtunut "puskaradion" kautta. Asiaa on auttanut se, että ensimmäiset työntekijät saavuttivat paikkakunnalla hyvän maineen, joka puolestaan loi kuntaan positiivisen ilmapiirin vieraskielisiä työntekijöitä kohtaan. Tämä puolestaan on kantautunut "puskaradion" kautta uusien vieraskielisten ihmisten korviin ja houkuttanut heitä kuntaan työntekijöiksi.¹⁷ Evijärven kohdalla vieraskielisen työvoiman tulo ja heidän menestymisensä käytännön työssä on luonut positiivisen "lumipalloefektin".¹⁸

¹⁶ Tieto on Evijärven kunnan sivulta (URL <http://www.evijarvi.fi/Default.aspx?id=494530> [luettu 25.3.2009]).

¹⁷ Suullinen tiedonanto Evijärven yrittäjien puheenjohtaja Jaakko Kultalahdelta 25.3.2009.

¹⁸ Tämä näkyy mm. siinä, että vuonna 2008 Evijärvellä asui jo 39 vieraskielistä, joka vastasi 1,40 % väestöstä.

6.6 Yhteenveto

Tutkimusalueet – Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi – eroavat toisistaan sekä maahanmuuttajien määrässä että rakenteessa. Varsinais-Suomessa maahanmuuttajia on suhteessa väestöön paljon – itse asiassa vain Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla vieraskielisiä on väestössä suhteellisesti enemmän. Etelä-Pohjanmaalla sen sijaan vieraskielisten osuus väestöstä on maan alhaisin. Kummankin alueen kaksi suurinta kieliryhmää ovat venäjä ja viro. Varsinais-Suomen vieraskielisten ryhmässä korostuu kuitenkin pakolaisten osuus, sillä suurimpien kieliryhmien joukossa vuonna 2007 on sellaisia kieliä kuin albania, arabia, kurdi, vietnam, somali, ja persia. Etelä-Pohjanmaan vieraskieliset sen sijaan ovat runsain mitoin työperäisiä maahanmuuttajia ja kotoisin naapurivaltioista: suurimpien kieliryhmien joukossa ovatkin venäjän ja viron ohella puola ja saksa sekä sukukieli unkari.

Näkemyistä työperäisten maahanmuuttajien suuremmasta osuudesta Etelä-Pohjanmaan vieraskielisten keskuudessa tukee myös vieraskielisten ikärakenne. Etelä-Pohjanmaan vieraskieliset ovat Varsinais-Suomeen verrattuna suuremmassa määrin työikäisiä ja heillä on vähemmän lapsia. Tosin lasten, työikäisten ja eläkeläisten osuudet vaihtelevat suuresti kummankin alueen eri kieliryhmissä.

Varsinais-Suomessa vieraskieliset ovat asettuneet asumaan kaupunkiin, ”Suur-Turun kaupunkiin” (Turku, Raisio, Kaarina, Naantali) ja Salon kaupunkiin. Neljä viidestä vieraskielisestä asui ”Suur-Turussa” ja joka kymmenes Salossa: maaseutumaisissa kunnissa heistä asui vain kuusi prosenttia. Etelä-Pohjanmaalla vieraskieliset jakaantuivat tasaisemmin. Karkeistaen kolmasosa heistä asui kaupungissa (Seinäjoki), reilu kolmasosa taajaan asutuissa kunnissa ja niukka kolmasosa maaseutumaisissa kunnissa.

Puhuttaessa tutkimusalueiden maaseudusta havaitaan, että vieraskielisten suhteellinen osuus kuntien väestöstä on suurempi Etelä-Pohjanmaan maaseutumaisissa kunnissa kuin Varsinais-Suomen vastaavilla alueilla. Tästä voitaneen vetää se johtopäätös, että vieraskielisten asema esimerkiksi palveluiden, näkyvyyden, tarpeiden ja niiden tyydyttämisen suhteen on Etelä-Pohjanmaan maaseudulla vahvempi kuin Varsinais-Suomen vastaavalla alueella. Asemaa horjuttaa vain se, että vieraskieliset eivät ole keskenään homogeeninen ryhmä, kuten esimerkiksi ruotsinkieliset ovat, vaan hyvinkin sekakoosteinen joukko, jonka ainoa yhdistävä tekijä voi olla vieraskielinen tausta. Toisaalta Etelä-Pohjanmaan venäjänkielisten ja vironkielisten väestöryhmien – joiden yhteinen nimittäjä hyvin usein, varsinkin keskikäisessä ja sitä vanhemmassa väestössä, voi olla venäjän kielen taito – voidaan katsoa suhteellisen kokonsa puolesta olevan paremmassa asemassa kuin muut pienemmät vieraskielisten ryhmät.

7. Maahanmuuttajien työ ja työttömyys

7.1 Ulkomainen työvoima Suomessa: tyypilliset ammatit ja toimialat sekä työttömyys ja työllistyminen

Suomeen tuleva ulkomainen työvoima voidaan oleskelun pituuden perusteella jakaa kahteen ryhmään: lyhytaikaisesti oleskelevaan kausityövoimaan ja pysyvämmiin maahan töihin tulevaan väestöön. Eräänä kausityöläisyyden rajana voidaan pitää yhden vuoden oleskelua, koska sen jälkeen ulkomalaisella on oikeus kotipaikkaan suomalaisessa kunnassa. Kotikunnan myötä ulkomaalainen myös rekisteröidään suomalaiseen väestötietojärjestelmään ja hän tulee mukaan Tilastokeskuksen ylläpitämiin tilastoihin.

Kausityötä tekemään tulleet työllistyvät yleensä sellaisiin kausiluontoisiin töihin kuten maatalous- ja puutarhatöihin tai marjanpaimintaan. Esimerkiksi pohjalainen yritys Riitan herkku (Mustasaaresta) työllistää vuonna 2009 ulkomaalaisia metsämarjanpaimijoita jo viidettä kesää. Edellisenä kesänä yritykselle poimi metsämarjoja vain 400 thaimaalaista poimijaa, vaikka yrityksen tavoite oli ollut tuhat. Näiden lisäksi poimintatyössä oli ollut 30 vietnamilaista poimijaa. Vuonna 2009 yritys haluaisi työllistää 500 poimijaa Thaimaasta ja ainakin 500 poimijaa Ukrainasta.¹⁹

Toinen työvoimaa erotteleva jakolinja kulkee Euroopan Unionin (EU) sekä ETA-maiden ja muun maailman välillä. EU/ETA-maiden²⁰ työvoima liikkuu vapaasti Unionin alueella, eikä se tarvitse työntekijän oleskelulupaa ("työlupaa").²¹ Tosin kolmen kuukauden oleskelun jälkeen EU/ETA-kansalaisten on rekisteröitävä oleskeluoikeutensa paikallisen poliisiviranomaisen luona.²² Sellaisia EU/ETA-maiden kansalaisia, jotka olivat oleskelleet Suomessa kolme kuukautta ja jotka rekisteröitiin paikallisissa poliisilaitoksissa, oli vuonna 2007 kaikkiaan 11 170 henkeä. Siitä, kuinka moni heistä oli maassa työntekoa ja kuinka paljon muista syistä, ei poliisiviranomaisella ole keskitettyä tietoa.²³

EU/ETA-maiden ulkopuolelta saapuva työvoima tarvitsee siis aina työluvan. Vuonna 2007 Suomen työvoimatoimistot käsitelivät kaikkiaan 10 111 kappaletta EU/ETA-maiden ulkopuolista työvoimaa koskenutta työlupahakemusta. Pääasiallisin työvoiman rekrytointimaa oli Venäjä. Yhteensä reilu puolet työlupahakemuksista koski venäläisiä (43,9 %), ukrainalaisia (9,9 %) ja valkovenäläisiä (1,1 %). Balkanin maat (Kroatia 2,5 %, Bosnia-Hertsegovina 2,4 % sekä Serbia ja Montenegro 2,3 %) olivat toinen keskeinen rekrytointisuunta, sieltä tulevaa työvoimaa koski joka neljästoista hakemus. Jos Balkanin maihin lasketaan myös Turkki (5,6 %), kohoaa alueen osuus reiluun kymmeneen prosenttiin. Merkittävin työvoimaa luovuttanut maantieteellisen Euroopan²⁴ ulkopuolinen maa oli Kiina, jonka

¹⁹ "Thaimaalaisia haetaan poimijoiksi entinen määrä". Ilkka 3.3.2009, 12.

²⁰ Euroopan Unionin jäsenvaltiot sekä Norjan, Islannin, Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaiset.

²¹ Tästä oikeudesta huolimatta joidenkin EU-valtioiden kansalaisten *tulee* ilmoittaa tiedot työnteostaan rekisteröitäväksi työ- ja elinkeinotoimistoon (nämä valtiot ovat Tshekki, Viro, Latvia, Liettua, Unkari, Puola, Slovenia ja Slovakia), joidenkin maiden kansalaiset *voivat* nämä tiedot rekisteröintiä varten ilmoittaa (nämä valtiot ovat Bulgaria ja Romania). Muiden EU/ETA-maiden kansalaisilla ei moista velvollisuutta tai mahdollisuutta ole. Ulkomaisen työntekijän luvat ja rekisteröinnit. URL http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/index.jsp [luettu 3.4.2009].

²² Ulkomaisen työntekijän luvat ja rekisteröinnit. URL http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/index.jsp [luettu 3.4.2009].

²³ Suullinen tiedonanto ylitarkastaja Johanna Karilta (Sisäasiainministeriön poliisiosasto) 3.4.2009. Koska mikään viranomainen ei valvo, että kyseinen rekisteröinti myös tehdään, on poliisilta saatua lukumäärää pidettävä maassa 3 kuukautta oleskelleen EU/ETA-väestön vähimmäismääränä.

²⁴ Maantieteellisesti Eurooppa ulottuu Atlantilta (Brittein saarilta) Uralille. Näin ollen Valko-Venäjä ja Ukraina kuuluvat maantieteelliseen Eurooppaan ja Venäjästään ainakin sen Uralin länsipuoliset osat. Olen tässä sisällyttänyt Turkin maantieteelliseen Eurooppaan, sillä Turkilla on maa-alueita Balkanilla (Istanbulin kaupungin Euroopan puoleiset osat ja siitä länteen sijaitsevat alueet). Maantieteellinen Eurooppa on siis eri asia ja eri laajuinen asia kuin poliittinen Eurooppa taikka Euroopan Unioni. Euroopan Unioniin kuuluu esimerkiksi Etelä-Amerikan mantereella sijaitseva ja Ranskalle kuuluva Ranskan Guayana sekä Intian valtameressä oleva – niin ikään Ranskalle kuuluva – Réunionin saari.

työvoiman osuus hakemuksista oli kuusi prosenttia. Thaimaa (2,2 %), Intia (1,9), Filippiinit (0,6 %) ja Vietnam (0,6 %) olivat rekrytointimääriltään siihen verrattuna paljon pienempiä alueita.²⁵

Suomessa vähintään vuoden viiptyneistä ulkomaalaisista ja heidän ammasteistaan on saatavissa julkaisua tietoa. Vuoden 2004 työssäkäyntitilastoihin perustuva tieto (Taulukko 12) kertoo, että ulkomaan kansalaisten pääasiallisim ammatti oli siivoja (7,3 %) Seuraavaksi suurin ammattiala oli valtionhallinnon erityisasiantuntija (2,1 %). Sitä seuraavat ammattialat olivat suuruudeltaan pienempiä kuin puolitoista prosenttia. Heikkilä ja Pikkarainen (2008, 7) ovat omassa aineistossaan tarkastelleet maahanmuuttajien ammattialoja sukupuolittain vuonna 2004. Heidän mukaansa maahanmuuttajanaisten yleisin ammatti oli siivoustyö, jota teki 12 prosenttia työllisistä maahanmuuttajista. Seuraavina olivat myyntityö (10 %), opetus- ja kasvatustyö (9 %) ja ravintolapalvelutyö (8 %). Maahanmuuttajamiesten suurimmat ammattiryhmät olivat ravintolapalvelutyö (12 %), tekniikan suunnittelu-, johto- ja tutkimustyö (7 %), opetus- ja kasvatustyö (6 %) ja maaliikennetyö (5 %).

Taulukko 12. *Ulkomaan kansalaisten yleisimpien ammattien jakautuma (%) Suomessa vuoden 2004 työssäkäyntitilaston mukaan.*

Kaikki ulkomaan kansalaiset	
Ammatti	
Siivoja	7,3
Valtionhallinnon erityisasiantuntija	2,1
Keittiöapulainen	1,4
Sairaala-apulainen	1,0
Lastenhoitaja	1,0
Henkilökohtainen avustaja	1,0
Lääkäri	0,9
Mainonnan ja markkinoinnin asiantuntija	0,8
Pienkauppiat ja myymälänhoitajat	0,8
Lehtorit	0,6
Muut	83,1
Yhteensä, %	100,0
N	35 829

Lähde. Taulukko 4. Ulkomaan kansalaisten ja suurimpien pakolaisryhmien yleisimmät ammatit Suomessa vuonna 2004. Nieminen 2008, 40. Taulukko perustuu Tilastokeskuksen vuoden 2004 työssäkäyntitilaston aineistoon, joten siinä esiintyvät ulkomaan kansalaiset ovat oleskelleet Suomessa vähintään vuoden.

Eri ammatit voidaan myös ryhmitellä suuremmiksi ammattialoiksi. Vuotta 2005 koskevan aineiston valossa tiedetään, että palvelualat työllistivät tuolloin kolme neljästä (71 %) Suomessa vakituisesti työskentelevästä ulkomaan kansalaisesta. Palvelualoista esiin nousivat erityisesti kauppa, majoitus- ja ravitsemisala (22,3 %) sekä myös rahoitus, kiinteistö- ja liike-elämän palvelut (18,2 %). Joka viides ulkomaalainen työllistyi joko teollisuuteen (14,4 %) tai rakentamiseen (6,6 %). Maa- ja metsätalouden osuus oli vain kaksi prosenttia.²⁶ Samansuuntaisia tuloksia ovat esittäneet myös Heikkilä ja Pikkarai-

²⁵ Työvoimatoimistojen osaratkaisut koskien työntekijän oleskelulupahakemuksia, v. 2007 tammi-joulukuu [yhteenlaskettuna ensimmäiset luvut ja jatkoluvat]. Dokumenttiin aukeaa linkki sivulta URL http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/00_osaratkaisut/index.jsp [luettu 3.4.2009].

²⁶ Kuvio 9. Työllisten toimialat kansalaisuuden mukaan vuonna 2005. Anis et al 2007, 18. %). Suurin palvelusektori esitettyssä kuviossa on lähemmin erittelemätön muiden palveluiden sektori (30,5 %). Sen ilmoitetaan sisältävän "ml. julkiset palvelut". Tämän lähemmin joukkoa ei avata.

nen (2008: 7, 61–78) tutkiessaan vuonna 2002 maahan tulleiden sijoittumista työelämään. Tärkein maahanmuuttajia työllistänyt toimiala oli kauppa. Muita merkittäviä aloja olivat rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistöala, liike-elämän palvelut ja lisäksi tutkimus- ja opetus. Viimeksi mainitulle alalle on tyydyttävästi työllistynyt sellaisia maahanmuuttajia, jotka voivat työssään hyödyntää omaa äidinkieltään. Naisten työpaikat olivat kaupan alalla (16 %), opetus- ja tutkimusalalla (13 %) ja terveydenhuollossa (12 %). Miesten työpaikat olivat kaupan alalla (17 %), rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistöalalta (15 %) ja liike-elämän palveluiden alalta (15 %).

Vuotta 2005 koskevan tiedon valossa nähdään myös, että Suomen kansalaisten ja ulkomaan kansalaisten sijoittumisessa työelämän toimialoille oli eroa. Ulkomaalaisella työvoimalla oli suomalaisen työvoimaan verrattuna selvä yliedustus kaupan-, ravitsemuksen ja majoituksen alalla (+ 6,7 %) sekä rahoitus-, kiinteistö ja liike-elämän palveluiden alalla (+ 4,8 %). Rakentamisen alalla kummankin väestöryhmän suhteellinen edustus oli samansuuruinen. Ulkomaan kansalaiset olivat puolestaan ali-edustettuina teollisuuden (- 4,8 %), maa- ja metsätalouden (- 2,9 %) ja muiden palveluiden (- 2,7 %) aloilla. Kuljetus- ja tietoliikenteen ammattialoilla ulkomaalaisilla oli lievä aliedustus (- 1,1 %).²⁷

Ulkomaalaiset työllistävät itseään myös yrittäjinä. Ulkomaalaisten omistamat yritykset näyttävät kasaantuvan samoille ammattialoille, joille ulkomaalaiset muutenkin työllistyvät. Vuotta 2004 koskevan tiedon mukaan neljäsosa (26,6 %) ulkomaalaisten omistamista yrityksistä toimi kaupan alalla, viidesosa (21,5 %) kiinteistö- ja liike-elämän palveluiden alalla ja niin ikään viidesosa (20,1 %) majoitus- ja ravitsemuspalveluiden alalla. Loput yritykset jakaantuivat seitsemään muuhun ryhmään, joista suurin oli henkilökohtaisten palvelujen ryhmä (7,5 %) ja pienimmät ryhmät rahoitusta palveleva toiminta (0,8 %) sekä maa- ja metsätalous (0,8 %).²⁸

Teollisten työpaikkojen pieni osuus ja keskittyminen palvelualoille heijastaa suomalaisen maahanmuuton historiaa. Suomesta tuli siirtolaisia vastaanottava maa vasta niin myöhään, että perinteinen työvoimavaltainen teollisuus oli jo uudelleenorganisoinut. Näin ollen se ei pystynyt merkittävässä määrin tarjoamaan työpaikkoja, vaan maahanmuuttajien työllistäjäksi tulivat palvelualat. Erityisesti vähäistä kielitaitoa tai muuta kulttuurisidonnaista kompetenssia vaativat, matalapalkkaiset ja suoritustason työpaikat ovat maahanmuuttajien työpaikkoja. (Forsander 2002: 22)

Maassa yli vuoden oleskelleesta ulkomaalaisväestöstä on saatavissa myös sen työmarkkina-asemaa kuvaavia tilastotietoja. Esimerkiksi tiedetään, että tässä ihmisryhmässä työvoiman osuus on kasvanut tasaisesti 1990-luvun puolivälistä lähtien. Vuonna 1995 työvoiman osuus ulkomaalaisväestöstä oli vain kaksi viidesosaa (39,3 %). Vuonna 2005 se oli jo miltei puolet (48,1 %). Vertailun vuoksi mainittakoon, että samana vuonna koko väestön ryhmässä työvoimaan kuului prosenttiyksikön verran enemmän ihmisiä (49,1 %). Tässä katsannossa ulkomaalaisten ryhmä ei eroa koko väestöstä.²⁹

Vuonna 2004 kotouttamissuunnitelman mukaisista kotoutujista (kaikkiaan 31 896 ihmistä) enemmän kuin joka neljäs (27,3 %) aloitti työvoimakoulutuksen. Lähes joka viides (19,6 %) sijoitettiin toimenpitein tuettuna työelämään. Miltei joka kuudes (17,3 %) työllistyi aidosti yleisille työmarkkinoille. Muuhun koulutukseen kuin työvoimakoulutukseen suuntasi joka kahdeskymmenes (5,1 %). Työvoiman ulkopuolelle siirtyi miltei joka seitsemäs (15,2 %) ja saman verran ihmisiä (15,5 %) tilastoitiin työvoimahallinnon kirjanpidossa kategoriaan ”muu syy tai ei tietoa”.³⁰ Tämä tarkoittaa käytännössä

²⁷ Kuvio 9. Työllisten toimialat kansalaisuuden mukaan vuonna 2005. Anis et al 2007, 18.

²⁸ Taulukko 2. Toiminnassa olevat maahanmuuttajayritykset toimialoittain Varsinais-Suomessa ja koko maassa vuonna 2004, prosenttia yrityksistä. Anis et al 2007, 30.

²⁹ Liite V. Ulkomaan kansalaisten pääasiallinen toiminta vuosina 1992–2005. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 50.

³⁰ Kuvio 4. Mitä kotoutujille tapahtui vuonna 2004? (Lähde:Työministeriö). Pehkonen 2006, 18.

sitä, että he katoavat työvoimaviranomaisten näköpiiristä. Useimmiten heistä ei enää ole työvoimaviranomaisilla tietoa siksi, koska he eivät ilmoita viranomaisille omasta asemastaan tai sen muutoksista. Tässä joukossa on esimerkiksi sellaisia, jotka ovat työllistyneet yleisille työmarkkinoille, mutta eivät ole ilmoittaneet työllistymisestään. Sopii myös epäillä joukossa olevan niitäkin, jotka ovat työllistyneet niin sanotuille harmaille työmarkkinoille.

Ulkomaalaisten työllistymiseen vaikuttaa sekä yleinen että maantieteellinen työllisyystilanne: eri puolilla Suomea työpaikkoja on 2000-luvun nousuvuosinakin ollut tarjolla eri tavalla. Nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että työpaikat ovat keskittyneet eteläiseen ”Ruuhka-Suomeen” ja sen ulkopuolella vetureina toimivien kaupunkikeskusten – esimerkiksi Tampere, Turku, Oulu – ympäristöön. Esimerkiksi vuonna 2002 maahan tulleiden työikäisten työllistymistä tutkittaessa on havaittu, että erot maan eri alueiden välillä olivat suuret. Manner-Suomessa paras tilanne oli Uudellamaalla, jossa 42 prosenttia maahanmuuttajista sai muuttovuotenaan työtä. Uudenmaan lukemaa arvioitaessa pitää muistaa, että siellä sijaitsi myös valtaosa työpaikoista. Huonoin tilanne oli Kainuussa, missä vain 15 prosenttia muuttajista onnistui saamaan työpaikan. Eroa selittää nimenomaan maan eri osien erilainen työllisyystilanne: Pohjois- ja Itä-Suomessa oli tutkimusajankohtana työttömyyttä huomattavasti ”Ruuhka-Suomea” enemmän. Yleisesti ottaen vuonna 2002 maahan tulleista työikäisistä työllistyi jo muuttovuotenaan kolmannes ja seuraavan vuoden lopulla heistä oli työssä jo 44 prosenttia. (Heikkilä & Pikkarainen 2008: 6–7)

Työpaikkojen tarjonnan ohella ulkomaalaisten työllistymiseen vaikuttavat tietenkin myös kantaväestön asenteet. Vuotta 2003 koskeneessa tutkimuksessa pääkaupunkiseudun, Tampereen, Turun sekä muiden keskisuurten kaupunkien asukkaat suhtautuivat ulkomaalaiseen työtoverina selvästi myönteisemmin – noin 40 prosenttia piti ulkomaalaista työtoveria hyvin mieluisana – kuin maaseudun asukkaat (30 prosenttia). Heikoimmin heihin suhtautuivat pienten kaupunkien asukkaat, joista vain reilu viidennes piti ulkomaalaista työtoveria hyvin mieluisana. Tutkimuksessa havaittiin myös, että palveluammattien kohdalla (lääkäri ja lastenhoitaja) pääkaupunkiseudun ja maaseudun asenteet olivat lähentyneet toisiaan. Tämä johtui siitä, että aikavälillä 1993–2003 pääkaupunkilaisten hyvin myönteinen asenne ulkomaalaisten toimimiseen näissä ammateissa oli vähentynyt, kun taas maaseudun tutkittujen joukossa hyvin myönteinen asenne oli lisääntynyt. Toisaalta kielteinen asenneilmapiiri ulkomaalaisen toimimiseen työtoverina, esimiehenä ja kaikissa tutkimuksessa mainituissa palveluammateissa oli pääkaupunkiseudulla harvinaisempaa kuin muualla Suomessa. (Jaakkola 2009: 42–43, 48–49)³¹ Aivan selvää ei kuitenkaan ole, miten tällaisessa asennetutkimuksessa ilmaistut asenteet loppujen lopuksi muuntuvat reaalisiksi käytökseksi työelämän kentällä, esimerkiksi työvoimaa hankittaessa (vrt. Forsander 2002: 64–66).

Ulkomaalaistaustaisen väestön sisällä eri ryhmien työllisyystilanne eroaa huomattavasti toisistaan. Eräänä keskeisenä syynä on se, että ulkomaalaistaustainen väestö on lähtökohdiltaan ja koostumukseltaan keskenään hyvin erilaista. Esimerkiksi Suomeen tulon syyt vaihtelevat. Syyn perusteella maahanmuuttajat voidaan jakaa ainakin seuraaviin ryhmiin: 1) Työperusteiset muuttajat 2) Perhesyiden (esimerkiksi avioliitto) takia maahan muuttavat 3) Kansainväliset opiskelijat 4) Pakolaiset 5) Paluumuuttajat (Vrt. esim. Heikkilä & Pikkarainen 2008: 19–20, Ulkomaalaiset 2006: 23–25).³² Lisäksi tulojoiden lähtömaat vaihtelevat kehitysmaista aina läntisiin teollisuusmaihiin, mikä ero välttämättä näkyy

³¹ Tutkimuksen maantieteelliset analyysiryhmät olivat pääkaupunkiseutu, Turku, Tampere, muu yli 30 000 asukkaan kaupunki, alle 30 000 kaupunki ja maaseutu.

³² Heikkilä ja Pikkarainen erottavat omaksi ryhmäkseen myös kausimuuttajat, joilla he tarkoittavat esimerkiksi eläkeläisiä, jotka asuvat osan vuotta ulkomailla osan Suomessa (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 20).

esimerkiksi tulijoiden koulutustaustassa, joka puolestaan heijastuu myös työllistymiseen.³³ Koulutustaustan lisäksi työllistymisen eroja voi selittää myös eri maahanmuuttajaryhmien erilainen halukkuus ja mahdollisuus oman yritystoiminnan aloittamiseen (Ks. esim. Joronen et al 2000; Forsander 2002, 166–173; Joronen 2005).

Ulkomaalaisten työttömyys on tämän vuosikymmenen tilastoituna aikana (vuosina 2000–2005) ollut 2,6–2,2 kertaa korkeampaa kuin koko väestön työttömyysaste. Positiivista on ollut, että ulkomaalaisten työttömyysaste on näinä vuosina laskenut koko väestöä ripeämmin: kun koko väestön työttömyysaste on laskenut yhdellä prosenttiyksiköllä (12 % => 11 %), ulkomaalaisten työttömyysaste on samalla aikajaksolla laskenut kuudella prosenttiyksiköllä (31 % => 25 %). Silti se on yhä yli kaksinkertainen koko väestöön verrattuna.³⁴

Työministeriön vuotta 2006 koskeneen arvion mukaan eri ulkomaalaisryhmien työttömyysaste vaihtelee 66 prosentista 8 prosenttiin: vaihteluväli on huima, 54 prosenttiyksikköä (Taulukko 13). Pahiten työttömyys kohdentui pakolaistaustaisiin ryhmiin, irakilaisiin, afganistanilaisiin, somalialaisiin ja iranilaisiin: kaikissa näissä ryhmissä työttömyysaste oli yli 50 prosenttia. Vähiten työttömyys koetteli kiinalaisia, saksalaisia, norjalaisia, ruotsalaisia ja brittejä: näiden kaikkien ryhmien työttömyysaste jäi alle koko väestön edellisen vuoden työttömyysasteen (11 %).

Taulukko 13. Ulkomaalaisten työttömyysaste (%) vuonna 2006, työministeriön arvio.

Kansallisuus	Työttömyysaste, %	Kansallisuus	Työttömyysaste, %
Irak	66	Italia	13
Afganistan	62	Viro	12
Somalia	58	Puola	11
Iran	54	USA	11
Marokko	47	Ranska	11
Serbia	45	Britannia	11
Vietnam	43	Ruotsi	10
Entinen Neuvostoliitto	35	Norja	10
Bosnia-Hertsegovina	27	Saksa	9
Turkki	27	Kiina	8
Thaimaa	25		

Lähde: Kuvio 10. Ulkomaalaisten työttömyysaste vuonna 2006, työministeriön arvio. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 23.

Erot eri ulkomaalaisryhmien työllistymisessä näyttäisivät heijastavan kantasuomalaisten ulkomaalaisasenteissa havaittua etnistä hierarkiaa. Myönteisimmin suhtauduttiin kulttuurisesti läheisimmistä, korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin. Varauksellisemmin suhtauduttiin Suomea köyhemmistä maista tuleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan suomalaisista erottuviin maahanmuuttajiin. (Jaakkola 2009, 52–60; ks. myös Vähätalo 2005, 25–34; vrt. edellä luku 5.3)

³³⁾ Jos maittainen taulukko ”Työikäisten (15–64 -vuotiaat) ulkomaan kansalaisten koulutus vuonna 2005” (Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 30) asetetaan järjestykseen sen mukaan, kuinka suurella osalla kunkin maan Suomessa asuvista kansalaisista on korkea-asteen koulutus, on tulos karkeasti käänteinen ulkomaalaisten työttömyysastetta esittävän taulukon (Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 23) kanssa. Karkeistaen: mitä korkeampi on ryhmän koulutus sen matalampi on ryhmän työttömyysaste.

³⁴⁾ Taulukko 16. Ulkomaalaisten työttömyysaste vuosina 1999–2006. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006, 25.

7.2 Työttömyys ja työllistyminen Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa

Seuraava esitys Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön työttömyydestä ja työllistymisestä perustuu TE-keskusten työnvälitystilastoihin. Niissä tarkasteluksena on valittu huhtikuu 2008 ja puolivuotistilastoissa kevät 2008 (1.1.–30.6.2008).³⁵ Materiaalilla on omat puutteensa ja rajoituksensa. Sen kautta on mahdollisuus saada tietoa TE-keskuksiin ilmoittautuneesta, työttömäksi joutuneesta työvoimasta ja sen TE-keskusten kautta tapahtuneesta työllistymisestä sekä työvoiman koulutus- ja ammattitaustasta. Materiaalin valossa ei ole mahdollista saada tietoa työssä olevan ulkomaisen työvoiman ammattialoista tai kunta- tai yrityskohtaisesta jakautumisesta. Näitä tietoja varten olisi pitänyt koota omia, maksullisia aineistoja. Tähän tutkimukseen ei ollut resursseja.

TE-keskusten työnvälitystilaston valossa huhtikuussa 2008 työtä Varsinais-Suomessa tai Etelä-Pohjanmaalla hakeneista noin kaksi kolmasosaa oli työttömiä – ulkomaalaistaustaiset (noin 70 %) olivat kuitenkin hieman useammin työttömiä kuin kantaväestö (noin 63 %) (Taulukko 14). Toisaalta valtaosa (26–28 %) lopuista ulkomaalaisista työnhakijoista oli erilaisilla toimenpiteillä työllistettyjä. Kantaväestön keskuudessa työnhakijoista vain noin 14 prosenttia oli toimenpidetyöllistettyjä. Merkittävä ero on työvoiman ulkopuolella olemisessa. Kun kantaväestön parissa työvoiman ulkopuolella olevien työnhakijoiden suhde muihin taulukossa esitettyihin työnhakijoihin oli noin neljännes (noin 24 %), olisi se ulkomaalaisväestöllä yli puolet (noin 54 %): Etelä-Pohjanmaalla se oli 50 prosenttia ja Varsinais-Suomessa jopa 58 prosenttia.

Taulukko 14. Suomalaiset ja ulkomaalaiset työnhakijat työllisyyden mukaan (%) Etelä-Pohjanmaalla (E-P) ja Varsinais-Suomessa (V-S) 30.4.2008.

	Suomalaiset		Ulkomaalaiset	
	E-P	V-S	E-P	V-S
Työttömiä	63,6	63,1	69,1	72,9
Toimenpidetyöllistettyjä	14,8	12,9	27,9	25,5
Lomautettuja	4,7	2,9	1,5	1,2
Lyhennetyllä työviikolla	0,7	0,4	—	0,0
Työttömyyseläkkeellä	16,2	20,7	1,5	0,4
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0
N, kpl	8 020	18 401	136	1 709
Työvoiman ulkopuolella, kpl	2 103	3 975	68	998
edellisten suhde muihin työnhakijoihin	26,2	21,6	50,0	58,4

Lähde: Työnvälitystilasto, tilannekatsaus 30.4.2008 (TK25). Taulu 25. Työnhakijat työllisyyden mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Tarkasteltaessa suomalaisten ja ulkomaalaisten työnhakijoiden työllistymistä tutkimusalueilla huhtikuussa 2008 havaitaan, että ulkomaalaistaustaiset työllistyivät selvästi kantasuomalaisia heikommin (Taulukko 15). Kun kantasuomalaisista työnhakijoista työllistyi noin joka kymmenes (Etelä-Pohjanmaalla 10,1 % ja Varsinais-Suomessa 8,3 %), työllistyi ulkomaalaisista työnhakijoista vähemmän kuin joka kahdeskymmenes (Etelä-Pohjanmaalla 4,1 % ja Varsinais-Suomessa 3,9 %). Työllistymisen sijaan

³⁵⁾ Tarkempi erittely käytetyistä työhallinnon tilastolähteistä on lähdeluettelossa. Tilastomateriaalin toimittamisesta kiitämme ylitarkastaja Mauno Salmelaa ja erikoistutkija Timo Takalaa Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksesta.

ulkomaalaistaustaiset ohjautuivat kolme kertaa kantasuomalaisia useammin toimenpitein sijoitetuiksi. Erityisesti Etelä-Pohjanmaalla he myös ohjautuivat johonkin koulutukseen huomattavasti useammin kuin kantaväestöön kuuluvat.

Taulukko 15. Suomalaisen ja ulkomaalaisten työnhakijoiden työllistyminen työvoimatoimistojen kautta Etelä-Pohjanmaalla (E-P) ja Varsinais-Suomessa (V-S) huhtikuussa 2008.

	Suomalaiset, %		Ulkomaalaiset, %	
	E-P	V-S	E-P	V-S
Työllistynyt	10,1	8,3	4,1	3,9
Sijoitettu toimenpitein	2,0	1,5	6,5	4,0
Lomautus tai lyhennetty työviikko päättynyt	1,5	1,0	—	0,3
Aloittanut jonkun koulutuksen	0,5	0,8	1,2	1,1
Työnhakuun ETA-valtioon	—	0,0	—	0,1
Työvoiman ulkopuolelle	1,6	1,6	2,8	1,7
Työttömyyseläkkeelle	0,2	0,2	—	0,0
Muu syy/ei tietoa	6,5	7,9	7,3	6,7
Työnhaun päättäneitä	11,5	12,4	8,5	9,1
N	13 799	28 655	246	3 158

Lähde: Työnvälitystilasto, kuukausikertomus huhtikuun 2008 (KK3). Taulu 3. Työnhakijoiden työllistymiset kuukauden aikana (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Ulkomaalaisten työnhakijoiden työllistymistä voidaan paikallistaa tarkastelemalla sitä seutukunnallisten työvoimatoimistojen kautta huhtikuussa 2008 (Taulukko 16). Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoen työvoimatoimisto työllisti ylivoimaisesti eniten työttömiä ulkomaalaisia työnhakijoita: yli kolme viidesosaa (62,7 %) heistä työllistyi Seinäjoen työvoimatoimiston kautta. Toisaalta muut työvoimatoimistot työllistivät tasaisen samalla lailla: pääasiassa 9 työtöntä ulkomaalaista huhtikuun kuluessa 2008. Varsinais-Suomessa Turun työvoimatoimisto työllisti ylivoimaisesti eniten: lähes kolme neljäsosaa (73,8 %) kaikista työllistyneistä ulkomaalaisista työttömistä työnhakijoista työllistyi Turun työvoimatoimiston kautta. Toiseksi eniten työllisti Salon työvoimatoimisto: miltei joka seitsemäs työllistynyt (15,3 %) työllistyi sen kautta. Kolmannen portaan muodostivat Raision, Kaarinan, Loimaan ja Turunmaan toimistot, jotka työllistivät 3,7–1,5 prosenttia työllistyneistä. Perää piti neljäs ryhmä (Laitila, Uusikaukipunkki ja Paimio), joiden työvoimatoimistot työllistivät ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita aivan satunnaisesti.

Taulukko 16. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden työllistyminen työvoimatoimistoittain Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa huhtikuussa 2008 jaoteltuina ei-maaseutumaisiin ja maaseutumaisiin työvoimatoimistoihin.

Etelä-Pohjanmaa				Varsinais-Suomi			
	Työvoimatoimisto	kpl	%		Työvoimatoimisto	kpl	%
Ei-maaseutumaiset				Ei-maaseutumaiset			
	Seinäjoki	59	62,7		Kaarina	27	2,6
	Härmänmaa	9	9,6		Laitila	3	0,3
					Paimio	1	0,1
Maaseutumaiset				Maaseutumaiset			
	Järviseutu	9	9,6		Turku	777	73,8
	Kuusiokunnat	9	9,6		Salo	161	15,3
	Suupohja	8	8,5		Raisio	39	3,7
					Loimaa	26	2,5
					Turunmaa	16	1,5
					Uusikaupunki	2	0,2
	Yhteensä	94	100,0		Yhteensä	1 052	100,0

Lähde: Työnvälitystilasto, kuukausikertomus huhtikuun 2008 (KK21B). Taulu 21B. Ulkomaalaiset työnhakijat ja tapahtumat kuukauden aikana työvoimatoimistoittain (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Huom 1. **Maaseutumainen työvoimatoimisto** = työvoimatoimiston alueen kunnista yli puolet on Tilastokeskuksen määritelmän mukaan maaseutumaisia kuntia. **Ei-maaseutumainen työvoimatoimisto** = työvoimatoimiston alueen kunnista korkeintaan puolet on Tilastokeskuksen määritelmän mukaan kaupunkimaisia tai taajaan asuttuja kuntia. **Etelä-Pohjanmaa:** Seinäjoen työvoimatoimiston alueella maaseutumaisien kuntien lukumäärä oli 2/6, Härmänmaan työvoimatoimiston alueella 2/4, Järviseudun työvoimatoimiston alueella 4/5, Kuusiokuntien työvoimatoimiston alueella 6/6 ja Suupohjan työvoimatoimiston alueella 4/5. **Varsinais-Suomi:** Turun työvoimatoimiston alueella maaseutumaisien kuntien lukumäärä oli 2/3, Salon työvoimatoimiston alueella 9/11, Raision työvoimatoimiston alueella 6/10, Kaarinan työvoimatoimiston alueella 0/3, Loimaan työvoimatoimiston alueella 9/10, Turunmaan työvoimatoimiston alueella 7/8, Laitilan työvoimatoimiston alueella 0/1, Uudenkaupungin työvoimatoimiston alueella 4/5 ja Paimion työvoimatoimiston alueella 1/2.

Huom 2. Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoen työvoimatoimistoon kuuluvat Ilmajoki, Jalasjärvi, Kurikka, Nurmo, Seinäjoki ja Ylistaro, Härmänmaan toimistoon kuuluvat Alahärmä, Kauhava, Lapua ja Ylihärmä, Järviseudun toimistoon koko Järviseudun seutukunta, Kuusiokuntien toimistoon koko Kuusiokuntien seutukunta ja Suupohjan toimistoon koko Suupohjan seutukunta.

Huom 3. Varsinais-Suomessa Turun työvoimatoimistoon kuuluvat Turku, Rusko ja Vahto, Salon toimistoon Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo, Raision toimistoon Askainen, Lemu, Masku, Merimasku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Raisio, Rymättylä ja Velkua, Kaarinan toimistoon Kaarina, Lieto ja Piikkiö, Loimaan toimistoon koko Loimaan seutukunta, Turunmaan toimistoon koko Turunmaan seutukunta, Laitilan toimistoon Laitila, Uudenkaupungin toimistoon Kustavi, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki ja Vehmaa, Paimion toimistoon Paimio ja Sauvo.

Jos tarkasteluun halutaan erityisesti nostaa maaseutu, pitää tarkastelusta poistaa sellaiset työvoimatoimistot, joiden alueella on runsaasti kaupunkimaisia tai taajaan asuttuja kuntia. Linjaksi on valittu se, että tarkasteluun päästääkseen työvoimatoimiston alueen kunnista yli puolen pitää olla Tilastokeskuksen määritelmän mukaisia maaseutumaisia kuntia. Etelä-Pohjanmaalla "maaseutumaiset" työnvälitystoimistot työllistivät huhtikuussa 2008 työllistyneistä työttömistä ulkomaalaisista työnhakijoista 26 hakijaa eli 28 prosenttia hakijoista (Taulukko 16). Varsinais-Suomessa "maaseutumaiset" työnvälitystoimistot työllistivät 1 021 hakijaa eli 97 prosenttia työnhakijoista. Tulos tietenkin johtuu siitä, että Turun, Salon ja Raision työvoimatoimistojen alueella on runsaasti maaseutumaisia kuntia, mutta myös vahvoja kaupunkeja: Turku, Salo, Raisio ja Naantali. Jos nämä työvoimatoimistot poistetaan tarkastelusta, "maaseudulle" työllistyneiden kokonaismääräksi jää Loimaan, Turunmaan ja Uudenkaupungin TE-keskusten kautta työllistyneet 44 työtöntä työnhakijaa eli 4 prosenttia. Taulukon mukaan eteläpohjalainen maaseutu työllisti ulkomaalaisia paremmin kuin varsinaissuomalainen.

Työttömyyttä voidaan tarkastella suhteuttamalla ulkomaalaistaustaisten työttömien määrä alueen vieraskielisen, työikäisen väestön määrään ja laskemalla näin ”työttömyysaste”³⁶ (Taulukko 17). Tällöin huomataan, että Etelä-Pohjanmaalla tämä suhde oli yli kuusi prosenttia (6,4 %), kun Varsinais-Suomessa se oli miltei kahdeksan prosenttia (7,7 %). Ulkomaalaistaustaisten työllisyystilanne näyttäisi siis olleen parempi Etelä-Pohjanmaalla kuin Varsinais-Suomessa. Koko maata kuvaava luku oli 7,9 prosenttia, joten Etelä-Pohjanmaalla työllisyystilanne oli myös koko maan työikäisten ulkomaalaisten ryhmää parempi. Varsinais-Suomessa työllisyystilanne oli samassa linjassa koko maan kanssa.³⁷

Taulukko 17. Työttömien ulkomaalaisten työnhakijoiden suhde (%) alueen vieraskielisen (ei suomi, ruotsi, saame) työikäisen (15–64-vuotiaat) väestön määrään työvoimatoimistoittain ryhmiteltyinä maaseutumaisiin ja ei-maaseutumaisiin työvoimatoimistoihin Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa huhtikuussa 2008.

Etelä-Pohjanmaa			Varsinais-Suomi		
	Työvoimatoimisto	Suhde, %		Työvoimatoimisto	Suhde, %
Ei-maaseutumaiset			Ei-maaseutumaiset		
	Seinäjoki	8,1		Kaarina	3,6
	Härmänmaa	4,2		Laitila	3,3
				Paimio	0,8
	Ei-maaseutumaiset	7,3		Ei-maaseutumaiset	3,2
Maaseutumaiset			Maaseutumaiset		
	Järviseu	5,2		Turku	8,7
	Kuusikunnat	6,7		Salo	8,2
	Suupohja	3,7		Raisio	3,8
				Loimaa	7,3
				Turunmaa	7,7
				Uusikaupunki	1,3
	Maaseutumaiset	5,0		Maaseutumaiset	8,1
	Koko maakunta	6,4		Koko maakunta	7,7

Lähde: Työnvälitystilasto, kuukausikertomus huhtikuun 2008 (KK21B). Taulu 21B. Ulkomaalaiset työnhakijat ja tapahtumat kuukauden aikana työvoimatoimistoittain (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi); Väestö iän (1-v.), sukupuolen ja kielen mukaan alueittain 1990–2007, Tilastokeskuksen Väestörakente-tietokanta.

Huom 1. Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoen työvoimatoimistoon kuuluvat Ilmajoki, Jalasjärvi, Kurikka, Nurmo, Seinäjoki ja Ylistaro, Härmänmaan toimistoon kuuluvat Alahärmä, Kauhava, Lapua ja Ylihärmä, Järviseuuden toimistoon koko Järviseuuden seutukunta, Kuusikuntien toimistoon koko Kuusikuntien seutukunta ja Suupohjan toimistoon koko Suupohjan seutukunta.

Huom 2. Varsinais-Suomessa Turun työvoimatoimistoon kuuluvat Turku, Rusko ja Vahto, Salon toimistoon Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo, Raision toimistoon Askainen, Lemu, Masku, Merimasku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Raisio, Rymättylä ja Velkua, Kaarinan toimistoon Kaarina, Lieto ja Piikkiö, Loimaan toimistoon koko Loimaan seutukunta, Turunmaan toimistoon koko Turunmaan seutukunta, Laitilan toimistoon Laitila, Uudenkaupungin toimistoon Kustavi, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki ja Vehmaa, Paimion toimistoon Paimio ja Sauvo.

Huom 3. Vertailussa on käytetty työttömien ulkomaalaisten määrää huhtikuussa 2008 ja vieraskielisen työikäisen (15–64-vuotiaat) väestön määrää vuoden 2007 lopussa.

³⁶ Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden määrä pitäisi tietenkin suhteuttaa ulkomaalaiseen työikäiseen väestöön (ei vieraskieliseen väestöön). Väestörakente-tietokannan taulukoista ei kuitenkaan ole mahdollista saada ulkomaalaisen työikäisen väestön kuntakohtaisia määriä. Sen sijaan vieraskielisen työikäisen väestön kuntakohtaiset määrät ovat saatavissa. Siksi on päädytty epätavanomaisesti suhteuttamaan ulkomaalaiset työttömät työnhakijat työikäisen vieraskielisen väestön määrään. Tämä suhteutus tuottaa oikeata työttömyysastetta pienempiä lukuja, sillä vieraskielisiä on enemmän kuin ulkomaalaisia. Tosin luvut eivät liene merkitsevästi pienempiä.

³⁷ Koko valtakunnan 7,9 % on saatu suhteuttamalla huhtikuun lopun 2007 kaikkien työttömien työnhakijoiden määrä (11 896) koko valtakunnan vuoden 2007 lopun työikäisen väestön väkilukuun (150 749). Kaikkien työttömien työnhakijoiden määrä on saatu lähteestä Työnvälitystilasto, kuukausikertomus huhtikuun 2008 (KK21B). Taulu 21B. Ulkomaalaiset työnhakijat ja tapahtumat kuukauden aikana TE-keskuksittain, koko maa.

Vaikka Varsinais-Suomen työttömyystilanne kokonaisuudessaan oli Etelä-Pohjanmaata huonompi, on huomattava, että Varsinais-Suomessa alueelliset erot olivat Etelä-Pohjanmaata suuremmat. Varsinais-Suomessa vaihteluväli oli Turun työvoimatoimiston alueella havaitusta 8,7 prosentista Paimion työvoimatoimiston alueen 0,8 prosenttiin. Etelä-Pohjanmaalla vaihteluväli oli Seinäjoen työvoimatoimiston 8,1 prosentista Suupohjan toimiston 3,7 prosenttiin.

Kun tarkastelu keskitetään vain "maaseutumaisiin" työvoimatoimistoihin huomataan, että Etelä-Pohjanmaalla työllisyystilanne parani entisestään: siellä "työttömyysaste" oli vain viisi prosenttia (5,0 %) verrattuna Varsinais-Suomen maaseutumaisiin työvoimatoimistoihin, joissa se oli kahdeksan prosenttia (8,1 %). Verrattuna Varsinais-Suomeen näyttää Etelä-Pohjanmaan maaseutu työllistäneen erittäin hyvin.

Millainen sitten oli työttömyyden rakenne? Keväällä 2008 työttömistä ulkomaalaisista työnhakijoista kymmenen suurinta kansallisuusryhmää³⁸ muodostivat noin 70 prosenttia kaikista työttömistä ulkomaalaisista työnhakijoista kummallakin tutkimusalueella (Taulukko 18). Etelä-Pohjanmaalla ulkomaiset työttömät työnhakijat olivat etupäässä venäläisiä tai virolaisia, jotka yhdessä muodostivat lähes puolet (46,6 %) tästä ryhmästä. Varsinais-Suomessa työttömien työnhakijoiden joukko on tasaisempi ja mainittujen kahden ryhmän osuus on vain reilu neljännes (29,6 %). Lisäksi virolaiset olivat vasta kolmanneksi suurin työttömien ryhmä, heitä enemmän työttömissä työnhakijoista oli irakilaisia, joka kymmenes (10,6 %). Työnvälitystoimistojen kautta Etelä-Pohjanmaalla oli siis tarjolla pääasiassa venäläistä ja virolaista työvoimaa, Varsinais-Suomessa venäläistä ja sen jälkeen tasaisena rintamana irakilaista, virolaista ja iranilaista työvoimaa.

³⁸⁾ Kaikista kansallisuusryhmiä esittävästä Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen tilastoista on poistettu Ruotsin kansalaiset. Näin siksi, että tilastot olisivat vertailukelpoisia edellä esitettyihin väestötilastoihin, joissa käsiteltiin vieraskielistä väestöä.

Taulukko 18. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus alueen kaikista ulkomaisista työttömistä työnhakijoista kansallisuuksittain (sarake I) sekä eri kansallisuutta edustavien ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus oman alueensa työikäisestä oman kansallisuuden väestöstä (sarake II) Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa keväällä 2008.

	Etelä-Pohjanmaa				Varsinais-Suomi		
	I	II	N sarake II		I	II	N sarake II
Venäjä	31,6	34,4	189	Venäjä	20,4	38,2	1483
Viro	15,0	10,7	291	Irak	10,6	67,4	436
Turkki	5,3	29,7	37	Viro	9,2	18,5	1390
Thaimaa	4,4	21,4	42	Iran	8,8	51,8	473
USA	3,4	46,7	15	Jugoslavia	6,2	98,3	175
Myanmar	2,9	31,6	19	Somalia	4,7	56,0	232
Afganistan	1,9	18,2	22	Afganistan	2,8	48,2	164
Saksa	1,4	17,6	17	Bosnia-Hertsegovina	2,8	29,2	271
Filippiinit	1,5	21,4	14	Thaimaa	2,7	31,4	236
Puola	1,5	5,1	59	Vietnam	2,1	44,0	134
Sri Lanka	1,5	150,0 ⁾	2				
Yhteensä	70,4				70,3		
N sarake I	206				2 780		

Sarake I = rivillä mainittua kansallisuutta edustavien työttömien työnhakijoiden prosenttiosuus alueen kaikista ulkomaisista työnhakijoista 1.1.–30.6.2008

Sarake II = ajalla 1.1.–30.6.2008 työttöminä olleiden työnhakijoiden osuus saman kansallisuuden työikäisen (15–64-vuotiaan) väestön määrästä. Väestön määränä käytetty vuoden 2007 lopun tilannetta.

⁾ Väestötietojen mukaan työikäisiä srilankalaisia oli Etelä-Pohjanmaalla kaksi kappaletta. Työnhakutilastossa on kolme työnhakijaa. Tästä muodostuu 150,0 %. Selityksenä voi olla se, että kevään 2008 kuluessa srilankalaisten määrä Etelä-Pohjanmaalla on noussut.

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV2 Taulu 2. Ulkomaalaiset työnhakijat kansallisuuden, sukupuolen ja iän mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi); Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 2007, Tilastokeskuksen Väestörakenne-tietokanta.

Sarake II kertoo siitä, mikä oli eri kansallisuksia edustavien työttömien työnhakijoiden suhde alueella asuneeseen oman kansallisuuden työikäisten ryhmään. Karkeasti tämä kertoo jotain eri kansallisuuksien suhteellisesta ”työttömyysasteesta”.³⁹ Venäläisiä ja virolaisia lukuun ottamatta taulukon esittämät eri kansallisuksia edustavien ihmisten lukumäärät ovat Etelä-Pohjanmaalla kuitenkin hyvin pieniä: työttömien lukumäärä on näissä ryhmissä pääsääntöisesti alle kymmenen henkeä (vain turkkilaisia työttömiä oli yli kymmenen eli 11 kappaletta) ja alueella oleskelevan työikäisen väestönkin määrä on pieni (ks. lukuja taulukon kohdasta ”N sarake II”). Näin ollen suhteellistaminen on hyvin epävarmaa: jo yhdenkin ihmisen liikkuminen kategoriasta toiseen aiheuttaa suuren prosentuaalisen muutoksen. Lisäksi venäläisiä ja virolaisia lukuun ottamatta eri kansallisuuksien suhteellinen osuus työttömistä ulkomaalaisista on hyvin pieni, viisi prosenttia ja sen alle. Selvää kuitenkin on, että venäläisten ”työttömyysaste” on kolme kertaa korkeampi kuin virolaisten, eli virolaiset ovat työllistyneet venäläisiä paremmin.

³⁹⁾ Vertailu on tehty vertaamalla alueen työttömien työnhakijoiden määrää (1.1.–30.6.2008) alueen oman kansallisuuden työikäisen (15–64-vuotiaan) väestön määrään. Varsinais-Suomen kohdalla tässä esitetty taulukko näyttää korreloivan eri kieliryhmien työllisyysasteiden kanssa. Vrt. Kuvio 6. Eri kieliryhmien työllisyysasteet [po. työllisyysasteita, kuvio ei ole kattava, MM] Varsinais-Suomessa vuonna 2004. Anis et al. 2007, 16.

Varsinais-Suomessa taulukon 18 osoittama korkein ”työttömyysaste” oli jugoslaviaalaisten keskuudessa, lähes sata prosenttia (98,3 %). Jugoslaviaalaiset voidaan kuitenkin poistaa tarkastelusta: heidän ”työttömyysasteensa” osoittaa, että tilastoinnissa on heidän kohdallaan jonkinlainen virhe.⁴⁰ Näin tarkasteltu korkein ”työttömyysaste” oli irakilaisien keskuudessa (67,4 %). Heitä seurasivat somalia-laiset (56,0 %) ja iranilaiset (51,8 %), joissa kummassakin ryhmässä kevään 2008 työttömien työnhakijoiden määrä oli yli puolet alueen työikäisestä väestöstä. Venäläisten ja virolaisten ”työttömyysaste” näyttää Varsinais-Suomessa olevan samalla tasolla kuin Etelä-Pohjanmaallakin.

Mitä sitten työvoimatoimistoon yhteyttä ottaneelle tapahtui? Keväällä 2008 Etelä-Pohjanmaalla virolaisten työnhakijoista kohdalla neljässä viidesosassa (83 %) tapauksista hakija työllistyi avoimille työmarkkinoille (Taulukko 19). Venäläisten kohdalla puolet tapahtumista oli työllistymisiä avoimille työmarkkinoille ja kolmasosassa tapauksista seurauksena oli sijoitus toimenpitein esimerkiksi työharjoitteluun. Muiden kansallisuuksien kohdalla havaintojen määrä on niin pieni, että sen pohjalta ei voi sanoa mitään varmaa.

Taulukko 19. Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat 1.1.–30.6.2008 Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksessa kansallisuuksittain. Tilastossa ne kansallisuudet, joissa tapahtui työllistymistä yleisille työmarkkinoille.

	I	II	III	IV	Yht.	N		I	II	III	IV	Yht.	N
Venäjä	53	31	8	8	100	118	Italia	33	33	—	33	100	3
Viro	83	4	7	6	100	71	Algeria	33	—	33	33	100	3
Thaimaa	13	67	7	13	100	15	Bosnia-Hertsegovina	100	—	—	—	100	2
Turkki	20	20	20	40	100	10	Puola	50	50	—	—	100	2
Filippiinit	72	14	—	14	100	7	Gambia	100	—	—	—	100	1
USA	17	66	—	17	100	6	Senegal	100	—	—	—	100	1
Afganistan	17	33	33	17	100	6	Kiina	100	—	—	—	100	1
Britannia	60	40	—	—	100	5	Kypros	100	—	—	—	100	1
Saksa	40	40	—	20	100	5	Tshekki	100	—	—	—	100	1
Brasilia	75	—	25	—	100	4	Unkari	100	—	—	—	100	1
Myanmar	25	—	75	—	100	4	Nepal	100	—	—	—	100	1

I = Työhön yleisille työmarkkinoille
II = Sijoitettu toimenpitein

III = Aloittanut jonkun koulutuksen
IV = Siirtynyt työvoiman ulkopuolelle

HUOM! Tilastossa näkyvien kansallisuuksien lisäksi oli 14 kansallisuutta, joihin kohdistui yhteensä 22 tapahtumaa ja joista mikään tapahtuma ei ollut työllistyminen yleisille työmarkkinoille.

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV3 Taulu 3. Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat kansallisuuden mukaan (Etelä-Pohjanmaa)

Varsinais-Suomessa puolestaan mikään ryhmä ei näytä työllistyneen samoin kuin virolaiset Etelä-Pohjanmaalla (Taulukko 20). Varsinais-Suomessakin virolaiset ovat se ryhmä, joka useammin ohjautui töihin avoimille työmarkkinoille mutta heidän tuloksensa Varsinais-Suomessa (56 %) on merkittävästi heikompi kuin Etelä-Pohjanmaalla (83 %). Venäläisiä avoimille työmarkkinoille suunnattiin kolmasosassa (31 %) tapahtumista ja samoin kolmasosassa (33 %) heidän suuntansa oli toimenpidesijoitukseen. Merkittävä osuus venäläisiä (20 %) ja virolaisia (15 %) ohjautui myös koulutukseen. Varsi-

⁴⁰ Virhe lienee syntynyt tilastoitaessa ”jugoslaviaalaisia” ja sitten Jugoslavian hajottua syntyneiden uusien valtioiden – esimerkiksi Bosnia-Hertsegovina – kansalaisia. Kokonaiskuvan saamiseksi kaikki Balkanille Jugoslavian hajottua syntyneiden valtioiden kansalaiset pitäisi palauttaa takaisin ryhmään ”Jugoslavia”.

nais-Suomessa koulutus näyttää olleen pääasiassa suunta iranilaisille, irakilaisille, jugoslavalaisille ja somalialaisille. Thaimaalaiset sen sijaan suuntautuivat pääasiassa työvoiman ulkopuolelle: tämä merkinnee sitä, että heidän joukossaan oli runsaahkosti naisia, sillä työvoiman ulkopuolelle siirtymisen tyyppiesimerkki on raskaus ja lastenhoito. Taulukossa esiintyy myös kansakuntia, joiden työllistyminen on suurempaa kuin virolaisten (esim. Valko-Venäjä ja Ranska). Heidän kohdallaan havaintojoukko (N) on kuitenkin niin pieni, että vertailu on epävarmuuden takia hyödytöntä.

Taulukko 20. Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat 1.1.–30.6.2008 Varsinais-Suomen TE-keskuksessa kansallisuuksittain. Tilastossa ne kansallisuudet, joissa toimenpiteiden lukumäärä (N) oli vähintään 10 ja samaan aikaan tapahtui myös työllistymistä yleisille työmarkkinoille.

	I	II	III	IV	Yht.	N		I	II	III	IV	Yht.	N
Venäjä	31	33	20	16	100	666	Puola	39	11	32	18	100	28
Viro	56	18	15	11	100	243	Valko-Venäjä	68	20	8	4	100	25
Iran	26	40	17	17	100	221	Marokko	32	36	16	16	100	25
Irak	12	42	25	21	100	221	Albania	19	57	10	14	100	21
Jugoslavia	29	40	14	17	100	158	Tunisia	25	30	25	20	100	20
Somalia	11	45	30	14	100	101	Ranska	70	18	—	12	100	17
Thaimaa	22	20	24	34	100	82	Nigeria	25	0	44	31	100	16
Afganistan	23	21	29	27	100	77	Serbia	6	25	31	38	100	16
Vietnam	34	45	4	17	100	71	Kiina	29	14	43	14	100	14
Ukraina	28	26	16	30	100	57	Romania	15	55	15	15	100	13
Bosnia-Hertsegovina	31	33	9	27	100	55	Intia	50	25	8	17	100	12
Italia	80	6	3	11	100	36	Filippiinit	49	17	17	17	100	12
Norja	77	6	11	6	100	36	Algeria	9	36	36	19	100	11
Saksa	50	11	11	28	100	36	Alankomaat	50	20	—	30	100	10
Britannia	53	15	20	12	100	34	Brasilia	20	40	30	10	100	10
Turkki	29	19	36	16	100	31							

I = Työhön yleisille työmarkkinoille
II = Sijoitettu toimenpitein

III = Aloittanut jonkun koulutuksen
IV = Siirtynyt työvoiman ulkopuolelle

V = Muu

HUOM! Tilastossa näkyvien kansallisuuksien lisäksi oli vielä 90 muuta kansallisuutta Näistä 32 kansallisuuteen kohdistui yhteensä 70 työllistymistä yleisille työmarkkinoille (yhteensä tapahtumia oli 172), mutta näissä kansallisuuksissa henkilöiden lukumäärä oli alle 10. Lisäksi oli 58 kansallisuutta, joihin kohdistui yhteensä Lisäksi oli 36 kansallisuutta, joihin kohdistui yhteensä 100 tapahtumaa ja joista mikään tapahtuma ei ollut työllistyminen yleisille työmarkkinoille.

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV3 Taulu 3. Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat kansalaisuuden mukaan (Varsinais-Suomi).

Millainen sitten oli työnvälitystoimistojen kautta keväällä 2008 Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa tarjoutuneen työvoiman koulutustausta ja ammattiosaaminen? Tilaston mukaan näyttää siltä, että Etelä-Pohjanmaalla asteikon heikoimmin koulutettu pää oli paremmin koulutettua kuin Varsinais-Suomessa (Taulukko 21). Vähintään keskiasteen oppimäärän omanneita oli Etelä-Pohjanmaalla neljä viidesosaa (76 %) kun Varsinais-Suomessa heitä oli vain kaksi kolmasosaa (66 %). Toisaalta Varsinais-Suomessa koulutusasteikon yläpää oli paremmin edustettuna kuin Etelä-Pohjanmaalla: Varsinais-Suomessa lähes joka kymmenes työnhakija (8 %) oli suorittanut vähintään ylemmän kandidaattiasteen koulutuksen kun Etelä-Pohjanmaalla vastaava luku oli joka kahdeskymmenes (5 %). Selvimmin ero näkyy tutkijakoulutuksen omaavien kappalemäärässä: Varsinais-Suomessa heitä oli 39 kappaletta (1 %) ja Etelä-Pohjanmaalla 2 kappaletta (0,6 %).

Taulukko 21. Ulkomaalaisten työnhakijat koulutustaustan mukaan (%) 1.1.–30.6.2008 Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskuksessa.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Yht.	N
Etelä-Pohjanmaa	8	36	32	5	4	5	0	10	100	321
Varsinais-Suomi	10	26	30	5	8	7	1	13	100	3 766

I = alempi perusaste
II = ylempi perusaste
III = keskiaste

IV = alin korkea-aste
V = alempi kandidaattiaste
VI = ylempi kandidaattiaste

VII = tutkijakoulutus
VIII = tuntematon

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV6 Taulu 6. Ulkomaalaiset työnhakijat koulutuksen ja työ/oleskelulupastatuksen mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Etelä-Pohjanmaalla tarjoutuneen työvoiman koulutus siis painottui Varsinais-Suomea vankempaan peruskoulutukseen, kun taas Varsinais-Suomella oli selvä yliote koulutusportaikon ylintä päätä edustavista työnhakijoita. Tämä heijastanee myös alueiden eroa akateemisen koulutuksen ja työmarkkinoiden suhteen: Varsinais-Suomessa (Turussa) on esimerkiksi kolme yliopistoa ja neljä ammattikorkeakoulua, kun Etelä-Pohjanmaalla (Seinäjoella) on vain yliopistokeskus ja yksi ammattikorkeakoulu.⁴¹

Ammattitaitonsa puolesta tarjoutunut työvoima näyttää sopivan huonosti suomalaisen työhallinnon luokittelusysteemiin (Taulukko 22). Siitä kertoo se, että kummallakin tutkimusalueella suurin yksittäinen ryhmä oli ”muualla luokittelematon työ” eli käytännössä ammattitaidottomiksi luokitellut, vasta valmistuneet tai ammatin vaihtajat. Etelä-Pohjanmaalla heiksi oli laskettu neljäsosa (24 %) tarjoutuneesta työvoimasta ja Varsinais-Suomessa jopa kolmasosa (33 %). Varsinais-Suomen luvussa näkyy ulkomaalaisväestön pakolaistausta, joka usein on yhteydessä alhaisempaan koulutukseen ja muodollisen ammattitaidon puuttumiseen. Sekä Etelä-Pohjanmaalla että Varsinais-Suomessa ammattitaitoiseksi luokiteltujen työnhakijoiden painopiste oli toisaalta tieteellisessä, teknisessä ja taiteellisessa työssä (E-P 16 % ja V-S 14 %) ja toisaalta teollisessa työssä (E-P 16 % ja V-S 15 %). Muita vahvoja alueita olivat Etelä-Pohjanmaalla terveydenhuolto ja sosiaaliala (10 %), hallinto- ja toimistotyö sekä IT-ala (10 %) ja palveluala (9 %). Varsinais-Suomessa kolmas painopiste oli palveluala (9 %).

Taulukko 22. Ulkomaalaisten työnhakijat ammattiryhmän mukaan (%) 1.1.–30.6.2008 Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskuksessa.

	0	1	2	3	4	5	6	7–8	9	X	Yhteensä	N
Etelä-Pohjanmaa	16	10	10	6	5	3	1	16	9	24	100	321
Varsinais-Suomi	14	6	7	7	1	2	4	15	11	33	100	3 802

0 = tieteellinen, tekninen ja taiteellinen työ
1 = terveydenhuolto ja sosiaaliala
2 = hallinto- ja toimistotyö, IT-ala
3 = kaupallinen työ
4 = maa- ja metsätaloustyö

5 = kuljetus ja liikenne
6 = rakennustyö
7–8 = teollinen työ
9 = palvelutyö
X = muualla luokittelematon työ eli vastavalmistuneet, ammattitaidottomat, ammatinvaihtajat

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV5 Taulu 5. Ulkomaalaiset työnhakijat ammattiryhmän ja työ/oleskelulupastatuksen mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

⁴¹⁾ Turun yliopistot ovat Turun yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu ja Åbo Akademi ja ammattikorkeakoulut Diakonia-ammattikorkeakoulu, HUMAK eli Humanistinen ammattikorkeakoulu, Turun ammattikorkeakoulu ja Yrkeshögskolan Sydväst. Seinäjoen yliopistokeskuksessa ovat mukana Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Tampereen teknillinen yliopisto, Helsingin yliopisto, Sibelius-Akatemia ja Vaasan yliopisto.

Koulutus ja ammattitaito heijastuvat välttämättä myös työttömyyden keston. Keväällä 2008 työttömänä olleiden ulkomaalaisten työnhakijoiden keskimääräinen työttömyysjakson kesto oli Etelä-Pohjanmaalla 9 viikkoa, kun Varsinais-Suomessa se oli 11 ja koko maan tasolla 38 viikkoa (Taulukko 23)⁴². Myös pitkäaikaistyöttömyys oli tutkimusalueilla viisi kertaa pienempää (3 %) kuin koko maassa keskimäärin (15 %). Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kohdalla luvut kertovat koulutuksen voimasta, mutta tietenkin myös avointen työpaikkojen määrällä ja laadulla on tilaston muodostumiseen oma merkityksensä.

Taulukko 23. Keväällä 2008 työttömänä olleet ulkomaiset työnhakijat työttömyysjaksojen keston mukaan (%) Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja koko maassa.

	Alle 1	1-2	3-4	5-8	9-12	13-26	27-39	40-52	yli 52	Yhteensä	N	KA
	vko	vko	vko	vko	vko	vko	vko	vko	vko			vkoa
Etelä-Pohjanmaa	35	20	7	13	5	10	4	2	3	100	258	9
Varsinais-Suomi	17	18	12	14	11	18	5	2	3	100	2 582	11
Koko maa	7	13	20	13	9	15	7	3	15	100	15 377	38

HUOM! Tarkastelujaksojana keväällä 2008 työttömänä olleiden ulkomaalaisten työnhakijoiden kohdalla on kevään 2008 työttömyysjaksoa edeltänyt vuosi.

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV7 Taulu 7. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden työttömyyden kesto tilastointikauden lopussa työ/oleskelulupastatuksen mukaan (koko maa); ULV8. Taulu 8. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden vuoden aikana päättyneiden työttömyysjaksojen kesto, ikäryhmittäin (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Etelä-Pohjanmaalla yli puolet (55 %) työttömyysjaksoista päättyi kestätyään korkeintaan kaksi viikkoa. Kahden kuukauden sisään kolme neljästä työttömyysjaksoista (75 %) oli päättynyt. Varsinais-Suomessa työllistyminen oli hitaampaa: kahdessa viikossa päättyi kolmasosa (35 %) työttömyysjaksoista ja kahdessa kuukaudessa kolme viidestä (61 %) työttömyysjaksoista oli päättynyt.

Entäpä sukupuolten väliset erot työllistymisessä? Tässä ei voida ottaa huomioon sukupuolten välisiä eroja koulutuksessa, sillä siitä ei käytössämme ole ollut tilastomateriaalia. Yleisenä kuvana lienee kuitenkin se, että miehet ovat koulutetumpia kuin naiset ja lisäksi se, että erot miesten ja naisten koulutustasossa levenevät kuljettaessa pois Euroopasta ja länsimaista.

Varsinais-Suomessa sekä miesten että naisten työttömyysjaksojen keskimääräinen pituus oli varsin sama, noin kolme kuukautta (miehet 12 viikkoa ja naiset 11 viikkoa) (Taulukko 24). Sen sijaan Etelä-Pohjanmaalla miesten keskimääräinen työttömyysjakso oli pituudeltaan kolme ja puoli kuukautta (14 viikkoa). Lisäksi naisten keskimääräinen työttömyysjakso oli koko tarkastelujoukon lyhin, alta kaksi kuukautta (7 viikkoa). Kaikkein nopeimmin työllistyivät siis Etelä-Pohjanmaalla asuvat ulkomaalais-taustaiset naiset ja kaikkein hitaimmin Etelä-Pohjanmaalla asuvat ulkomaalaistaustaiset miehet.

⁴² Tarkastelujaksona kevään 2008 työttömien ulkomaalaisten työnhakijoiden kohdalla oli edeltävä vuosi ja sen aika päättyneet työttömyysjaksot.

Taulukko 24. Keväällä 2008 työttömänä olleet ulkomaiset työnhakijat työttömyysjaksojen keston ja sukupuolen mukaan (%) Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja koko maassa.

		alle 1	1–2	3–4	5–8	9–12	13–26	27–39	40–52	yli 52	Yhteensä		KA
Etelä-Pohjanmaa		vko	vko	vko	vko	vko	vko	vko	vko	vko		N	vkoa
	Miehet	11	20	10	18	10	18	5	3	5	100	61	14
	Naiset	42	19	7	11	4	8	4	2	3	100	197	7
Varsinais-Suomi													
	Miehet	12	16	14	15	14	19	5	2	3	100	1 175	12
	Naiset	20	20	11	13	9	17	5	2	3	100	1 407	11

Lähde: Työnvälitystilasto, ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008. ULV8. Taulu 8. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden vuoden aikana päättäneiden työttömyysjaksojen kesto, ikäryhmittäin (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Etelä-Pohjanmaalla kaksi viidestä (42 %) naisesta työllistyi alle viikon työttömyysjakson jälkeen ja kahdessa viikossa kolme viidestä (61 %) naisesta oli työllistynyt. Samantasoiseen tulokseen Etelä-Pohjanmaan ulkomaalaismiehet sekä Varsinais-Suomen ulkomaalaismiehet ja -naiset pääsevät vasta kahden kuukauden odottelun jälkeen.

7.3 Yhteenveto

Tilastokeskuksen kokoamat tilastoaineistot ottavat mukaan vain maassa vähintään vuoden oleskelleet ulkomaan kansalaiset. Vuotta 2004 koskevan tiedon mukaan ulkomaalaisten yleisin ammatti oli siivooja. Vuotta 2005 koskevan aineiston mukaan ammattialat jakaantuivat sukupuolittain. Ulkomaiset naiset olivat siivoojia, myyjiä, opettajia tai ravintolapalvelutyöntekijöitä, miehet puolestaan ravintolapalvelutyöntekijöitä, tekniikan suunnittelu-, johto- ja tutkimustehtävissä työskenteleviä tai opetus- ja kasvatusalalla työskenteleviä. Yhteinen piirre ulkomaalaisten ammattiteille oli, että ne olivat valtaosaltaan (kolme ammattia neljästä) palveluammatteja. Painopiste oli kaupan alalla, joka oli palveluammateissa työskentelevien naisten että miesten pääasiallinen toimiala.

Maahanmuuttajien ryhmässä työvoiman osuus on kasvanut tasaisesti 1990-luvun puolivälistä lähtien niin, että vuonna 2005 se oli jo miltei sama kuin kantaväestön keskuudessa eli hieman alle 50 prosenttia väestöstä. Samaan aikaan maahanmuuttajien työttömyysaste on laskenut: se on kuitenkin vuosina 2000–2005 ollut kaiken aikaa 2,6–2,2 -kertainen kantaväestöön verrattuna. Tosin eri kansallisuusryhmien väliset erot ovat huimat: Työministeriön vuotta 2006 koskevan arvion mukaan työttömyysaste vaihteli irakilaisien 66 prosentista kiinalaisten 8 prosenttiin.

Työttömyysasteeseen vaikuttavat sekä maahanmuuttajista johtuvat syyt että heistä riippumattomat syyt. Näitä riippumattomia syitä ovat muun muassa työpaikkojen yleinen tarjonta sekä maantieteellinen jakaantuminen sekä työllistäjien asenteet. Maahanmuuttajaväestön asemaa työmarkkinoilla jakaa voimakkaasti Suomeen saapumisen syy. Pakolaistaustaisten työllistyminen on vaikeampaa johtuen heidän yleisestä heikommasta koulutustaustastaan, kielitaidostaan ja ”kulttuurisesta vieraudestaan” eli maantieteellisestä etäisyydestään. Työperäisesti maahan tulleet ovat usein jo tullessaan koulutettuja ja työhönsä nähden kielitaitoisia.

Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön työnhakua koskevat tiedot keväältä 2008 kertovat, että kantaväestön ja ulkomaalaisten suurin ero oli siinä, että ulkomaalaisista reilu neljännes oli hakiessaan toimenpidetyöllistettyjä (kantaväestössä vain noin 14 prosenttia) ja toisaalta ulkomaalaisissa ei juurikaan ollut työttömyyseläkeläisiä, joita kantaväestön työnhakijoissa oli keskimäärin lähes viidennes. Työllistymisen suhteen ero oli selvä: kantaväestö työllistyi yli kaksi kertaa useammin kuin ulkomaalaistaustaiset. ”Oikean” palkkatyöpaikan sijaan ulkomaalaistaustaiset sijoitettiin toimenpitein – karkeistaen noin kolme kertaa useammin kuin kantaväestö. Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaistaustaisista työllistyi ja sijoitettiin toimenpitein työllistyneiksi hieman useammin kuin Varsinais-Suomessa.

Tarkasteltaessa työllistymisen alueellista jakaantumista huomataan, että alueiden kaupunkien (Seinäjäki, Turku ja Salo) työvoimatoimistot työllistivät eniten. Etelä-Pohjanmaalla muiden työvoimatoimistojen työllistäminen oli keskenään yhtä tehokasta: ne työllistivät maakunnan työttömistä ulkomaalaisista työntekijöistä lähes kymmenyksen kukin. Varsinais-Suomessa hajonta kaupunkien välillä (Turku ja Salo) sekä niitä seuraavien muiden työvoimatoimistojen kesken oli suuri. Tulos vastaa ulkomaalaisväestön jakaantumisesta aiemmin saatua kuvaa. Lisäksi voidaan havaita, että suhteellisesti Etelä-Pohjanmaan maaseutu työllisti maahanmuuttajia paremmin ja keskenään tasaisemmin kuin Varsinais-Suomen maaseutu.

Etelä-Pohjanmaalla oli tutkimusajankohtana tarjolla pääasiassa venäläistä ja virolaista työvoimaa: miltei puolet (46,6 %) työttömistä työnhakijoista kuului näihin kahteen kansallisuuteen. Varsinais-Suomessa työttömyys jakaantui tasaisemmin eri kansallisuuksien kesken: venäläisiä työttömistä työnhakijoista oli viidennes, irakilaisia, virolaisia ja iranilaisia kutakin noin kymmenen prosenttia. Tämäkin tulos seurailee alueiden väestörakennetta. Etelä-Pohjanmaalla virolaisista työttömistä työnhakijoista työllistyi keväällä 2008 neljä viidesosaa (83 %). Venäläisistä työllistyi reilu puolet (53 %) ja kolmasosa (31 %) sijoitettiin toimenpitein. Varsinais-Suomessakin työllistettiin, mutta heikommin. Virolaisista lähes kolme viidestä (56 %) työllistyi, mutta seuraavien kansallisuuksien kohdalla työllistyneiden osuus laskee kolmannekseen ja sen alapuolelle.

Sekä koulutusta että ammattitaitoa esittävät tilastot osoittavat, että Etelä-Pohjanmaalla tarjoutuva ulkomaalaislähtöinen työvoima oli peruskoulutetumpaa ja ammattitaitoisempaa/ammattikoulutetumpaa kuin Varsinais-Suomessa. Varsinais-Suomi oli Etelä-Pohjanmaata edellä vain tarjoutuneen työvoiman ylimmässä koulutuksessa eli tutkijakoulutuksen saaneiden absoluuttisessa määrässä ja suhteellisessa osuudessa. Tilanne heijastaa toisaalta Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön lähtökohtia – Varsinais-Suomessa paljon pakolaisia ja Etelä-Pohjanmaalla työperäisiä maahanmuuttajia – sekä alueiden ”akateemisuutta” – Varsinais-Suomessa on useita yliopistoja ja ammattikorkeakouluja, Etelä-Pohjanmaalla vain uudehko yliopistokeskus ja yksi ammattikorkeakoulu.

Koulutuksellisesti tarjoutunut työvoima oli tutkimusalueilla keskenään erilaista. Etelä-Pohjanmaalla heikoimmin koulutettu työvoima oli paremmin koulutettua kuin Varsinais-Suomessa. Varsinais-Suomessa puolestaan parhaiten koulutettu työvoima oli Etelä-Pohjanmaata koulutetumpaa. Tulosta voi tulkita niin, että Varsinais-Suomen maahanmuuttajien pakolaistausta näkyy heikosti koulutetun väestön suhteellisessa suuruudessa. Samaan viittaisi sekin, että ammattitaidottomaksi luokitellun työvoiman osuus oli Varsinais-Suomessa korkeampi kuin Etelä-Pohjanmaalla.

Työttömyyden kesto oli keväällä 2008 Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa huomattavasti koko maata lyhyempi: koko maan keskiarvo työttömyysjakson pituudessa oli 38 viikkoa, Varsinais-Suomessa se oli 11 viikkoa ja Etelä-Pohjanmaalla 9 viikkoa. Lisäksi yli kolmannes (35 %) Etelä-Pohjanmaan ulkomaisista työnhakijoista päätti työttömyytensä jo viikon sisällä ja hieman yli puolet (55 %) kahdessa viikossa. Samaan ei aivan päästy Varsinais-Suomessa, jossa kuukauden jälkeen hieman alle puolen (47 %) työttömyysjakso oli päättynyt.

Naisten kohdalla Etelä-Pohjanmaalla oltiin vieläkin tehokkaampia: jo kahdessa viikossa yli kolme viidesosaa (61 %) naisten työttömyysjaksoista oli katkaistu. Varsinais-Suomessa naisten kohdalla ei päästy näin nopeaan toimintaan, vaan osuus jäi kahteen viidennekseen (20 %). Miesten osalla tutkimusalueet näyttävät katkaiseen työttömyysjakson miltei yhtä tehokkaasti. Etelä-Pohjanmaalla oltiin hieman nopeampia, mutta tapausten määrä (N) on vain 61 tapausta verrattuna Varsinais-Suomen 1 175 tapaukseen, joten suoritusta voitaneen pitää yhdenvertaisena.

8. Kuntien kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan maaseudulla

8.1 Taustatietoja kyselystä

Työperäisen maahanmuuton ja monikulttuurisuuden merkitystä kunnille selvitettiin toteuttamalla Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kuntien virkamiehille suunnattu kysely syksyllä 2008. Tavoitteena oli selvittää kuntien kokemuksia ja suhtautumista maahanmuuttajiin sekä kuntana että kuntatyönantajana.

Kuntakysely suoritettiin sähköisenä syksyllä 2008 lähettämällä kysely 296 kunta-alan virkamiehelle; näistä Etelä-Pohjanmaalle 121 kappaletta ja Varsinais-Suomeen 175 kappaletta, joista 31 ruotsinkielistä. Kysely kohdistettiin kunnan-/kaupunginjohtajille, sosiaali-/perusturvajohtajille sekä sivistys-, teknisen ja maataloustoimen toimialajohtajille. Kyselyhetkellä kuntia oli Etelä-Pohjanmaalla 26 ja Varsinais-Suomessa 52. Isommat kaupungit (Turku, Kaarina, Raisio, Naantali ja Seinäjoki) eivät kuuluneet kyselyn piiriin. Kuntakartta muuttui merkittävästi vuoden 2009 alusta molemmissa maakunnissa; nyt Etelä-Pohjanmaalla on kuntia 19 ja Varsinais-Suomessa 28.

Kyselyjä lähetettiin kaikkiaan 296 kappaletta, joista 121 suunnattiin Etelä-Pohjanmaalle ja 175 Varsinais-Suomeen. Ruotsinkielisiä kyselyjä oli yhteensä 31 kappaletta. Kysely uusittiin kertaalleen niiden osalta, jotka eivät olleet vastanneet ensimmäisellä kierroksella. Tästä huolimatta vastauksia saatiin yhteensä ainoastaan 49 kappaletta, joten vastausprosentiksi muodostui lopulta 16,6 prosenttia. Vastanneista reilu viidennes oli perusturva- ja sosiaalijohtajia, viidennes kunnanjohtajia ja vajaa viidennes sivistystoimenjohtajia. Muita vastaajien virkanimikkeitä olivat: sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalisih-teeri, sosiaali- ja terveydenhuollon sihteerit, koulutoimen sihteerit, maaseututoimen päällikkö, maaseutuasiainjohtaja, tekninen johtaja, kunnan rakennusmestari ja vapaa-aikatoimen henkilö. Lisäksi vastaajien joukossa oli satunnaisesti muita viranhaltijoita. Kunnittain tarkasteltuna Etelä-pohjanmaalta vastauksia saatiin 17 (26 kunnasta) ja Varsinais-Suomesta 23 (52 kunnasta) (taulukko 25).

Vastausprosentti oli suhteellisen alhainen. Sitä selittänee ainakin kolme tekijää: vuoden 2009 alusta voimaan astuvat kuntaliitokset koskettivat suurta osaa nyt kohteena olleista kunnista, jolloin asiaan ei kenties haluttu tai ehditty ottamaan kantaa. Toiseksi kunnan yhteisen linjan tai näkemyksen puuttuminen saattoi vaikuttaa siihen, miten kukin vastaaja arvioi oman mahdollisuutensa vastata tai olla vastaamatta. Kolmanneksi kuntien työvoimatarpeen tyydyttäminen maahanmuuttajien avulla ei tällä hetkellä ole vielä niin akuutti kysymys kuin monilla muilla aloilla.

Taulukko 25. Kuntakyselyn vastaukset Varsinais-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla.

Varsinais-Suomi	Vastauksia kpl	Varsinais-Suomi	Vastauksia kpl
Alastaro	2	Suomusjärvi	0
Askainen	0	Särkisalo	0
Aura	2	Taivassalo	0
Dragsfjärd	0	Tarvasjoki	0
Halikko	0	Uusikaupunki	0
Houtskari	0	Vahto	0
Iniö	1	Vehmaa	2
Kemiö	1	Velkua	0
Kiikala	0	Västanfjärd	0
Kisko	0	Yläne	1
Korppoo	0	VS YHTEENSÄ	26
Koski TI	1		
Kustavi	1	Etelä-Pohjanmaa	Vastauksia kpl
Kuusjoki	1	Alahärmä	1
Laitila	0	Alajärvi	0
Lemu	0	Alavus	1
Lieto	0	Evijärvi	2
Loimaa	1	Ilmajoki	0
Marttila	0	Isojoki	1
Masku	1	Jalasjärvi	0
Mellilä	0	Jurva	0
Merimasku	0	Karjajoki	1
Muurla	0	Kauhajoki	0
Mynämäki	1	Kauhava	1
Nauvo	1	Kortesjärvi	2
Nousiainen	0	Kuortane	1
Oripää	1	Kurikka	1
Paimio	1	Lappajärvi	1
Parainen	0	Lapua	1
Perniö	2	Lehtimäki	0
Pertteli	0	Nurmo	0
Piikkiö	0	Soini	1
Pyhäranta	0	Teuva	0
Pöytyä	1	Töysä	1
Rusko	1	Vimpeli	0
Rymättylä	1	Ylihärmä	1
Sauvo	1	Ylistaro	1
Somero	0	Ähtäri	3
		EP YHTEENSÄ	17

8.2 Kunta maahanmuuttajan työnantajana

Kunnat ovat työllistäneet maahanmuuttajia niin kausitöihin, perustehtäviin kuin vaativampiinkin töihin. Työhön on päässyt kiinni harjoittelun, oppisopimuksen tai suoran palkkauksen kautta. Tekijöitä on kaivattu siivoojiksi, laitosapulaisiksi, kouluavustajiksi, maatalouslomitukseen, päivähoitoon, vanhankoteihin ja kotipalveluun. Töitä on löytynyt myös kotikielen opettajana, kirjastovirkailijana, kirvesmiehenä, nuoriso-ohjaajana sekä kiinteistöhoitajana. Kokemukset maahanmuuttajista työntekijöinä ovat olleet pääasiassa positiivisia.

Kuntien oman näkemyksen mukaan maahanmuuttajatyövoimaa tarvittaisiin erityisesti hoito- ja hoiva-alalla, metallialalla ja maatalousalalla. Kausityöntekijöille on edelleen myös kysyntää.

“Metallin ja rakennusalan osaajia (yritykset). Kausityö (yritykset). Kunnassa perustehtävät, kuten siivous/laitosapulaiset, mutta myös koulutetut sote-työntekijät” (kunnanjohtaja, Varsinais-Suomi)

Liitteeseen I on koottu maahanmuuttajatyövoiman tarve ammattialoittain Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Kuntakyselyn tuloksena saatujen arvioiden ohella taulukosta on nähtävillä vastaavat tiedot Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tilastaselvityksestä sekä työvoimatoimistojen tietoihin perustuvan ammattibarometrin yleisistä työvoimatarvearvioista. Vertailu osoittaa julkisen sektorin arviot varsin yhdenmukaisiksi. Varsinaissuomalaisilla yrityksillä on sen sijaan täysin poikkeava näkemys niistä toimialoista, joille maahanmuuttajia haluttaisiin palkata.

Kuntien edustajia pyydettiin listaamaan kolme tärkeintä tekijää, jotka tukevat maahanmuuttajien palkkaamista kunnan työntekijöiksi. Tekijöiden suhteen oli hajontaa ja samojenkin tekijöiden osalta oli hajontaa tärkeysjärjestyksen osalta. Tärkeimpinä tekijöinä mainittiin työvoiman tarve, ajoittainen työvoiman tarve, kansainvälisyyden ja moniarvoisuuden lisääminen ja ylipäättään asukastarve.

Työvoiman tarvetta perusteltiin muun muassa ammattitaitoisen kotimaisen työvoiman puuttumisella tai vaikealla saatavuudella, eläköitymisen aiheuttamalla vajauksella, monikulttuurisuuden mukanaan tuomalla kotikielten osaajien tarpeella (erityisesti sosiaali- ja terveyssektori), erityisosajien tarpeella ja jopa mahdollisuutena oppia uusia toimintatapoja. Maahanmuuttajien nähtiin edistävän kansainvälisyyttä, kansainvälistä vuorovaikutusta, moniarvoisuutta ja suvaitsevaisuutta kunnassa. Ennakkoluulot eri kansalaisuuksia ja kulttuureja kohtaa vähenevät ja kuntalaisia kasvatetaan monikulttuurisuuteen. Ymmärretään erilaisuus mahdollisuutena nähdä asioita toisin ja saada uusia vaikutteita.

Kysyttäessä kunnilta maahanmuuttajien palkkaamista edistäviä tekijöitä, kirjautui arvostusta herättävien asioiden listalle ammattitaito, kielitaito, työkokemus, koulutus, asenne, motivaatio, sitoutuneisuus, joustavuus, luotettavuus ja/tai ylipäättään halu tehdä työtä. Lisäksi yhtäällä oltiin kiinnostuneita kaikenlaisesta osaamisesta, toisaalla toivottiin kestävyyttä yksitoikkosiinkin töihin ja jossakin taas arvostettiin suomalaisen kulttuurin tai paikallisten olojen tuntemusta edes jossain määrin. Vajaa viidennes kunnista (16 %) ilmoitti osallistuvansa kunnan alueella olevien yritysten ulkomaisten työntekijöiden rekrytointiin ja kotouttamiseen.

Kuntaan muuttavan maahanmuuttajan kansalaisuuden osalta kuntien toiveet jakautuivat varsin tasan. Suurimmalle osalle (42,8 %) kansalaisuudella ei ole merkitystä, mutta jos kuitenkin valita täytyy niin mieluiten töihin ja asumaan otettaisiin naapurimaiden kansalaisia Pohjoismaista ja Venäjältä (38,7 %) tai sitten EU-maista (36,7 %).

*”Sopeutuminen onnistuu parhaiten ehkä lähialueelta tuleville sekä meille että heille.”
(kunnanjohtaja, Etelä-Pohjanmaa)*

8.3 Kunta kotouttajana

Työvoiman ja monikulttuurisuuden ohella maahanmuuttajat ovat monelle taantuvalla kunnalle tärkeä väestölisä. Asumisen järjestäminen voi tuoda hetkellisiä haasteita, toisaalla asuntojakin olisi jo valmiina uusille tulijoille. Työelämän kautta maahanmuuttajien katsotaan joka tapauksessa kotoutuvan paremmin paikallisen maaseudun arkeen. Maallemuuton edistämisen nimissä maaseutua markkinoidaan tässäkin yhteydessä viihtyisäksi paikaksi elää ja asua.

Omaa kieltään asiaan paneutumisesta kertoo se, onko kuntaan laadittu kotouttamissuunnitelma, järjestääkö kunta ylipäätään kotouttamispalveluita ja ovatko kunnan viranomaiset näistä ylipäätään tietoisia. Vuoden 1999 keväällä voimaan tulleen kotouttamislain myötä monessa kunnassa ensimmäinen maahanmuuttajien kotouttamisohjelma tuli hyväksytyksi heti uuden vuosituhanen alkajaisiksi. Kuntakyselyn perusteella kotouttamisohjelmia on laadittuna ja päivitettyinä yksitoista vuosilta 2000–2008 (E-P 9, V-S 2). Lisäksi Etelä-Pohjanmaalla on vireillä kaksi. Kaikissa kunnissa ohjelmaa ei vielä ole, tai ainakaan siitä ei olla tietoisia:

”Tuskin on laadittu, milloinkaan 10 vuoden aikana ei ole asiasta johtoryhmässä puhuttu, mahdollisesti on olemassa seudullinen ohjelma” (johtoryhmän jäsen, Varsinais-Suomi)

Kuntien järjestämien maahanmuuttajien kotouttamispalveluiden yhteiseksi piirteeksi nousi tarpeen ja tilanteen mukaan toimiminen, koska maahanmuuttajien määrät ovat olleet pieniä.

”Henkilökohtaista kokonaisvaltaista kotouttamisohjelmaa ei ole tehty, mutta yksilöllistä apua ja ohjausta on annettu...” (kunnanjohtaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, yleissivistävä koulutus, tulkkaus ja käännöspalvelut, yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa”. (sosiaalijohtaja, Etelä-Pohjanmaa)

Yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa on tarjolla niin työn, työharjoittelun kuin asunnon hankinnan osalta. Perusopetuksessa erityisvaatimuksia on otettu huomioon, ja yleisiä kieliopintoja on saatu järjestymään muun muassa työvoimatoimiston ja kansalaisopiston kautta. Kulttuuri- ja liikuntapalveluihinkin on joissakin kunnissa panostettu. Myös hankeperustainen toiminta maahanmuuttajien kotouttamiseksi ja kielitaidon kehittämiseksi oli tuttua. Tai ainakin mahdollisuudesta oltiin tietoisia.

Työperäiseen maahanmuuttoon ja sen edistämiseen liittyvän keskustelun rinnalla käydään edelleen mielenkiintoista ja sängen päinvastaista debattia kuntien suhtautumisesta pakolaisten vastaanottamiseen. Varsinais-Suomi on tilastollisesti katsottuna maamme maahanmuuttajavaltaisimpia ja monikulttuurisimpia alueita, mutta esimerkiksi monissa Turun seudun kunnissa pakolaiset nähdään yhä pelkkinä rasitteina. Kunnat katsovat asioita usein riskeistä käsin unohtaen kokonaan pakolaistenkin tuomat mahdollisuudet. Kunnissa vedotaan niin resurssipulaan, asuntopolitiikkaan, pieneen valtionapuun kuin hallitsemattoman ongelman syntyymiseen. Samaan aikaan kuntien nettisivuilla kuntia mainostetaan ihanina asuinpaikkoina (Rimpiläinen 2008; Kauhanen 2008). Eräs pakolaistaustainen haastateltava kiteyttikin vuosien takaiset kokemukset osuvasti:

“Kyllä nää meidän (Suomen) viranomaiset on aika surkeita. Siellä nostetaan aina kädet ylös ja sanotaan, että meillä on resurssipulaa. Varmaan ensimmäinen (suomen kielen) sana kun ollaan opittu, on resurssipula.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat nähdään toki myös mahdollisuutena muuttotappiokunnissa. Näin esimerkiksi Pirkanmaalla sijaitsevassa Punkalaitumen kunnassa, jossa ennakkoluulottomasti hyödynnetään maaseudun käyttämätöntä palvelu- ja koulukapasiteettia maahanmuuttajien ja pakolaisten kotouttamiseen. Siellä on oivallettu yhtälö, jossa sekä korostetaan tulijoiden omaa kulttuuria että imaistaan heidät mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan (Hyytiäinen 2009).

Kyselyn perusteella maaseutukuntien valmiudesta ottaa vastaan ulkomaalaista työvoimaa yhtäältä omiin organisaatioihinsa ja toisaalta ylipäättään kuntaan asumaan ja työskentelemään jää melko epämääräinen ja hatara kuva. Jo yksistään heikko vastausinto kertoo omaa kieltään asiasta. Joko asiaa ei ole mietitty tai sitä ei ole haluttukaan miettiä. Kuntien suhtautumista saattaa leimata edelleen maahanmuuton kytkeminen pakolaisuuteen. Maaseutukunnathan eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ole olleet eturintamassa pakolaisten vastaanottajina. Tutkimustulos tukee myös Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelmassa listattua tavoitetta kuntien kotouttamisohjelmien päivittämisestä vuoden 2009 loppuun mennessä.

Nyt saatu tulos on pitkälti linjassa Työministeriön (2007: 3) toteuttaman kotouttamislain toimenpönnön seurantakyselyn tulosten kanssa, joiden mukaan Suomen kunnissa maahanmuuttajien kotouttamista tuetaan monipuolisesti, mutta todellisuudessa kotoutumista edistäviä palveluita on parhaiten tarjolla suurissa kaupungeissa.

9. Maahanmuuttajat kylissä

9.1 Taustatietoja kyselystä

Työperäisen maahanmuuton ja monikulttuurisuuden merkitystä kyläyhdistyksille selvitettiin toteuttamalla Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen kyläyhdistyksille suunnattu kysely syksyllä 2008. Tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajien integroitumista paikalliseen kulttuuriin ja yhteisöön sekä sitä, millainen voimavara monikulttuurisuus ja maahanmuuttajien osaaminen on paikallisella maaseudulla ollut.

Kyselyn avulla haluttiin selvittää myös tutkimusalueilla toimivien kylä- ja muiden vastaavien yhdistysten alueella asuvien maahanmuuttajien määrää kylissä ja heidän osallistumistaan paikallisten yhdistysten toimintaan. Lisäksi kyselyn avulla haluttiin saada tietoa kylien asukashankinnan aktiivisuudesta ja keinoista, maahanmuuttajien huomioimisesta asukashankinnassa sekä kansainvälisyyden huomioimisesta kyläyhdistyksen toiminnassa. Keskeistä oli myös maahanmuuttajiin ja kansainvälistymiseen liittyvien asenteiden selvittäminen.

Kysely toteutettiin postikyselynä, koska sähköpostiosoitteita ei kaikille kyläyhdistyksille ollut saatavissa. Kysely lähetettiin sekä Etelä-Pohjanmaan että Varsinais-Suomen maaseutukuntien kyläyhdistysten ja -toimikuntien, asukasyhdistysten sekä muiden kylissä aktiivisesti toimivien yhdistysten puheenjohtajille. Yhdistysten yhteystiedot saatiin pääosin alueilla toimivilta toimintaryhmiltä, jotka toimivat aktiivisesti yhteistyössä näiden yhdistysten kanssa. Osa Etelä-Pohjanmaan yhteystiedoista saatiin Etelä-Pohjanmaan kylät ry:n internetsivuilta.

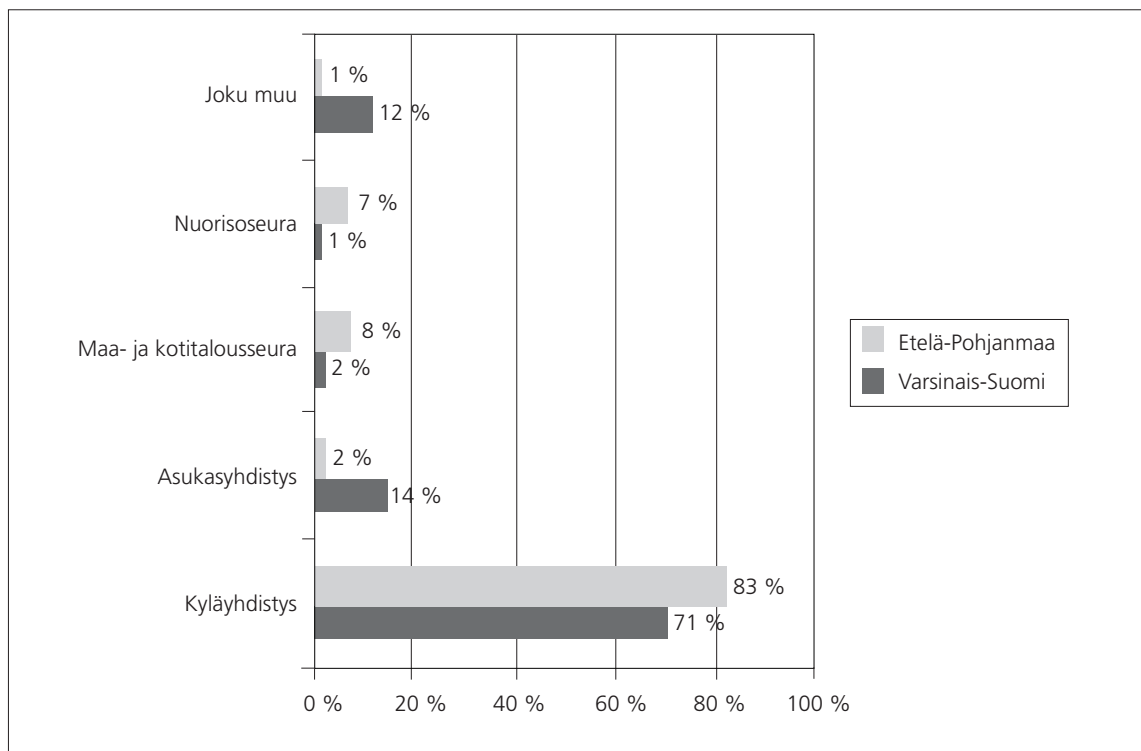
Kyselyitä lähetettiin yhteensä 535 kappaletta, joista Etelä-Pohjanmaalle yhteensä 277 ja Varsinais-Suomeen 258 kappaletta, näistä 37 kappaletta ruotsinkielisinä Turunmaan kuntien alueella toimiville yhdistyksille. Vastausajan umpeuduttua kyselylomake lähetettiin uudelleen niihin yhdistyksiin, josta vastausta ei ollut määräaikaan mennessä saapunut. Vastauksia saatiin lopulta yhteensä 207 kappaletta, jolloin koko kyselyn vastausprosentiksi muodostui 38,9 prosenttia. Etelä-Pohjanmaan osalta vastausprosentti oli 39,7 ja Varsinais-Suomen 37,6. Ruotsinkielisiä vastauksia tarkasteltaessa palautusprosentti oli 43. Vastausten määrä on varsin tyydyttävä ja poikkeaa selvästi myönteiseen suuntaan kuntiin lähetetyn kyselyn vastausprosentista.

Taulukossa 26 on lueteltu vastausten määrä kuntien mukaan. Varsinais-Suomen alueelta vastauksia ei saatu lainkaan kymmenen kunnan alueelta, tosin yhden Varsinais-Suomen vastauksen kohdalla kuntaa ei voitu määritellä, joten se puuttuu taulukosta. Etelä-Pohjanmaalla vastauksia saatiin jokaisen tutkimukseen kuuluvan kunnan alueelta, toisissa kunnissa useilta eri yhdistyksiltä kylien mukaan.

Taulukko 26. Ydistyskyselyn vastausten määrä kunnittain.

Varsinais-Suomi	Vastauksia kpl	Varsinais-Suomi	Vastauksia kpl
Alastaro	0	Suomusjärvi	2
Askainen	1	Särkisalo	0
Aura	1	Taivassalo	5
Dragsfjärd	2	Tarvasjoki	2
Halikko	2	Uusikaupunki	5
Houtskari	0	Vahto	1
Iniö	2	Vehmaa	3
Kemiö	3	Velkua	1
Kiikala	1	Västanfjärd	0
Kisko	2	Yläne	3
Korppoo	4	VS YHTEENSÄ	97
Koski TI	1		
Kustavi	4	Etelä-Pohjanmaa	Vastauksia kpl
Kuusjoki	1	Alahärmä	5
Laitila	1	Alajärvi	6
Lemu	0	Alavus	4
Lieto	5	Evijärvi	4
Loimaa	5	Ilmajoki	6
Marttila	0	Isojoki	5
Masku	4	Jalasjärvi	5
Mellilä	0	Jurva	3
Merimasku	0	Karjajoki	1
Muurla	2	Kauhajoki	7
Mynämäki	5	Kauhava	11
Nauvo	1	Kortesjärvi	4
Nousiainen	5	Kuortane	5
Oripää	1	Kurikka	5
Paimio	0	Lappajärvi	5
Parainen	5	Lapua	2
Perniö	5	Lehtimäki	4
Pertteli	0	Nurmo	1
Piikkiö	2	Soini	5
Pyhäranta	2	Teuva	5
Pöytyä	3	Töysä	2
Rusko	1	Vimpeli	1
Rymättylä	1	Ylihärmä	3
Sauvo	1	Ylistaro	8
Somero	2	Ähtäri	3
		EP YHTEENSÄ	110

Suurin vastaajaryhmä oli luonnollisesti molemmilla alueilla kyläyhdistykset ja -toimikunnat, joille kysely pääasiassa osoitettiin (kuva 4). Etelä-Pohjanmaalla näiden osuus vastanneista oli kuitenkin hieman enemmän kuin Varsinais-Suomessa, jossa vastauksia tuli selkeästi enemmän muun muassa asukas-yhdistyksiltä (14 %) sekä muilta kylissä toimivilta yhdistyksiltä (12 %). Muut yhdistykset käsittävät tässä muun muassa pienviljelijäyhdistykset, kotiseutuyhdistykset ja matkailuyhdistykset, jotka toimivat kylissä aktiivisesti. Etelä-Pohjanmaalla kyläyhdistysten ohella vastauksia tuli eniten maa- ja kotitalousseuroilta (8 %) sekä nuorisoseuroilta (7 %). Vastausten tulkinnessa tulee ottaa huomioon se, että vastaajat ovat yhdistysten aktiivisia vetäjiä, jotka todennäköisesti ovat vastauksissaan tuoneet esille yhdistyksen ”virallisen” kannan. Tästä syystä vastausten voidaan olettaa olevan maahanmuuttajia kohtaan myönteisempiä kuin jos vastaajat olisi valittu esimerkiksi satunnaisotannalla.



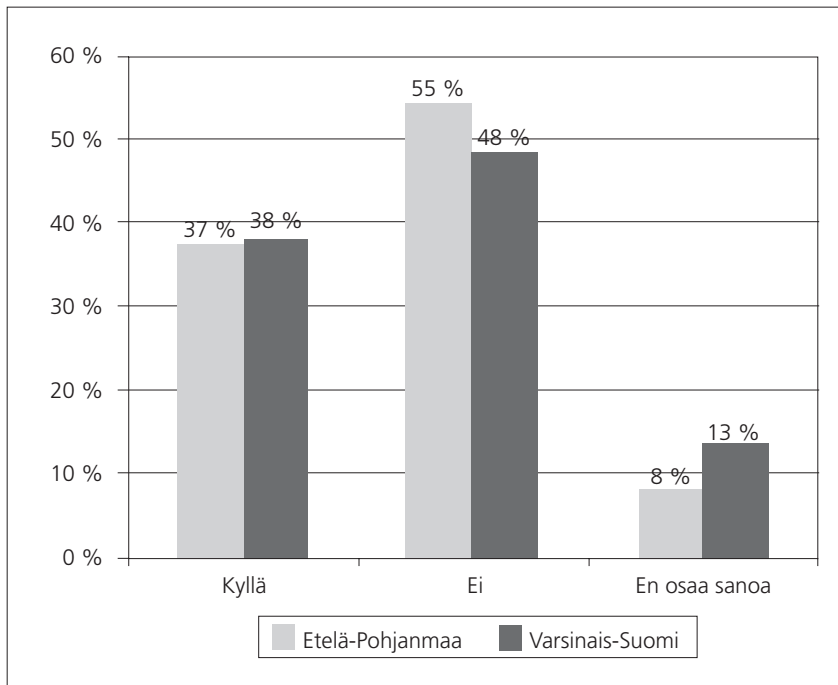
Kuva 4. Kyselyyn vastanneet yhdistykset luokiteltuna aloittain.

9.2 Tietoisuus maahanmuuttajista

Maahanmuuttajien määrä maaseutukylissä vaikuttaa kyselyn valossa melko vähäiseltä. Maahanmuuttajia ilmoitti asuvan omissa kylissä liki 40 prosenttia molempien alueiden vastanneista yhdistyksistä, mutta useimmissa kylissä maahanmuuttajia ei kuitenkaan asunut lainkaan (näin vastasi Etelä-Pohjanmaalla 55 % ja Varsinais-Suomessa 48 % vastanneista). Aineistossa on myös kyliä, jossa kyläyhdistykset eivät osanneet lainkaan vastata siihen, asuuko oman kylän alueella maahanmuuttajia. Tulokset tukevat tilastojen antamaa kuvaa maaseutukuntien maahanmuuttajien määristä.

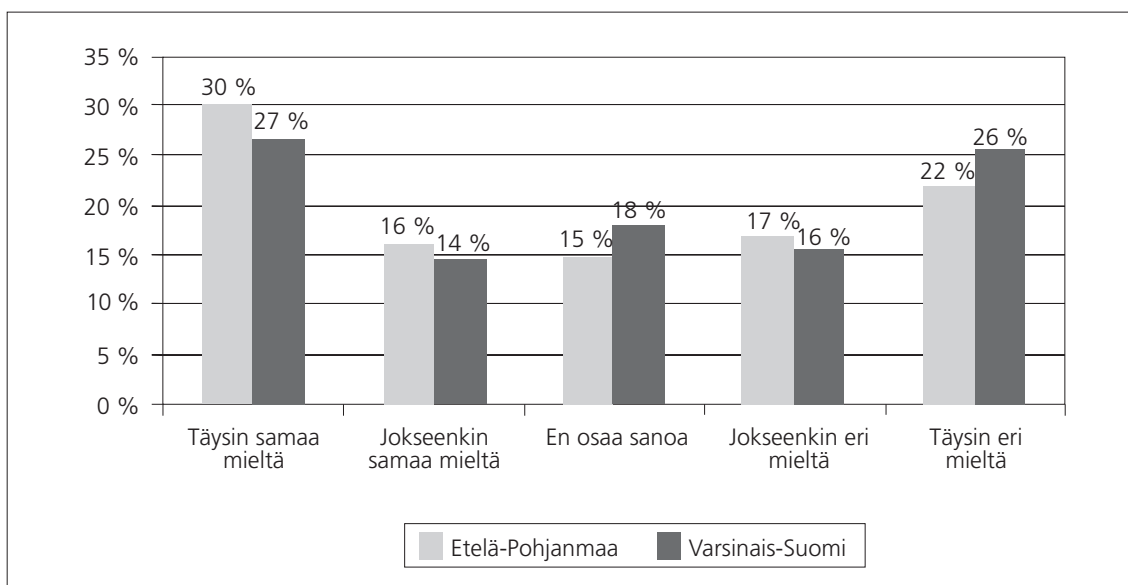
Mikäli vastaaja tiesi kylässä asuvan maahanmuuttajia, heitä pyydettiin myös arvioimaan maahanmuuttajien määrää kylässään (kuva 5). Sekä Etelä-Pohjanmaalla että Varsinais-Suomessa yli 80 prosenttia niistä vastaajista, joiden mukaan kylässä asui maahanmuuttajia, arvioi kylässä asuvan pääsääntöisesti muutamia maahanmuuttajia. Lähinnä kyseessä oli yksittäisiä maahanmuuttajia tai maahanmuuttajaperhe. Mukana oli myös kyliä, joissa maahanmuuttajia asui useampia; molemmilla alueilla noin

10 prosenttia vastaajista arvioi omassa kylässä asuvan 11–20 maahanmuuttajaa. Molemmilla maakunnilla yhden vastaajan arvion mukaan kylässä asui yli 20 maahanmuuttajaa. Vastausten mukaan alueilla on myös kyliä, joissa maahanmuuttajien määrä on suurempi, esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla Kauhajoen seutu ja Varsinais-Suomessa Taivassalo, missä maahanmuuttajia toimii muun muassa sesonkitöissä.



Kuva 5.
Vastaajien arvio kylässä asuvista maahanmuuttajista.

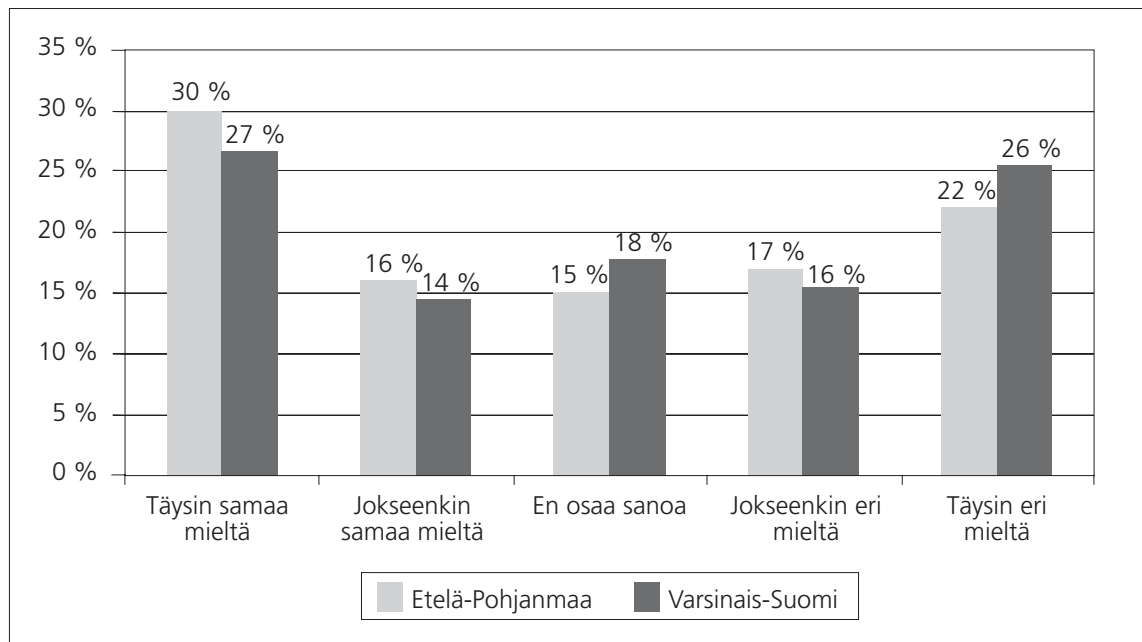
Maahanmuuttajiin liittyviin asioihin suhtaudutaan kylissä eri tavoin ja niiden tärkeydestä ollaan montaa mieltä (kuva 6). Etelä-Pohjanmaalla enemmistö vastanneista yhdistyksistä (46 %) oli jossain määrin sillä kannalla, etteivät maahanmuuttajiin liittyvät asiat kuulu heille sillä maahanmuuttajia ei asu omassa kylässä. Sen sijaan 39 prosenttia vastaajista uskoi asian koskettavan siitä huolimatta. Varsinais-Suomessa mielipiteet jakautuivat lähes tasan, ja molemmilla alueilla vajaa viidennes valitsi vaihtoehdon "En osaa sanoa".



Kuva 6. "Kylässämme ei asu maahanmuuttajia, joten asia ei kosketa meitä."

9.3 Maahanmuuttajien osallistuminen

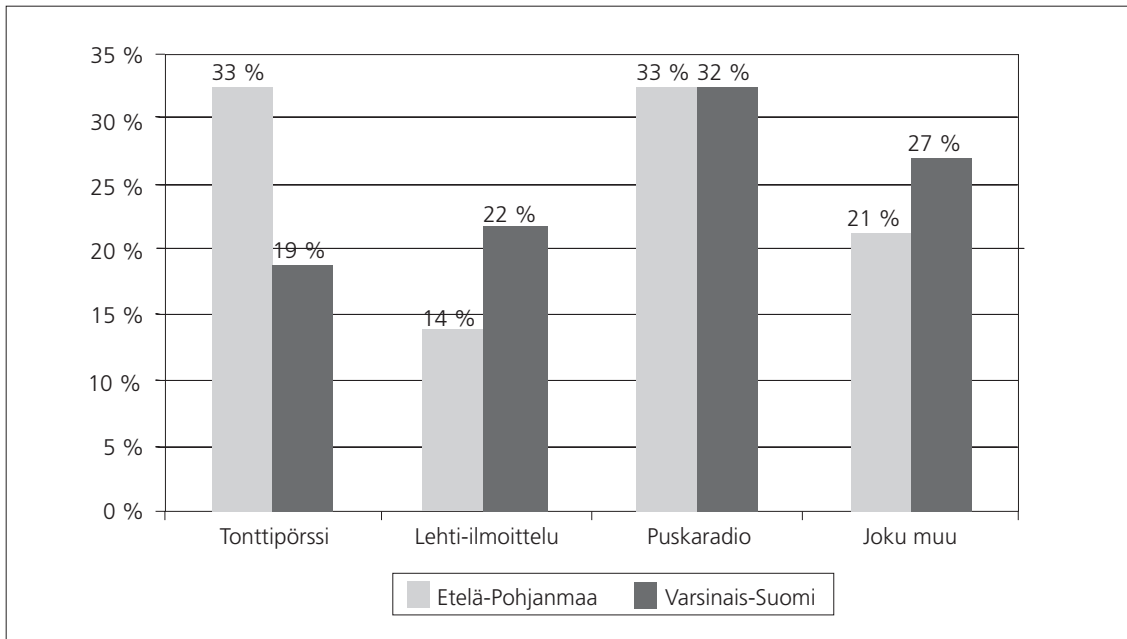
Maahanmuuttajien vähäisyys maaseutualueilla saattaa olla yksi syy siihen, että maahanmuuttajat eivät ole kovin aktiivisia osallistujia kylissä toimivien yhdistysten toiminnassa. Etelä-Pohjanmaalla reilu viidennes vastanneista (22 %) yhdistyksistä ilmoitti kylissä asuvien maahanmuuttajien osallistuvan yhteiseen toimintaan, sen sijaan Varsinais-Suomessa osallistumisaste oli hieman suurempi (30 %). ”Maahanmuuttajia tulee kannustaa mukaan kylän yhteiseen toimintaan” -väittämän kohdalla kuitenkin näkyi selvästi, että maahanmuuttajien kannustaminen yhteiseen toimintaan koetaan kylissä tärkeäksi, sillä molemmilla alueilla 77 prosenttia vastanneista oli sen kannalla (kuva 7).



Kuva 7. ”Maahanmuuttajia tulee kannustaa mukaan kylän yhteiseen toimintaan”.

9.4 Kylien asukashankinta ja kansainvälisyys

Asukashankinta on selvästi aktiivisempaa Etelä-Pohjanmaan kylissä kuin Varsinais-Suomessa. Etelä-pohjalaiskyläyhdistyksistä peräti 37 prosenttia ilmoitti, että kylässä toteutettiin aktiivista asukashankintaa kun taas Varsinais-Suomen alueella sitä mieltä oli hieman reilu viidennes vastanneista (23 %). Tuloksista saattaa heijastua se, että Etelä-Pohjanmaa on väestöä menettävä ja Varsinais-Suomi väestöltään kasvava maakunta. Etelä-Pohjanmaan kylissä pääasialliset keinot hankkia uusia asukkaita olivat tonttipörssi ja puskaradio, mutta kylissä käytettiin myös muita keinoja kuten esimerkiksi kyläkotien omia kotisivuja, joiden kautta kylää markkinoidaan ja mainostetaan (kuva 8). Varsinais-Suomessa sen sijaan uusien asukkaiden houkuttelemiseksi näytti useimmiten riittävän puskaradio, tosin sielläkin uusia asukkaita pyrittiin saamaan kyliin markkinoimalla kyliä omilla kotisivuilla ja esitteiden avulla.

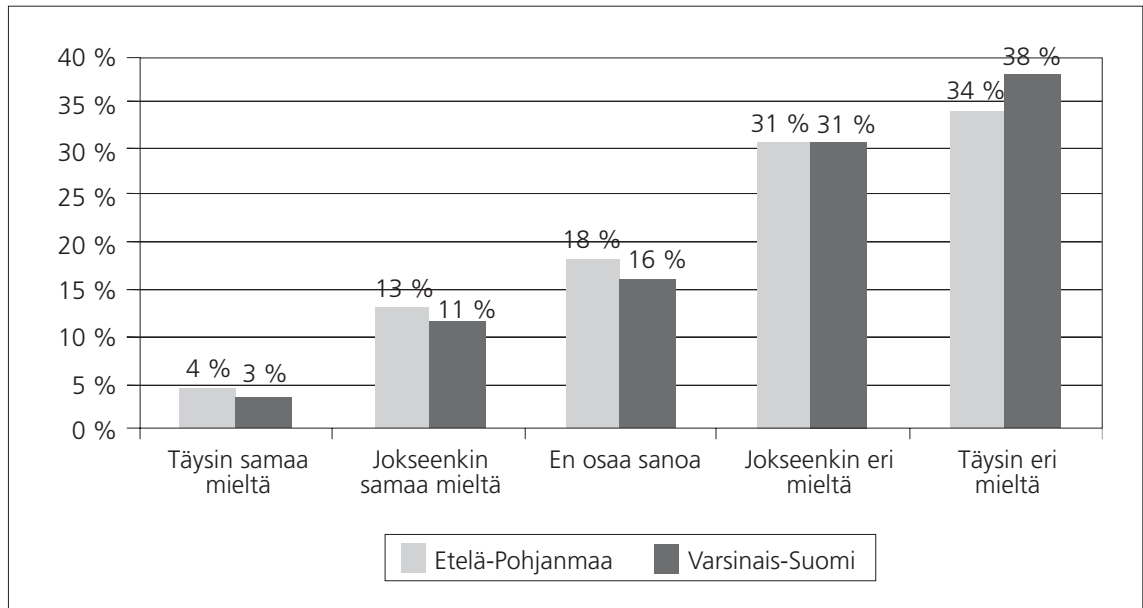


Kuva 8. Asukashankinnassa käytettäviä keinoja.

Lähes kaikki vastanneet yhdistykset (95 %) ilmoittivat, ettei maahanmuuttajia huomioida erikseen kylän asukashankinnassa. Ainoastaan viisi yhdistystä Etelä-Pohjanmaalta ja kolme Varsinais-Suomesta huomioivat maahanmuuttajat erikseen uutena asukasryhmänä.

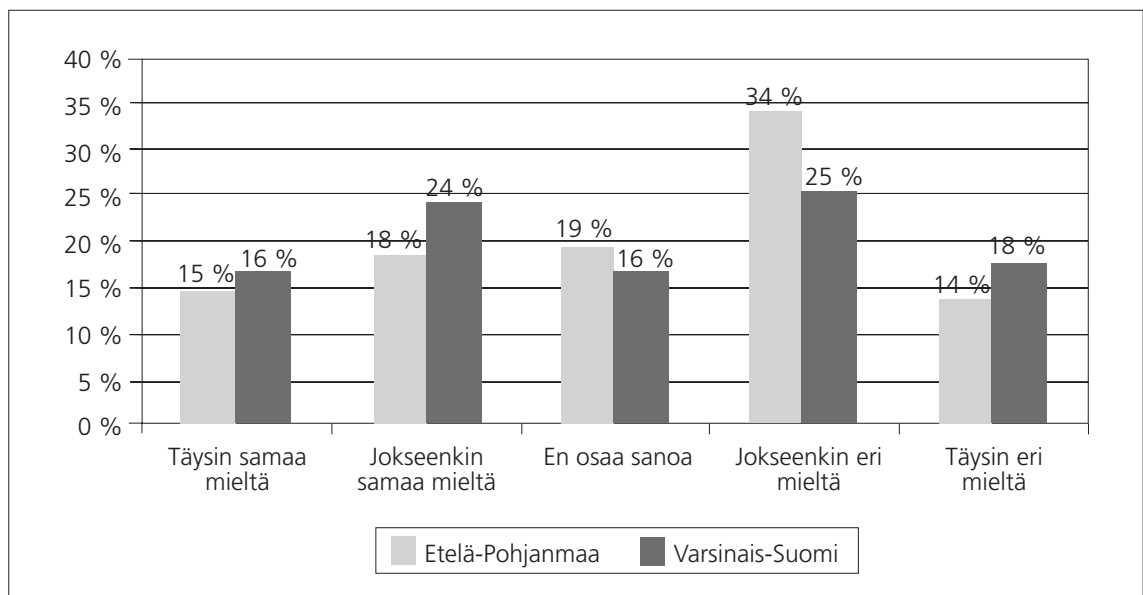
Tavat, joilla asukashankinta vastaajien mukaan kohdistui nimenomaan maahanmuuttajiin, olivat hyvin kirjavat. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla maahanmuuttajat huomioitiin yhden yhdistyksen mukaan osallistumisella maakunnalliseen Vietnam-yhteistyöhön (työntekijöitä Vietnamista), toisessa yhdistyksessä maahanmuuttajat huomioitiin kylään tulevana uutena työvoimana. Pari yhdistystä ilmoitti kylän asukashankinnan koskevan kaikkia eli myös maahanmuuttajat ovat tervetulleita kylään. Varsinais-Suomen osalta ainoastaan yksi yhdistys kuvaili maahanmuuttajien huomioimista asukashankinnassa siten, että yhdelle venäläiselle oli myyty tontti kylästä.

Kansainvälisyyden huomioiminen ja siihen panostaminen näyttää olevan molemmilla alueilla kylätoiminnassa hyvin vähäistä (kuva 9). Myös tavat, miten kansainvälisyys harvoissa kylissä huomioidaan, ovat hyvin niukat. Esimerkiksi niissä Varsinais-Suomen kylissä, jotka ilmoittivat huomioivansa kansainvälisyyden toiminnassaan, se tapahtui lähinnä kylien englanninkielisillä nettisivuilla ja kyläkoulun ulkomaankontakteilla. Lisäksi parista kylästä järjestettiin ulkomaanmatkoja ulkomaille ja yhdessä kylässä kansainvälisyys huomioitiin käymällä keskustelua eri maiden joulunviettotavoista. Erään yhdistyksen mukaan kansainvälisyys kylätoiminnassa tuli huomioiduksi siten, että kylätoimintaan osallistui kylässä asuva maahanmuuttaja. Myös Etelä-Pohjanmaalla kansainvälisyyttä toteutettiin kylätoiminnassa koulun tekemänä kansainvälisenä yhteistyönä, mutta lisäksi myös muun muassa aktiivisella vaihto-oppilastoiminnalla, matkoilla lähinaapurivaltioihin ja vastavuoroisilla vierailuilla. Parin vastaajan mukaan kansainvälisyys tulee huomioiduksi kylätoiminnassa avoimien asenteiden ja ennakkolullottoman arvostuksen avulla.



Kuva 9. "Kylässämme on panostettu kansainvälisyyteen."

Vaikka kansainvälisyyttä ja maahanmuuttajia ei kylätoiminnassa ainakaan vielä kovin paljon ole huomioitu kummallakaan alueella, Etelä-Pohjanmaalla vastanneista 48 prosenttia ja Varsinais-Suomessa 43 prosenttia oli sillä kannalla, että monikulttuurisuus tulisi huomioida kylätoiminnassa huolimatta siitä osallistuuko toimintaan maahanmuuttajia vai ei (kuva 10). Sen sijaan maahanmuuttajien nähtiin lisäävän kylien monikulttuurisuutta, sillä eteläpohjalaisista yhdistyksistä liki 70 ja varsinaissuomalaisista 77 prosenttia uskoi maahanmuuttajien rikastavan kyläyhteisöä tuomalla mukanaan uusia ideoita ja kulttuureita.



Kuva 10. "Monikulttuurisuuden huomioiminen on tarpeen vain silloin kun toimintaan osallistuu maahanmuuttajia."

9.5 Kotoutuminen

Kyläyhdistysten toimesta ei maahanmuuttajille järjestettävää kotouttamista edistävää toimintaa tai palveluita ole järjestetty kummassakaan maakunnassa. Etelä-Pohjanmaalla ainoastaan yksi kyläyhdistys ilmoitti, että maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi oli järjestetty tervetuloilaisuus kylään muuttaneille. Varsinais-Suomessa kyläyhdistysten kotouttamista edistäväksi toiminnaksi katsottiin erilaiset kylän yhteiset tapahtumat kuten "pihakirppis" tai kyläpäivä sekä tervetuloivotuskäynti uudelle asukkaalle. Yhdessä kylässä kotouttamista oli konkreettisesti edistetty järjestämällä maahanmuuttajalle hyvä työpaikka.

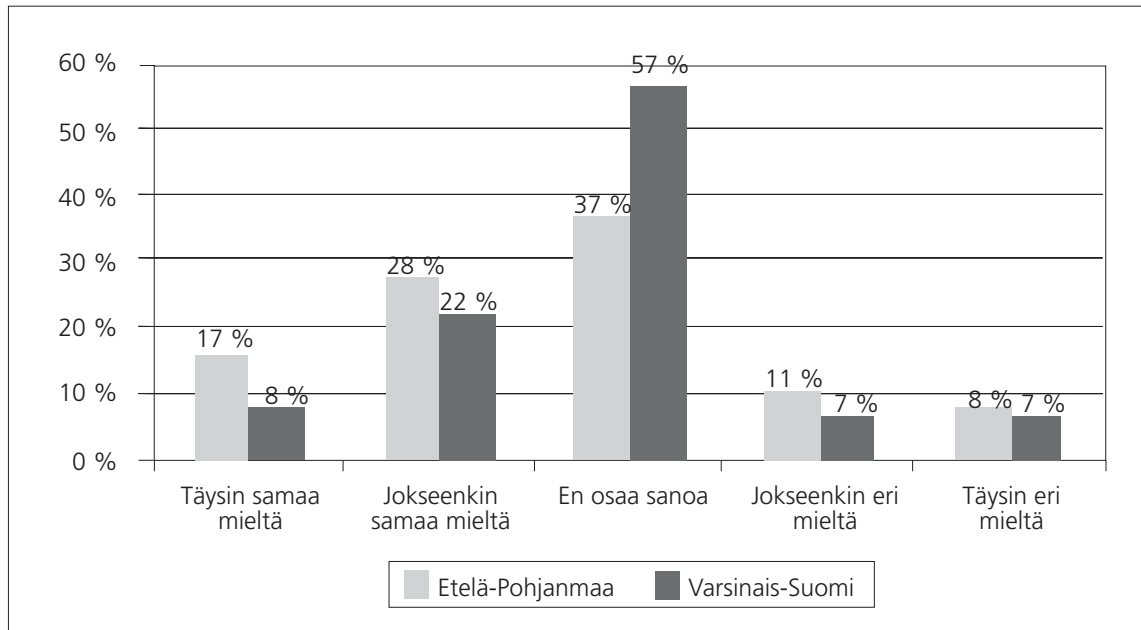
Pääosin vastaajat molemmilla alueilla uskoivat, ettei paikallisten asukkaiden sopeutuminen maahanmuuttajiin ole vaikeaa. Kuitenkin reilu neljännes eteläpohjalaisista yhdistyksistä uskoi, että paikallisella väestöllä on sopeutumisvaikeuksia, Varsinais-Suomessa sen sijaan sitä mieltä oli ainoastaan 15 prosenttia vastaajista. Tosin jopa 34 prosenttia varsinaissuomalaisista ja 27 prosenttia eteläpohjalaisissa kylissä toimivista yhdistyksistä valitsi vaihtoehdon "En osaa sanoa" kysyttäessä paikallisten asukkaiden sopeutumista maahanmuuttajiin. Tämä saattaa johtua siitä, ettei asiasta ole kokemusta.

Yli puolet vastaajista oli molemmilla alueilla jossain määrin sitä mieltä, ettei paikallisten asukkaiden ja maahanmuuttajien välillä koeta olevan erimielisyyksiä. Ainoastaan noin kymmenen prosenttia uskoi, että erimielisyyksiä jossain määrin esiintyy. Maahanmuuttajiin tutustumisen todettiin olevan helppoa, sitä mieltä oli varsinaissuomalaisista yhdistyksistä 34 ja eteläpohjalaisista 28 prosenttia, kun taas päinvastaista mieltä oli reilu viidennes vastaajista. Molempien alueiden kohdalla myös "En osaa sanoa"-vastanneiden osuus oli suuri, 27–37 prosentin välillä. Maahanmuuttajiin tutustumista helpottaa se, että maahanmuuttajien ei koeta eristäytyvän ja toimivan ainoastaan omissa ryhmissään, vaan heidän nähdään sopeutuvan osaksi kyläyhteisöä. Ainakin näin koettiin Varsinais-Suomessa, missä 59 prosenttia vastanneista yhdistyksistä oli tällä kannalla. Etelä-Pohjanmaalla puolestaan samaa mieltä oli 42 prosenttia vastanneista, kun lähes saman verran oli "En osaa sanoa"-vastanneita.

Vaikka maahanmuuttajia ei koeta uhkana paikalliselle elämäntavalle (Etelä-Pohjanmaalla 74 % ja Varsinais-Suomessa 81 %), maahanmuuttajien määrän lisääminen omassa kylässä ei silti ole niin yksimielisen selvää (kuva 11). Pääosin määrää haluttiin lisätä molemmilla alueilla, mutta myös "en osaa sanoa" vastauksia oli paljon, Varsinais-Suomessa selkeästi enemmän (57 %) kuin Etelä-Pohjanmaalla (37 %).

Hieman alle 40 prosenttia molempien alueiden vastanneista uskoi, että ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan löytyy kylien asukkaiden keskuudessa kun noin neljänneksen mielestä ennakkoluuloja ei ole. Merkittävä osa vastanneista (liki 40 %) yhdistyksistä ei tämänkään väittämän kohdalla osannut ottaa asiaan kantaa. Jossain määrin (hieman yli 30 %) vastanneista uskoi maahanmuuttajista saatujen kokemusten hälventäneen kyläläisten ennakkoluuloja. Tämänkin väittämän kohdalla on kuitenkin huomattava, että niiden osuus vastanneissa on merkittävän suuri (EP 64 % ja VS 58 %), jotka eivät osaa ottaa väittämään mitään kantaa (= en osaa sanoa).

Etelä-Pohjanmaalla 40 ja Varsinais-Suomessa 44 prosenttia vastanneista uskoi, etteivät maahanmuuttajat kohtaa rasismia heidän kunnassaan. Eteläpohjalaisissa kylissä rasismia arveli olevan vajaa viidennes vastaajista ja Varsinais-Suomessa 12 prosenttia. Myös tämän väittämän kohdalla 43 prosenttia molempien alueiden vastaajista valitsi "en osaa sanoa" vaihtoehdon.



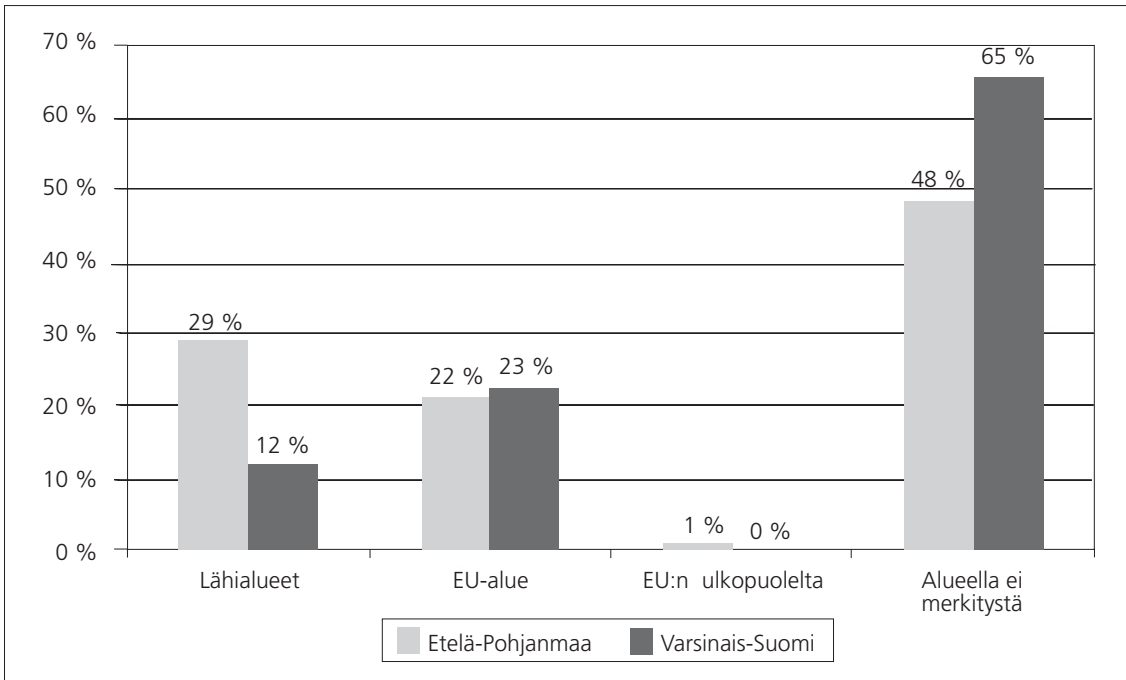
Kuva 11. "Maahanmuuttajien määrää tulisi lisätä kylässämme."

Vastaajia pyydettiin mainitsemaan kolme tärkeintä tekijää, joilla kyläyhteisö voi auttaa maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Etelä-Pohjanmaalla selkeästi tärkeimmäksi maahanmuuttajien sopeutumista auttavaksi tekijäksi ilmoitettiin maahanmuuttajien kutsuminen mukaan yhteiseen toimintaan, kuten kylätoimintaan ja harrastuksiin. Toiseksi tärkeimmäksi koettiin ylipäätään tutustuminen puolin ja toisin sekä asenteet. Asenteista vastaajat mainitsivat muun muassa ennakkoluulottomuuden, avoimuuden, positiivisuuden, tasavertaisuuden ja ystävällisyyden. Kolmanneksi tärkeimmäksi mainittiin maahanmuuttajien työllistyminen. Myös opastaminen ja muu perehdyttäminen ja apu asioiden hoidossa nähtiin tärkeänä ja kielitaidon merkitys jäi tärkeysjärjestyksessä viidennelle sijalle. Myös Varsinais-Suomessa selkeästi tärkeimmäksi maahanmuuttajien sopeutumista edistäväksi tekijäksi nousi maahanmuuttajien kutsuminen mukaan toimintaan. Toiseksi tärkeimmäksi tulivat asenteet ja kolmanneksi maahanmuuttajien työllistyminen. Myös tutustuminen puolin toisin kyläilyjen ja muun merkeissä sekä opastaminen ja kielitaidon koettiin helpottavan maahanmuuttajan sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Molemmilla alueilla muutama vastaaja mainitsi maahanmuuttajan sopeutumista edistäväksi tekijöiksi asunnon ja koulutuksen.

9.6 Maahanmuuttajien kansallisuus ja ammattitaito

Suhtautuminen maahanmuuttajien kansallisuuteen oli selkeästi avoimempaa Varsinais-Suomessa kuin Etelä-Pohjanmaalla (kuva 12). Varsinais-Suomessa peräti 65 prosenttia vastanneista yhdistyksistä ilmoitti, ettei kuntaan tulevien maahanmuuttajien kansallisuudella ole mitään merkitystä. Myös Etelä-Pohjanmaalla enemmistön (48 %) mielestä alueella ei ole merkitystä, mutta eteläpohjalaisien yhdistysten kohdalla lähialueiden (Pohjoismaat, Venäjä) merkitys korostui selvästi enemmän kuin Varsinais-Suomessa. Kuitenkin väittämän "Maahanmuuttajan kansallisuudella on merkitystä asenteisiin" kohdalla 61 prosenttia eteläpohjalaisista yhdistyksistä uskoi kansallisuudella olevan merkitystä ja Varsinais-Suomessa vastaavasti 60 prosenttia.

Myös maahanmuuton syyllä koettiin olevan selkeä vaikutus siihen, miten maahanmuuttajiin suhtaudutaan. Hieman merkittävämmäksi maahanmuuton syy koettiin Varsinais-Suomessa, missä 66 % vastaajista uskoi syyllä olevan jossain määrin merkitystä, Etelä-Pohjanmaalla samoin uskoo 61 % vastanneista.



Kuva 12. Alueet, joilta mieluiten haluttaisiin maahanmuuttajia omaan yhteisöön.

Eteläpohjalaiskylissä toimivien yhdistysten mukaan (53 %) maahanmuuttajan ammatillisella taustalla oli merkitystä maahanmuuttajan asettumisessa kyläyhteisöön. Ammatillisen taustan merkitys oli selkeästi merkityksellisempää Etelä-Pohjanmaalla kuin Varsinais-Suomessa, missä sitä piti tärkeänä ainoastaan 44 prosenttia vastanneista. Suurin osa vastaajista, 70 prosenttia Etelä-Pohjanmaan vastanneista ja 77 Varsinais-Suomesta, ei myöskään uskonut maahanmuuttajien vievän työpaikkoja paikalliselta väestöltä. Etelä-Pohjanmaalla kuitenkin 15 prosentilla vastaajista oli käsitys, että maahanmuuttajat vievät tullessaan työpaikat omalta väestöltä. Varsinais-Suomessa näin suhtautui ainoastaan vajaa kymmenisen prosenttia vastanneista.

10. Maaseudun maahanmuuttajien kokemuksia asumisesta ja työllistymisestä maalla

10.1 Haastateltavien taustatietoja

Haastatteluilla selvitettiin maahanmuuttajien sopeutumista maaseudun arkeen, kokemuksia työllistymisestä ja työn arjesta, koulutustaustaa sekä kokemuksia asioinnista ja palveluista.

Haastateltavien valinta perustui tietoihin, joita saatiin hankkeessa toteutetusta kyläyhdistyksille suunnatusta kyselystä. Yhteystietoja tiedusteltiin kyläyhdistyksiltä ja paikallisilta toimintaryhmiltä. Lopullisen päätöksen haastatteluun suostumisesta teki maahanmuuttaja itse. Tämän seurauksena luonnollisesti pääjoukon haastatelluista muodostivat useamman vuoden Suomessa asuneet ja jo suomen kieltä puhuvat.

Haastattelut tehtiin Varsinais-Suomessa 18.11.2008–10.2.2009. Haastateltavia saatiin kaikkiaan 14, joista Etelä-Pohjanmaalta 7 ja Varsinais-Suomesta 7 (taulukko 27). Haastatelluista henkilöistä miehiä oli kuusi ja naisia kahdeksan. He edustavat yhteensä kymmentä eri kansallisuutta.

Taulukko 27. Haastateltujen asuinseudut ja kotimaat.

Asuinseutu		Kotimaa	
Loimaan seutu	1	Ghana	1
Salon seutu	3	Japani	1
Turun seutu	1	Jugoslavia	1
Vakka-Suomi	2	Kambodzha	1
		Puola	1
Härmänmaa	1	Romania	1
Järviseu	3	Sri Lanka	1
Seinäjoen seutu	1	Ukraina	1
Suupohja	2	Venäjä	2
		Viro	4
Yht.	14	Yht.	14

Suomeen muuttamisen taustalla on ollut avioliitto suomalaisen kanssa, työ- tai koulutuspaikan saaminen tai pakolaisuus. Suomeen muutettaessa puolella varsinaissuomalaisista vastaajista oli sukulaisia tai sukulainen täällä. Etelä-Pohjanmaalle muuttaneilla ei aviopuolison lisäksi ollut käytännössä juurikaan muita aikaisempia kontakteja maakuntaan. Nyt kaikilla on myös ystäviä täällä – suomalaisia, oman maan kansalaisia ja/tai muita ulkomaalaisia.

”Parhaat ystävät ovat ihan suomalaisia. Suomalaisiin on aika vaikea tutustua, jollain tavalla tämä jurous tulee aina välillä esiin. Mutta sitten uskollisuus on suomalaisuudessa jotain sellaista mitä harva löytää mistään päin maailmaa.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Eteläpohjalaisia haastateltavia voidaan luonnehtia ensimmäisen vaiheen tienraivaajiksi, jotka ovat tul-

leet täysin suomalaisen ympäristöön ilman aikaisempaa kokemusta tai ennakkokäsitystä alueesta. Käytännössä ainut kontakti kantaväestöön on ollut oma puoliso ja hänen sukulaisensa. Yhteyksien luominen muihin maahanmuuttajiin tai suomenkieliseen kantaväestöön on aloitettu käytännössä tyhjistä ja pääsääntöisesti vasta saapumisen jälkeen.

”Minulla ei aikaisempia kontakteja Suomeen, vaimo ensimmäinen suomalainen tuttavuus. Ei mitään mielikuvaa. Kylmä ja en tiennyt mikä kieli suomessa. En tiennyt paikkaakaan, missä Ruotsi ja missä Norja.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

”Ma mieluummin menin, itte etsin oma paikka. Ja se paikka mikä minul on, se on mun lödettyt paikka, eikä kukaan saa mulle myöhemmin sanoa, et ma olen sua auttanut tai jotain tämmöstä.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

Suurin osa on asunut maassamme jo useampia vuosia ja he ovat myös nykyisin pääosin Suomen kansalaisia (taulukko 28). Haastatelluista viisi oli asunut useammalla paikkakunnalla, niin maalla kuin kaupungissakin, ja loput taas muuttaneet suoraan nykyiseen kotikuntaansa. Yksitoista haastateltua on naimisissa, kaksi avoliitossa ja yksi kihloissa. Yksi haastatelluista voidaan luokitella siirtotyöläiseksi, jonka perhe elää edelleen kotimaassa. Lapsia on yhteensä kymmenellä maahanmuuttajalla.

Taulukko 28. Haastateltujen asumisaika Suomessa.

alle 1 vuotta	1
1–2 vuotta	1
3–5 vuotta	3
6–10 vuotta	2
Yli 10 vuotta	7
Yhteensä	14

Kaikki haastateltavat ovat työikäistä väestöä ja kahta varsinaissuomalaista henkilöä lukuun ottamatta myös työelämässä mukana (taulukot 29 ja 30). Työelämässä mukana olevat sijoittuivat hyvin erilaisille aloille, kuitenkin siten että maaseudun perinteiset vahvat alat, metalli- ja puuteollisuus sekä alkutuotanto, olivat vahvimmin edustettuina. Haastateltujen työllistyminen poikkesi kuitenkin selvästi tilastojen antamasta kuvasta, jonka mukaan teollisuudessa työskentelee ainoastaan noin 15 prosenttia maahanmuuttajista. Työelämän ulkopuolella ollaan joko omasta tahdosta tai työnsaannin vaikeuden takia.

Taulukko 29. Haastatellut maahanmuuttajat ikäryhmittäin.

Ikäryhmä:	N	%
Alle 25	-	0,0
25–34	7	50,0
35–44	4	28,6
45–54	1	7,1
55–64	2	14,3
65–	-	0,0
Yhteensä	14	100,0

Taulukko 30. Haastateltujen sijoittuminen työelämään.

Metalliala	3
Puunjalostus	2
Maatalous	2
Pienteollisuus	1
Hoiva- ja terveysala	1
Yrittäjä	1
Rakennusala	1
Julkishallinto	1
Työtön	1
Muu	1
Yhteensä	14

10.2 Asumisen ja kotoutumisen arkea

Haastateltavat asuivat maaseutukunnissa tai pikkukaupungeissa eri puolilla Varsinais-Suomea ja Etelä-Pohjanmaata. Asuinkunnat sijoittuivat niin kaupungin läheiselle kuin syrjäisemmällekin maaseudulle. Osa asui kuntansa keskustaaajamassa, osa kylissä ja osa syrjämpänä haja-asutusalueella. Asumismuotoina oli omakoti-, rivi- ja kerrostaloasuntoja. Asunnot olivat pääosin omia, osa asui vuokra-asunnoissa.

Maahanmuuttajien kokemukset nykyiseen asuinpaikkaansa sopeutumisesta vaihtelevat, mutta pääasiassa vastaanotto on ollut hyvää, ihmiset ovat olleet ystävällisiä ja avuliaita. Oma aktiivisuus ja avoimuus ovat auttaneet sopeutumista, kun taas toisaalta ulkonäkö voi yhä herättää ennakkoluuloja.

”Kun minulla on vaalea tukka ja siniset silmät, ei ketään huomannut että en ole suomalainen. Monta kertaa on tultu puhumaan suoraan suomeksi.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Joskus hyvin, joskus ei, koska olen tumma. Toisinaan ihmiset ovat ystävällisiä ja toisinaan ei.” (mies, Varsinais-Suomi)

Ystävyssuhteiden solmiminen oli saapumisen jälkeen ollut aktiivista. Suomalaisiin tutustuminen koettiin molemmissa maakunnissa sekä helpoksi, vaikeaksi että yksilölliseksi asiaksi. Toisiin on helppo tutustua ja toisiin ei. Toiset haluavat ymmärtää maahanmuuttajaa ja toiset taas eivät. Tai kuten yksi vastaaja diplomaattisesti asian tiivisti, niin koko kansaa ajatellen suomalaisiin on aika helppo tutustua. Pääasiallisesti ystävyystyminen on tapahtunut työpaikoilla tai puolison kautta. Suomalaisiin tutustuminen ja ystävyystyminen oli kuitenkin vaatinut ennen muuta maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Tätä korostivat lähes kaikki haastateltavat. He olivat käyttäneet hyväksi erilaisia mahdollisuuksia työssä ja vapaa-aikana päästä keskustelemaan suomalaisten kanssa. Suomalaisten kykyä avata keskustelua ja ottaa kontaktia ei pidetty kovin hyvänä. Perheelliset olivat luonnollisesti paremmassa asemassa lasten ja puolisonsa kautta.

“Ei! Todella vaikeata. Suomalaiset tarvitsevat aika paljon ikään kuin takeita siitä, että toiseen voi luottaa, ja että ideologia jollain tavalla vastaa omaansa. Ja jos ei vastaa, niin onko se ihmisenä kuitenkin luotettava vai onko sen taustassa jotain sellaista. Huomaan, että kun mä keskustelen, niin rivien välistä tulee niin kuin tällainen raporttimuotoinen tyyli aina että ‘kuka olen, mistä tulen, onko jotakin epäilyksen aihetta’, ja sitten ollaan tosi hyviä kavereita ja se on niin kuin ikuinen side. Mutta vaikea on tutustua suomalaisiin. Ovat niin pidättyväisiä, mitä minä olen tutustunut.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Suurin piirtein ne (suomalaiset) pelkää meitä (maahanmuuttajia). Joskus matkalla haluan kysyä, että missä on tämä ja tämä paikka, niin ne lähtevät karkuun. Sitten mä kysyn, että olenko apinan näköinen, tai gorillan? Kysyn miksi te minua pelkäätte?” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Ollaan ostettu vuosi sitten asunto ja mä en tunne ketään siellä. Joskus mun puoliso kysyy, että onko nämä elossa vai kuollut? Ei kukaan puhu kenenkään kanssa. Ei edes keskenään, ei siis vain meidän kanssa.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Etelä-Pohjanmaalla ystävyys muiden maahanmuuttajien kanssa on jäänyt vähäiseksi, koska heitä yksinkertaisesti ei ole juurikaan ollut. Ystävyys muiden ulkomaalaisten ja maanmiesten välillä on kuitenkin luonteeltaan välittömämpää ja vapaampaa kuin ystävyys suomalaisten kanssa, joka oli vastaajien mielestä enemmän muodollista ja ehkä hiukan varautunutta. Melko usein ulkomaalaiset ystävät asuivat kauempana, Helsingin seudulla tai Varsinais-Suomessa. Osissa Etelä-Pohjanmaata maahanmuuttajien välinen vuorovaikutus on ollut myös organisoitua. Esimerkiksi seurakunta on järjestänyt säännöllisiä tapaamisia ja tapahtumia. Harvalukuisten maahanmuuttajien keskinäinen kanssakäyminen on kuitenkin auttanut sopeutumista maaseutuympäristöön. Tärkeintä on ollut kokemusten vertailu ja se että on saanut keskustella asioista omalla äidinkielellä.

Haastatelluilla on ystäviä sekä suomalaisten että ulkomaalaisten parista. Ystävyysuhteiden solmiminen suomalaisten kanssa on yleensä ollut melko hidasta. Sopeutumisaika vaihteli puolesta vuodesta aina kolmeen vuoteen. Tärkein sopeutumista edistävä tekijä on ollut kielen oppiminen, minkä jälkeen kommunikointi ympäristön kanssa on helpottunut. Periaatteessa asuinyhteisön perussuhtautuminen on kuitenkin aina ollut myönteistä ja sallivaa. Kuitenkin luottamuksellisimmat suhteet on luotu yleensä muihin maahanmuuttajiin ja mieluiten samaa kansallisuutta oleviin ystäviin.

Maahanmuuttajat vastaanotetaan ja heihin suhtaudutaan paremmin maaseudulla kuin kaupungeissa, toteavat suomalaisissa kaupungeissakin asuneet haastateltavat. Eroa selitettiin muun muassa kaupungeissa vallitsevalla yleisellä välinpitämättömyydellä tai sillä, että kaupungeissa maahanmuuttajia ei nähdä yksilöinä vaan yhtenä massana hyvine ja huonoine puolineen. Aikanaan kotimaansa kaupungeissa asuneet ja sieltä suomalaiselle maaseudulle muuttaneet haastateltavatkaan eivät enää kaupunkiin kaipaa. Sekä kaupunkiin että maaseutuun liittyvien asumiskokemusten hyvänä puolena koettiin se, että nyt voidaan kertoa muille maahanmuuttajille maaseudulla asumisen ja elämisen mahdollisuuksista verrattuna kaupunkielämään.

“ Naapurit ainakin ovat hyvin ystävällisiä. Verrattuna ainakin siihen mitä kaupungissa on; eihän naapurit kato edes päin. Nämä ihmiset täällä maaseudulla on kauhean ystävällisiä ja tulevat heti juttelemaan, että ketäs ollaan, mitäs me tehdään, ja heti tulee niin kuin tutustuttua.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Hyvin on otettu, samoin edellisissä asuinpaikoissa. Kaupungissa oli vähän heikommin asiat, muuten siis hyvin. Kotimaassakin kaupungissa voi työskennellä, mutta ei asua. Liian monta ihmistä, eikä kukaan välitä yhtään.” (mies, Varsinais-Suomi)

*”Meille naapurit yht’äkkiä vaan tulee ovelle koputtamaan, ja meinaa saada sydänkoh-
tauksen kun ei ole vielä tottunut siihen. Ihmettelee vaan, että mitäs nyt on tapahtunut.
Onko meidän puu kaatunut jonkun päälle vai mitä tapahtunut, mutta ei, hän tuli vaan
kahville. Tätä ei tapahdu kaupungissa.” (nainen, Varsinais-Suomi)*

Myös puoli vuotta sitten Suomeen ja varsinaissuomalaiselle maaseudulle muuttaneen brittiperheen kokemusten mukaan maahanmuuttajan on helpompi sopeutua joukkoon maalla kuin kaupungissa. Kaupunkilaisia pidettiin yksinkertaisesti tylympinä. Suomeen muuton taustalla oli mieltymys maa-
han sekä kotimaan työtilanne, joka pakotti etsimään vaihtoehtoja. Jo ensi vierailu antoi ymmärtää, että ammattitaitoiselle hitsarille saattaisi työtä löytyä, joten muuttopäätös tehtiin. Mutkan matkaan toi Suomessa pakollinen hitsaajan lisenssi, jota taas Englannissa ei vaadita. Maahanmuuttaja saisi lisenssin ainoastaan työskentelemällä jonkun palveluksessa, mutta onneksi telakalta löytyi työtä tarvittavaksi ajaksi ja muutaman viikon työttömyyden jälkeen löytyi työpaikka naapurikunnasta. Suomen kielen kurssi alkoi molemmilla heti vuoden alusta. (Hiltunen 2009).

Kyläyhteisöt ja yhdistykset olivat ottaneet maahanmuuttajat vastaan erittäin hyvin. Osalla vastaajista korostui myös seurakunnan toiminta ja pääsy sen kautta mukaan paikalliseen elämään. Haastattelutavat olivat tietoisia kylän tapahtumista ja toiminnasta ja myös halukkaita osallistumaan niihin. Suurella osalla kuitenkin työpaineet ja perhe-elämä rajoittivat mahdollisuuksia osallistua yhteisölliseen toimintaan. Tässä suhteessa tilanne ei tietenkään poikkea suomalaisen työssä olevan perheellisen elämästä.

Kotoutumisen merkitys kytkettiin Etelä-Pohjanmaalla vahvasti perheeseen. Toiseksi tekijäksi nostettiin kielitaito. Kolmantena tekijänä on työ. Neljäntenä tekijänä ovat sosiaaliset suhteet, kaverit ja ystävät. Sopeutumiseen on vaikuttanut sosiaalisten suhteiden ohella myös maaseutuympäristö ja luonto. Harva asutus, autius ja karu ilmasto ovat olleet osalle haastateltavista sopeutumista vaikeuttavia asioita.

Kaikki riippuu kuitenkin viimekädessä työtilanteesta ja työpaikan pysyvyydestä. Myös maahanmuuttajilla, samoin kuin suomalaisilla, Etelä-Pohjanmaalle jäämistä rajoittavat kapeat työmarkkinat siinä mielessä, että työpaikan saaminen samalta paikkakunnalta myös puolisolle on vaikeaa.

”Joo, se on hyvin vaihtelevaa, hyvinkin vaihtelevaa, koska tuota periaattees mulla ei mitään hätää oo ikinä ollu. Niinkun sillai venäläis, koska täällähän mä oon ryssä vaikka vois paistais. Se on ihan totta ja sitä päin naamaa sanotaan. Muutaman kerran pienes pöhönäs ihmiset puhuu kaupunkis.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

”Mutta heti kun tulee kavereita, niin rupee menemään hyvin, kyllä se alku oli mullakin tosi vaikeaa, että emmä suomea hirveesti puhunu ja sitten koti-ikävä oli valtavan kova, että sitten kun rupes lapsia tulemaan, niin se pikkuhiljaa, jotenkin sitten, ja oppi tietenkin kielen ja ymmärtämään miten täällä nämä kaikki toimii, niin se sitten sopeutu ihan pikkuhiljaa.” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

”Jos sanon rehellisesti, se ei ole hyvä kun perhe on siellä ja itte olet täällä. Parempi on olla yhdessä. Kun lapset kasvavat ja kakstoista, kolmetoista on tämmönen ikä et isä pitäis olla vierel. Sitten ne haluaab tehdä kaikkee tämmöstä mitä ei saab tehdä. Neli viis viikkoa se on maksimi mitä saat olla pois, jos oot enempi aika, tulla kotiin siellä on uudet tohvelit oven vieressä.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

Asumisen myötä arki asettuu uomiinsa ja maaseudun yhteisöllisyyden piirteet nurkkakuntaisuuksineen alkavat erottua. Piirit ovat pienet, etenkin Varsinais-Suomessa korostui kateus ja vaikea pääsy sisälle yhteisöön/-söihin riippumatta siitä, onko tulomuuttajana ulkomaalainen vai ulkopaikkakuntalainen.

“Olen huomannut, että kateus on kamalan korkealla tasolla. Mutta on niitäkin, jotka ihan vilpittömästi haluavat auttaa.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Oman kylän tapahtumiin on kuitenkin osallistuttu ja pyydettykin mukaan. Osa vastaajista on ollut tai on edelleen mukana harrastustoiminnassa tai paikallisessa kylä- tai kotiseutuyhdistystoiminnassa, osa taas ei ole osallistunut, ei ole ehtinyt osallistua tai ei edes halua osallistua mihinkään. “Toistä kotiin, kotoa töihin”, kuten eräs vastaaja asian ilmaisi. Tulos on yhdensuuntainen kyläyhdistyksien antamien kyselyvastausten kanssa. Etelä-Pohjanmaalla osallistuminen kylän toimintaan oli jonkin verran Varsinais-Suomea vilkkaampaa.

Paikalliseen päätöksentekoon osallistuminen tai paikallisvaikuttaminen koettiin myös ulkomaalais- taustaisena haastavaksi tai peräti hankalaksi. Etelä-Pohjanmaalla vaikuttaminen ja osallistuminen paikallisdemokratiaan ei noussut juurikaan esiin.

“Sinne (päättäviin elimiin) ei ole kovin helppo päästä, juuri tämän taustan takia. Voiko sinuun luottaa? Ymmärrätkö näitä eri puolueiden aatteiden eroja? Kun ei ole isä ja äiti ja isoäiti ollut mukana, niin voiko luottaa, että sinä olet perusdemari tai kokoomuslainen tai vihreä. Se on aika suuri ongelma, kun ei ole mihin vedota.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Tässä (ehdokasasettelussa) käytetään ehkä maahanmuuttajataustaisia ihmisiä pikkuisen väärinkin siinä mielessä, että halutaan nostaa sitä oman poliittisen puolueen profiilia. Että me ollaan ainakin suvaitsevaisia. Tää on aika huono juttu, koska sitten mennään taas siihen, että on ikään kuin kiintiöitä. On maahanmuuttajakiintiö, on naiskiintiö, on mieskiintiö. Kiintiöön menee ikään kuin tyhmit ihmiset, elikkä ei ole tavallaan ansioitunut, vaan on pakko mahtua. Tää on huono juttu. Jokaisen pitää olla ansioitunut siihen tehtävään, pitää voida luottaa, että hän on yhtä hyvä kuin muutkin” (nainen, Varsinais-Suomi)

Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa oli maahanmuuttajaehdokkaita Varsinais-Suomessa yli 40. Heidän osuutensa kunnallisvaaleissa kasvaa samaa tahtia kuin ulkomaalaisperäisen väestön määrä. Valtaosa ulkomaalaisperäisistä ehdokkaista löytyi luonnollisesti Turun seudun listoilta. Puolueiden piirien ilmoitusten perusteella eniten ehdokkaita oli Kokoomuksella ja Sdp:llä, Perussuomalaisillakin pari, kun taas Rkp:n lista oli täysin kotoperäinen. Osa puolueista myönsi hakevansa maahanmuuttajataustaisia ehdokkaita uusiksi ääniharavoiksi, osa taas vakuutti, ettei etninen tausta ole valinnan peruste (Arvaja 2008).

Jonkin verran keskustelua käytiin myös maahanmuuttajien järjestäytymisestä omien etujensa ajamiseksi. Maahanmuuttajayhdistyksiä ei ole kovin monia ja ne olemassa olevatkin ovat pääasiassa kaupungeissa. Yksi selkeä selitys järjestäytymättömyyteen on se, että maahanmuuttajat eivät ole mikään homogeeninen joukko, vaan kymmeniä kansallisuuksia, kieliryhmiä, uskontoja ja kulttuureja käsittävä väestönosa, jonka mielipiteitä ja tavoitteita ei luonnollisestikaan voi yksiin kuosiin laittaa. Toinen selitys liittyy käytännön byrokraatiaan:

“Ongelmana (yhdistysten perustamisessa) on byrokratia ja kieli. He eivät osaa toimia niin kuin edellytetään. Esimerkiksi kokouskäytännöt, byrokratian pyörittäminen, saadaan tukea haettua, saadaan paikka missä istua ja kokoontua, saadaan edes kahvirahat hankittua, niin se ei onnistu ellei siellä ole joku kertomassa, että sinulla on vajavainen kielitaito, minä voin auttaa sinua. Me ei saada tällaisia ihmisiä mistään. Kun heidät saadaan jaloilleen, he voivat auttaa ihmisiä jotka osaavat vielä vähemmän kuin he. Näitä järjestöjä on tosi vaikea perustaa, suomalaisellekin; mistä hakea, miten hakea, mitä edellyttää eli vuosiraportit ja toimintasuunnitelmat, mitä ne edes tarkoittavat? He eivät käsitä tällaista. Halukkuutta olisi, mutta ...” (nainen, Varsinais-Suomi)

Oman kulttuurin tavat on molemmissa maakunnissa voinut säilyttää jos vain on säilyttänyt halunnut. Etelä-Pohjanmaalla oman kulttuurin säilyttäminen osoittautui ehkä Varsinais-Suomea vaikeammaksi maahanmuuttajien vähäisestä määrästä johtuen. Suurin osa eteläpohjalaisista maahanmuuttajista koki itsensä jo melko suomalaisiksi.

Merkittävin tekijä oman kulttuurin tapojen säilyttämisen vaikeudelle on omaa kulttuuria toteuttavien yhteisöjen puuttuminen. Yksittäisen maahanmuuttajan on vaikea esimerkiksi viettää joulua tai pääsiäistä eri aikaan kuin kaikki muut. Suomalaisessa kulttuurissa nähtiin myös monia hyviä puolia, joihin on ollut helppo sopeutua. Esimerkkeinä voidaan mainita demokraattinen työkulttuuri ja joustava ja ystävällinen hallintokulttuuri.

Mistään maaseutukyliä kohdanneesta monikulttuurisuuden riemusaatosta ei voi kuitenkaan vielä puhua, sillä sitä ennen kulttuurien on oltava valmiit luontaisesti kohtaamaan ja ne on tasapuolisesti hahmottava hyväksyä, ottaa vastaan ja sekoittaa. Haastateltujen kohdalla lähtömaasta riippuen kulttuuri on voinut olla hyvinkin lähellä suomalaista, jolloin elämä on jatkunut helpommin ennallaan. Toinen taas on joutunut jättämään omansa taustalle, kolmas puolestaan on osannut yhdistää molempien kulttuurien parhaita puolia uuden kulttuurin pohjaksi perheelleen.

Tärkeimmiksi asioiksi nousivat oman äidinkielen säilyttäminen ja siirtäminen lapsille sekä ruokakulttuuri. Ruokakulttuurin säilyttämisen merkitys ja ylläpidon vaikeus korostui sitä enemmän, mitä kauempaa vastaaja oli lähtöisin. Lisäksi maaseudun elintarvikekauppojen ruoka-ainevalikoimat ovat melko suppeat. Tärkeitä olivat myös vierailut kotiseudulle ja yhteydenpito sukulaisiin. Internet on myös merkittävästi helpottanut yhteydenpitoa omaan kotiseutuun. Sen kautta maahanmuuttaja voi säilyttää kosketuksen omaan kulttuuriin muun muassa lehtien, nettiradion ja nettitelevisiön välityksellä sekä erilaisten keskusteluryhmien avulla.

”No esimerkiksi kieli on niinku yks, että ne kun kotiinkin lähtee, että lapset pärjää siellä mummon ja vaarin kanssa, ettei tarvitse alkaa kääntämään, että ne pärjäis ihan yksikseenkin. Mutta en tiedä mitä muuta ois kun ei niitä niin suuria eroja ees oo.” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

Justihin tällasia on paljon sellasia että ihmistä arvostetaan. Ja kun sä meet poliisilaitokselle esimerkiksi, sun ei tarte jonottaa ensiksi kolme päivää, ennen kun sä pääset jotakin kysymään. Ja täällä sä saat kysyä kaikki, ettei huudeta sulle vastaan, eikä laiteta että sulla ei riitä täs paperia, niin ei oteta vastaan ollekkaa mitään paperia. Nämä on just kulttuuri systeemit ja niihin on helppo sopeutua koska ne on helppoja. Meillä pitää niinkun etsiä voimia että sä jaksat ne kaikki suorittaa. (mies, Etelä-Pohjanmaa)

”Maahanmuuttajataustaisen tulisi ymmärtää, että ottamalla suomalaista kulttuuria he ottavat askeleen suomalaisuuteen. He eivät ole luopumassa siitä vanhasta, vaan heillä on kaksi kulttuuria. Sitten taas suomalaisten on hyvä ymmärtää se, että vaikka tänne tulee eri kulttuurista olevia ihmisiä, se ei uhkaa suomalaista kulttuuria. Suomalainen kulttuuri on niin vahva ja pysyy. Ei suomalaisuutta kukaan voi muuttaa. Se pelko on tavallaan turha. Nämä ovat sellaisia asioita, missä puolin ja toisin tarvitaan opastusta, jotta saadaan tämä väärä mielikuva pois. Se on aika vaarallinen mielikuva siinä mielessä, että estää meitä toimimasta toistemme kanssa – oli se sitten kyläyhteisö tai valtaväestö.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Vastaavaa valtaväestön asenteisiin ja monikulttuurisuuden edistämiseen keskittymistä peräänkuulutetaan myös nuorisotutkimusverkostossa, sillä onnistunut monikulttuurisuus edellyttää suomalaisekin koettujen tapojen ja asenteiden kyseenalaistamista. Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet koetaan ongelmallisina sikäli, että ne ovat usein ladattuja ja herkkiä sekä niitä käyttäville että niiden kohteena

oleville. Kotouttamisesta ja integraatiosta on tullut maahanmuuttopolitiikan yhteydessä muotisanoja (Tuomola 2008).

”Kielitaito on kotoutumista parhaimmillaan”, totesi yksi haastateltavista. Hänen mukaansa kotoutumisvaiheessa ihmisille pitää selvittää, että tämä on uusi kotimaasi, jonne taustastasi huolimatta olet tervetullut. Ja kielitaito on se työkalu, jolla lähdetään etenemään. Kielen avulla ymmärtää historiaa, nykyisyyttä ja pystyy suunnittelemaan tulevaisuutta.

”Tällä hetkellä haaskataan rahaa kaiken maailman juttuihin. Yritetään saada Suomen monikulttuurisuutta esille ja yritetään tehdä vaikka mitä kaikkea turhaa, kun sillä rahalla voisi hankkia ihmisille koulutusta ja kielitaitoa. Ei me saada ihmisiä mukaan. Ihmetellään miksi ei saada mukaan. Eihän me saada niitä mukaan, kun ei ne ymmärrä yhtään mitään mistä puhutaan. Kielitaito, kielitaito ja kielitaito.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Kielikoulutus koetaan siis tarpeellisenä ja haastateltavien kokemukset ovat niistä pääosin positiivisia. Kielikoulutuksen ongelmaksi osoittautui se, että ryhmät ovat hyvin heterogeenisiä. Koostumus on hyvin kirjavaa ensinnäkin kansallisuuden suhteen ja toiseksi kielitaidon suhteen. Usein käy niin, että motivaatio koulutukseen laskee kun kurssi osoittautuu liian vaikeaksi tai liian helpoksi. Myös pitkät etäisyydet vaikeuttavat lisäkoulutuksen hankintaa. Tästä huolimatta koulutukseen pitäisi panostaa selkeästi nykyistä enemmän. Rahallisen ja sisällöllisen satsauksen lisäksi tulisi kiinnittää huomiota myös koulutuksen järjestämiseen eri puolilla maakuntia, seutukuntia ja kuntia. Pitkät välimatkat yhdistettynä sopimattomiin aikatauluihin tai väärintasoiseen koulutukseen saattaa saada kävijän luopumaan koulutuksesta heti alkuunsa tai kesken kurssin.

”Minulle oli tärkeä tämä vuosi. Se oli yksi vuosi, seitsemän tuntia päivässä, vain suomea suomeksi –tekniikalla. Siis opettaja tuli: Minä olen se-ja-se, kuka sinä olet? En ymmärtänyt mitään. Edelleenkin ei ole olemassa sanakirjaa. Minulla ei siis ole mitään apua oman kielen kautta, vaan pitää hakea saksan kielen tai englannin kielen kautta.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Kurssilla oli monta pakolaista eri maista. Osaamisen taso vaihteli; ei tiedetty mikä on adjektiivi tai passiivi. Eikä ollut kiinnostusta, oltiin vaan kurssilla kun oli pakko olla, puhuttiin keskenään omaa kieltä ja oltiin häiriöksi.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Aloitin kerran käymään myös kaupungissa. Pitkä matka ja talvella liukasta ja huono keli ja se oli illalla. Kävin muutaman kerran ja sitten lopetin. Ajattelin, että miksi täytyy. Ei kielikurssi turhaa ollut, mutta ajattelin että kyllä mä pärjään. Ystävä asui kaupungissa ja voi polkupyörällä kulkea, mutta mun piti koko ajan ajaa, bensaa kuluu, piti jännittää hirviä, ja piti töiden jälkeen aina mennä. Alkuun oli tosi hauskaa toisten kanssa, oppi uutta, mutta sit mä lopetin.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Haastattelutilanteissa tehdyn arvion mukaan yhtä tapausta lukuun ottamatta kaikki haastateltavat kuitenkin puhuivat tällä hetkellä suomea hyvin tai melko hyvin. Omissa arvioissa kielitaidon suhteen oltiin kuitenkin suhteellisen vaatimattomia.

”Minä sanon heikko, mutta muut sanoo hyvä.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Kyllä nämä sijamuodot on aika vaikeita edelleen. Puoliso kyllä huomaa ja hän yrittää parhaansa mukaan korjata. Juuri sen takia, että mitä enemmän korjaa, sitä enemmän oppii. Siis ei kritiikkiä, vaan että toinen ymmärtää, että nyt ei mennyt oikein. Että vaikka osaa hyvin, niin ei täydellisesti.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Yksikään Etelä-Pohjanmaalla haastatelluista ei ollut suorittanut merkittäviä koulutuskokonaisuuksia tai tutkintoja sinä aikana kun he ovat asuneet Suomessa. Pääsääntöisesti tämä johtuu siitä, että kaikki olivat siirtyneet työelämään joko välittömästi tai hyvin pian Suomeen tulonsa jälkeen. Enimmäkseen vastaajat olivat käyneet erilaisia lyhytkestoisia kielikursseja tai ammatillisia täydennyskoulutuksia. Koulutusta oli hankittu pääosin omalla vapaa-ajalla. Haastateltavat eivät aina olleet tienneet mahdollisuuksista kouluttautua työajalla tai siitä että työnantaja voisi korvata koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia.

”Ne koulut on Seinäjoella tai sellisel kuka ei käy töissä. Et maahanmuuttajat kuka vaan tulee tänne, et asuu, mutta ei töitä tee, sellaiselle on kaikkea ilmaiseksi. Koulutus ja asunto, lapset saavat ilmaiseksi kaikkea. Se kuka tulee töihin ei saa mitään, vaan verot saa vaan maksaa.” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

Kielenopetusta lukuun ottamatta kummankaan maakunnan vastaajat eivät osanneet sanoa juuri mitään kotoutumispalveluiden järjestämisestä. Joko niitä ei ole tai sitten niiden piiriin eivät kaikki kuulu, ainakaan avioituttuaan suomalaisen kanssa. Maahanmuuttajien opastukseen ja perehdyttämiseen tulisikin vastaajien mielestä panostaa enemmän. Jonkin verran on kuitenkin tietoa ja opastusta alkanut saada myös englanniksi. Lisäksi Etelä-Pohjanmaalla oltiin jossakin määrin tietoisia Kauhajoella käynnistyneestä INKA – maahanmuuttopalvelusta. Lisäksi muutama oli kuullut, että Seinäjoella olisi käynnistymässä jotakin kotoutumispalveluihin liittyvää toimintaa.

”En kyllä ole saanut mistään suunnasta (kotoutumispalveluita). Itse on joutunut hakemaan aika lailla. Jos ei ole kielitaitoa, niin sitten taas törmätään tähän että ei pysty hakemaan. Tavallaan tää liittyy tähän kotoutumisaikaan mikä ihmisellä on. Että kun on se kolme vuotta kotoutumisaikaa, niin ihmisen pitäisi siinä ajassa oppia kaikki: kieli, kulttuuri, tavat. Ja ongelma on se, että meillä ei ole suomen kieltä opettavia opettajia. Tulos on aika huono, koska tarvitaan kieltä jotta pärjää, mutta ei ole opettajaa joka opettaa. Ja kun tietoa ei voi saada kun itse hakemalla, niin sitten ihmetellään, että mitä teen.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Jos kotoutumiseen ja kotoutumispalveluihin oli vaikea ottaa kantaa, niin yleensä kotiutumiseen ja kotipaikan määrittämiseen oli sitten jo näkemyksiä. Samoin kuin oman kotikunnan tai maakunnan ominaispiirteisiin.

”Mä sanon mikä kotikylässä on hyvää. Se on pieni paikka, lapsille on turvallinen paikka. Ei ole huumeita. On turvallinen asua ja hyvä olla”. (mies, Varsinais-Suomi)

”Se on vaikeaa. Jos kotimaassani on asiat huomenna hyvin, minä palaan. Mutta, minun olisi hyvin ikävä työntäijäni, hyviä ihmisiä, koska he ovat todella erilaisia kuin muut ihmiset.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Paikallinen rauhallinen temperamentti sopii minulle. Kaupunkiin en halua muuttaa” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Kesästä tykkää. Mukavaa ja onnellista, etenkin kesäisin.” (mies, Varsinais-Suomi)

Myös Etelä-Pohjanmaan maaseudussa ylivoimaisesti parasta maahanmuuttajille on rauhallisuus ja turvallisuus. Ihmisistä pidetään huolta ja kaveria ei jätetä. Eräs vastaaja piti sitä kuin salattuna aarteenä, jonka olemassaolosta tietävät vain harvat. Muita hyviä asioita ovat luonto, yhteisöllisyys, palvelut ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Myös suomalaisen yhteiskunnan kehityksen ennakoitavuus on hyvä, jolloin tulevaisuuden suunnittelu on helppoa.

“On paljo mun kavereita ja ystäviä, jotka on tullu tänne asumaan. Kun Soome on turvallinen maa. Jos menet illalla kävelemään, sä voit ihan sata prosenttia olla varma että sä pääset hyvin kotia. Sun ei tartte pelkää että sulle tapahtuu joku lompakko pois tai saat selkään tai jotain tämmöstä. Tämmöstä asiaa ei tässä ole ollut ikinä” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

“Ne (venäläiset) osti puolet Itä-Suomesta jo nyt. Nehän ostelee sieltä mökkejä ja ne ostelee sieltä taloja. Ne investoi justihin kato tähän. Täällä ei viedä huomenna sun omaisuutta, vaikka mitä tapahtuisi.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

Jollakin tapaa haastatteluissa korostui puhumisen ja puhumattomuuden välinen suhde. Haastateltavat haluavat puhua ja haluavat että heille puhutaan. Suomalaisten vaikeneminen tai keskusteleminen maahanmuuttajan ohi toisille suomalaisille koettiin kiusallisena ja vaikeana ymmärtää.

Syrjinnän tai uhan kokeminen?

Kolmella eteläpohjalaisella maahanmuuttajalla oli syrjinnän, uhkailun ja väkivallan kokemuksia. Lievimmillään syrjintä on ollut kielitaidon puutteesta johtuvaa huonoa palvelua ja vakavimmillaan suoraista väkivaltaa. Etelä-Pohjanmaan maaseudun asukkaat eivät siten ilmeisestikään tee mitään poikkeusta muuhun maahan verrattuna suhtautumisessaan maahanmuuttajiin.

“Ja sitten niinku, pikkujouluaikaan työkaveri oikeen on haukunu. Se harmitti kun ei minkäänlaista, työnantaja kuuli kun ihan vieressä. Eikä puuttunut mitenkään, että se on se mikä teki niin kun varsinkin kun juhlassa ollaan. Eikä niinkun mitään anteeksipyyntöjä eikä mitään, niin tuntu loukavalta..” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

“Käsiksi ei ole käyty kun kerran. Sekin pienes pöhönäs tietenkkin. Nuoriso vähän kiihtyi kun mä puhuin puhelimes venäjää tuos keskustas, sellainen pieni kasino sellainen nuorisopaikka. Niin mä eksyin vahingos sinne kun siellä diskot loppui. Ja mä puhuin puhelimes. Ja olin rullaluistimilla, ja teki näin (näyttää kun taputetaan olalle, kääntää päätään ja läiskäyttää käsiään) ja saman tien kuule rullaluistimet lähti alta tietenkkin. Mutta ei se mitään. Ennen ei ollu sattunu, nyt sattui.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

Varsinaissuomalaisilla maahanmuuttajilla syrjinnän kokemukset liittyivät työelämään. Kolmella haastatellulla oli siitä kokemuksia. Uhkailua ei maininnut kukaan, mutta sen sijaan muutenkin yleinen selän takana puhuminen tuli esille. Ja mainitsi yksi nimittelynkin.

“...syyinä on se, että rouva on ollut niin pitkään tässä, että hänen motivaationsa saattaa laskea, jollei hän pääsee etenemään. No minä kysyn, että entäs minun motivaationi? Minä olen kouluttautunut tähän tehtävään ja mä vielä koulutin hänet, ja te teette hänestä minun esimieheni. Mitäs minun motivaatiolleni tapahtuu? Siihen ei tule mitään kommenttia, siihen ei oteta mitään kantaa. Mutta piilorasismia on hyvin paljon työntantajilla, joita mulla on ollut. Jos vaikka eksyt ravintolassa samaan pöytään, niin sieltä tulee: katso peiliin, niin tiedät mikä syy. Sinä olet erilainen. Se on pelko.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“No, sanotaan että aina löytyy. Jos on sata ihmistä, niin aina löytyy yksi joka heittää kiven. Kun mulla on toi työnjohtajan homma, niin moni suomalainen ei oikein tykkää, että ulkomaalainen johtaa heitä. Kateutta siis on, mutta se on pieni juttu. Mitään vakavaa tämä ei ole” (mies, Varsinais-Suomi)

10.3 Työelämän pyörteet

Varsinaissuomalaisten haastateltavien kohdalla työllisyystilanne oli hyvä, sillä viisi oli työelämässä, yksi hoitovapaalla kotimaassaan olevasta työpaikastaan ja vain yksi työttömänä. Haastatelluista kolme oli hankkinut yliopistotason koulutuksen, viidellä oli opistotason tai amk-tutkinto. Kuudella oli jonkinasteinen ammattikoulutus (taulukko 31). Koulutustaan vastaavassa työssä oli haastatteluhetkellä yksi henkilö, toinen oli oppisopimuskoulutuksessa jo vuosia tekemäänsä työhön, kolmas puolestaan oli ollut koulutustaan vastaavissa töissä, mutta lyhyiden tai määräaikaisten työsuhteiden myötä ryhtynyt eri alan yrittäjäksi. Muut olivat kulloiseenkin työtehtävään koulutettuja ja työtehtävän kouluttamia.

Taulukko 31. Haastateltujen koulutustausta.

Ammatillinen oppilaitos	6
Opistotason tutkinto tai ammattikorkeakoulu	5
Yliopisto tai korkeakoulu	3
Yhteensä	14

Etelä-Pohjanmaalla olivat kaikki haastateltavat työllistyneet hyvin ja sijoittuneet työelämään nopeasti. Joillakin oli erilaisia lyhyitä harjoittelujaksoja ennen varsinaista työllistymistä. Kolmella vastaajalla oli työpaikka ollut tiedossa jo ennen Etelä-Pohjanmaalle muuttoa. Työt eivät kuitenkaan aina olleet vakinaisia. Työpaikat olivat löytyneet kyselemällä, tuttavien tai rekrytointipalvelujen kautta.

Työn vastaavuutta suhteessa koulutukseen oli vaikea määritellä. Usein haastateltavan ammatillinen koulutustausta oli suhteellisen vähäinen tai se ei vastannut suomalaisia tutkintokäsitteitä. Pääsääntöisesti haastateltavat olivat kuitenkin tyytyväisiä nykyisiin työtehtäviinsä, vaikka ne eivät olisikaan vastanneet koulutusta. Korkeasti koulutetut vastaajat olivat tyytyväisempiä nykyisiin työtehtäviinsä kuin ne joiden koulutustausta oli vähäisempi. Haastateltavat olivat myös tavalla tai toisella hakeutuneet työtehtäviin, jotka olivat heille luontevia. Esimerkiksi maatalousalalla työskentelevät tulivat maanviljelijäperheistä, vaikka heidän koulutuksensa olisi ollut muulta alalta.

”Mulle oli vaan tärkeää se, että mä saan ne lukiopaperit, että mä katon minnepäin mä meen eteenpäin. Että siellä oli helpompaa tavallaan. Tai neljä vuotta sekin kesti, mutta silloin oli vielä aikaa miettiä, että mitä tulee tekemään isona sitten, mutta sehän meni ihan toisin, tarkoitus oli kyllä lähteä ihan muualla, mutta tänne joutu (nauraa).” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

Työn perässä Suomeen ei ollut muuttanut yksikään, mutta kaksi oli tullut maahan työharjoittelun merkeissä ja toinen jäänyt sille tielle saman yrityksen palvelukseen; nyt vuosia takana jo lähes kaksikymmentä. Toinen oli palannut kotimaahansa, mutta tullut sitten takaisin Suomeen pariinkin otteeseen. Avioliiton myötä Suomeen muuttaneista kaksi oli saanut työtä nopeasti puolison avustuksella ja yksi jäänyt yrityksistä ja satunnaisista työtilaisuuksista huolimatta työttömäksi. Pakolaistaustaisten osalta maahan saapumisen lähtökohdat ovat aina täysin erilaiset. Maahan myös tullaan eri-ikäisinä, joten työelämäänkin on tultu erilaisten kotoutumisvaiheiden kautta.

”Vain työssä voi näyttää osaamisensa” otsikoitiin Turun Sanomien (Lilja 2009) artikkeli maahanmuuttajien työllistymisestä, ja sama tuli esille myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Työpaikan saanti ei ole mikään itsestään selvyyttä, oli maassa sitten asunut lyhyemmän tai pidemmän aikaa, puhui suomea tai ei, oli kouluttamaton tai korkeasti koulutettu, lisäopiskellut tai alaa kokonaan vaihtanut. Maa-

hanmuuttajat myös oudoksuvat suomalaisten työnantajien tapaa olla vastaamatta jätettyihin työpaikkahakemuksiin. Haastatelluista yksi puuttui tähän epäkohtaan, ja se on tullut esille myös muissa yhteyksissä (Lilja 2008).

“Oli tosi vaikeaa löytää työpaikka. Kaikki sanoivat, että soitellaan. Se oli, tiedätkö, mä en tiennyt tätä kulttuuria. Meidän kotimaassa kun sanoo ´soitellaan´, se oikeasti soittaa. Täällä mä odotan, odotan, odotan, mutta ei tule mitään. Sitten kun menet työvoimatoimistoon, niin voi ei. Se oli tosi vaikeaa.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Työpaikan saaminen Suomessa on niin vaikeaa. Kun mä olin siellä keittiössä ja päiväkodissa, olin yhdeksäntoista vuotta. Sitten minun piti mennä johonkin harjoitteluun, kun tuli paperi jostain. Sitten joku nainen kunnasta oli hoitanut mun asiat, koska olin silloin nuori, ja hän hoiti asioitani. Sitten hän löysi tämän paikan. Hän soitti tänne ja tulin tänne kolmeksi kuukaudeksi kesätyöntekijäksi. Sitten pomo sanoi, että voit jatkaa, ja mäkin olen tykännyt. Ja nyt tulee melkein kuusi vuotta.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Olen koko ajan opiskellut työn ohella, että mä voisin vedota siihen, että mulla on sekä teoriasta että käytännöstä tietoa, niin silti mitään etenemismahdollisuuksia ei ole. Töiden löytäminen on todella hankalaa. Olen suostunut tekemään töitä jopa ilmaiseksi, jotta olen voinut näyttää, että olen ihmisenä sen arvoinen, että voin palvella tätä firmaa ja haluan olla yksi veronmaksajista. Mä olen etsinyt ihan ovelta ovelle mennyt, että hetkinen, täällä on tällaisia ja tällaisia töitä, mennyt kysymään kuka on teidän henkilöstöpäällikkö ja mennyt hänen kanssaan puhumaan. Siltikään ei välttämättä ole töitä löytynyt. Mä en ole lähettänyt papereita joka paikkaan, vaan mennyt ihan käymään.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Useimmiten ulkomainen työnhakija törmää kielimuuriin Suomessa. Kynnys on korkeammalla kuin muualla Euroopassa, joten kielitaitovaatimuksista tinkiminen on perusteltua (Palm 2008). Suomen kielen merkityksen ja tärkeyden työelämässä myöntää haastateltavista jokainen - sekä nykyisessä työssä että ylipäätään työn saamisessa. Ilman yhteistä kieltä on vaikea kommunikoida, mutta ennen kaikkea se on tärkeää työssä onnistumisessa, työturvallisuuden kannalta, työyhteisöllisyyden kannalta ja yleensäkin yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Oman lisänsä muutenkin haastavaksi koettuun kielen opiskeluun tuovat arki- ja työkielen sanastolliset erot.

Työelämän kielitaidosta puhuttaessa esiin nousi tärkeä huomio työtehtävän ja kielitaidon välisestä suhteesta, ja ennen kaikkea tämän suhteen täsmentämisestä työntekijää palkattaessa. Toisin sanoen milloin tarvitaan täydellistä suomen kielen taitoa ja milloin taas pärjäisi vähemmälläkin kielitaidolla tai vaikka asiakaskunnasta riippuen kokonaan toisella kielellä. Kielen ohella tulisi siis aina punnita myös hakijan ammatillista pätevyyttä ja hakea sitä kautta molemmin puolista parasta hyötysuhdetta; “Ammattitaitoinen ihminen on aina ammattitaitoinen. Sillä ei ole mitään väliä, minkä värinen hän on”, voisi asian vaikka kiteyttää.

“Aika paljon merkitsee, sillä ilman kieltä on aika vaikeaa. Esimerkiksi varoittamiset ja kaikki tämmöiset. Jos sä et osaa kieltä ja menet johonkin vaaralliseen paikkaan, niin helposti tulee vahinko tai jotain. Jos et puhu kieltä, niin joku voi huutaa sulle ja sä vielä seisot ja katsot mitä se on.” (mies Varsinais-Suomi)

“Olen sanonut kaikille, että suomen kieli on tosi vaikeaa. Töissä puhutaan eri kieltä ja koulussa eri kieltä. Töissä minä ymmärrän paremmin kieltä, mutta koulussa mä en ymmärrä yhtään mitään.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“Täällä pitää puhua koko ajan asiakkaiden kanssa. Koko ajan pitää olla kieli.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Erittäin tärkeä, kaiken A ja O. Mutta mun mielestä nykyisessä järjestelmässä ja työhaastattelussa unohdetaan, että maahanmuuttajat usein osaavat monia muitakin kieliä. Oma äidin kieltä ja kahta kolmea muuta kieltä [...] Eli kun puhutaan kielitaidosta, tulee tarkentaa, että mistä kaikista kielistä on kysymys ja onko nimenomaan tähän hommaan tarpeen osata 100%:sti suomea.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Omien kokemustensa perusteella maahanmuuttajien työpanosta arvostetaan niin työntäjän kuin työyhteisönkin keskuudessa. Aivan yksiselitteistä tai tasapuolista arvostus ei kuitenkaan ole, sillä yhtäällä arvostus oli suurempi työyhteisön kuin työnantajan puolelta, toisaalla taas päinvastoin ja kolmannessa paikassa ovat puntit tasan. Ja tietysti ihmiset ovat erilaisia, jolloin työyhteisöissäkin toisen kanssa tulee paremmin toimeen kuin toisen kanssa. Työnantajan asenteellisuus on tullut selvimmin esille syrjintänä työsuhteiden vakinaistamiseen tai uralla etenemiseen vaikuttavissa palkkaustilanteissa sekä asiakaspalveluun liittyvissä tilanteissa, työyhteisön asenteellisuus taas muun muassa esimiesasemassa olevan maahanmuuttajan alaisuudessa työskenneltäessä.

”Toiset hyvin, toiset ei. Mäkin olen joskus ihmisille paha. Mä olen sanonut kaikille, että ei ole tarkoitus että me tykätään toisista. Tarkoitus on, kun ollaan työpaikalla, tehdään meidän omaa työtä, jutellaan. Mutta sitten kun nähdään ulkona, olen oppinut Suomesta, ei tarvitse edes moikata tai mitään. Ei ole pakko tykätä toisesta.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”[...] puhun täydellistä suomen kieltä omasta mielestäni, palvelin asiakkaita, mutta silti mun työnantaja koki, että mitä jos jotkut asiakkaista saattaa ehkä kokea pelottavana sen, että olen erinäköinen [...]” (nainen, Varsinais-Suomi)

Työ on maahanmuuttajallekin kunnia-asia, painotti eräs haastateltava ja oikoi samalla valtaväestön keskuudessa vallitsevia mielikuvia asiasta. Toisen tekemän työn tuottamilla verovarjoilla ei haluta elää, vaan mieluummin syötäisiin itse tienattua leipää. Työttömänä koetaan, että ei ole ihmisenä mitään, on menetetty kasvot. Maahanmuuttajien työllistyminen ei ole kuitenkaan ongelmatonta ja yhtenä työttömyyden vähentämisen suhteen ristiriitaisena toimintana pidettiin sitä(kin), että Suomeen tuodaan muualta maahanmuuttajia töihin vaikka maassa on työttömänä paikallisen työkulttuurin valmiiksi jo tuntevaa väestöä.

”Ja sitten kun ne (maahanmuuttajat) tietää tämän verojärjestelmän, että se on jonkun tekemä työ, josta otetaan vero ja sillä elätetään häntä. Se on todella nöyryyttävää. Tämäkin on sellainen asia, mistä olisi hyvä saada oikea tietoa.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Ihmisen paras sosiaaliturva on se, että itse kokee että olen tehnyt työni. Olen tavallaan etuoikeutettu saamaan tätä palkkaa, koska olen itse sen ansainnut.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Etelä-Pohjanmaalla työnantajan suhtautumista maahanmuuttajiin haastateltavat pitivät pääsääntöisesti tasa-arvoisena. Tärkeintä ei ole työntekijän kotimaa, vaan se miten hän hoitaa työnsä. Lisäksi haastateltavat arvostivat työpaikkojen matalaa hierarkiaa, ja työnantajan järjestämiä koulutuksia ja toimintaa. Työnantaja on voinut joustaa myös loma- ja vapaa-aikojen järjestelyissä siten, että ulkomaalainen työntekijä on päässyt helpommin käymään kotimaassaan.

”Ja siellä sitten on kulttuuri erilainen, esimerkiksi täälläkin, jos ottaa esimerkiksi. Kun pomo tulee johonkin jonoon, meidän tirehtööri, firman omistaja, niin siellä päätetään eteen, aina. Vaikka mihinkä jonoon, ruokajonoon. Se menee jonon ohi yleensä, se ei edes huomaa muita. Täällä kaverit rupes heti, että mitäs tehdään kun pomo tulee. Mä sanoin, että ei mitään. Sää seisot vaan jonos kaikkes rauhas.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

Työyhteisöön sisään pääsemisessä oli samat haasteet kuin muutenkin suomalaisten kanssa, eli vastaanotto on periaatteessa suopea, mutta yhteisöön sisään pääsy voi kestää pitkään. Osa vastaajista oli kokenut jääneensä hyvinkin pitkään ulkopuoliseksi. Tulijoita on kuitenkin aina autettu työtehtäviin liittyvissä asioissa niin työnantajan kuin työkavereidenkin taholta. Yhdessä työpaikassa kaikille vierastyöläisille oli järjestetty tavarakeräys, minkä turvin he ovat päässeet alkuun uudessa kotipaikassaan. Tulijat olivat saaneet työkavereiltaan esimerkiksi huonekaluja ja taloustavaroita.

“He ovat olleet hyvin avomielisiä. He ovat hyvä tiimi ja aina tukenani. Me yhdessä mietimme ja suunnittelemme mitä voimme tehdä ja he saavat minut tuntemaan oloni täysivaltaiseksi tiimin jäseneksi. Se on hienoa.” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

Nykyinen talouden laskusuhdanne sai monet vastaajat mietteleäiksi. Kaikilla oli kuitenkin positiivinen, mutta realistinen asenne tulevaisuutensa suhteen. Suurin huoli oli teollisuuden parissa työskentelevillä ja niillä, joilla ei ole pysyvää oleskelulupaa.

“Mä oon vielä ulkomaalainen, mä en oo kansalainen. Ja Suomen pitää pitää kansalaisiansa huolta. Se on raakaa, mutta ei elämä oookkaan mitään pumpulia. Niin ensimmäisenä ulkomaalaiset pihalle, mä oon sitä mieltä. Ja jos mä itte joudun lähtemään, niin siinä ei auta mikään.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

“Vielä lama ei ole, no jos se tapahtuu täällä, sitten se on joka paikassa, mutta nyt ei ole vielä koskenut. Ulkomaalaiset eivät ole eri asemassa. Tässä ei ikinä ole ollut että nyt sinä olet virolainen, sinä suomalainen. Täs on joka inimine joka tekeeb tööt, kaikille on samanlaista kaikki. Ettei ole joku et eri. Kaik ovat yhes.” (mies, Etelä-Pohjanmaa)

Työttömänä oleva haastateltu eli kuitenkin aivan tasapainoista elämää, koska puolison tulot takasivat perheen taloudellisen vakauden: Oli mahdollisuus harrastaa, kouluttautua, kouluttaa ja olla muilla tavoin aktiivinen osa ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Hän ei ole tehnyt päivääkään oman alansa töitä Suomeen muuttamisen jälkeen toistakymmentä vuotta sitten. Sitä ennen työkokemuksta oli kotimaassa parin vuosikymmen verran. Syitä tilanteeseen on useita, joista päällimmäisenä ammatillisen pätevyyden todistamiseen liittyvät ongelmat ja asenteet, tietotekniikan ja tietoteknisten sovellusten mukaan tulo päivittäiseen työhön sekä uuden kielen opiskelu. Tavallaan aika ajoi ohitse ja kiertävää tuli liian paljon.

10.4 Palvelut ja asiointi

Palveluiden ja asioinnin osalta haastattelussa keskityttiin kunnan tarjoamiin palveluihin sekä tiedon saantiin ja kokemuksiin kunnassa toimivista palveluista. Haastateltavien kokemukset eivät kuntia mitenkään mairittele, vaikka jossain kunnassa sentään palveluista sai tietoa “ihän riittävästi” ja kokemukset ovat olleet “ihän hyviä”. Suomalaisten puolisoitten tuella moni asia on sujuvasti hoitunut, ja useamman paikkakunnalla vietetyn vuoden jälkeen tietysti väkisinkin jo tietää mistä mitäkin löytää tai mistä neuvoa kysyy.

“Puoliso on ollut iso apu. Jos olisin yksin, en olisi varmasti saanut kaikkea apua. Ihmiset eivät ymmärrä mitä minä haluan. Monta kertaa menin puolison kanssa takaisin.” (nainen, Varsinais-Suomi)

“En kyllä ole saanut (tietoa palveluista) mistään suunnasta. Itse on joutunut hakemaan aika lailla. Jos ei ole kielitaitoa, niin sitten taas törmätään tähän että ei pysty hakemaan.” (nainen, Varsinais-Suomi)

”Ne (kunnalliset palvelut) on aika järkyttävän huonoja, aivan surkeata, kun aina vedotaan siihen resurssipulaan.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Palveluiden ja niistä tiedon saamisen suhteen oma-aloitteisuus ja oma aktiivisuus nousee selkeästi esille tyyliin: ”No, mä menen ja kysyn”. Suomalaisen puolison tuki todettiin tärkeäksi, mutta muiden perheiden kohdalla tärkeä tukipilari on ollut muun muassa kolmannen sektorin järjestöt.

”Valtio ei kuitenkaan tue heitä (kolmatta sektoria) tarpeeksi. Se on ristiriitaista. He tekevät vapaaehtoistyötä paljon auttaakseen ihmisiä, mutta samaan aikaan he tarvitsevat tukea ja he eivät saa tukea. Valtion pitäisi reagoida siihen, että kolmannen sektorin työtä tuetaan enemmän. Heidän työnsä on tuottanut hedelmää siten, että ihmiset voivat auttaa itse itseään. Ja se on kestävä kehitystä.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Osa kunnista lähettää asukkailleen koosteen palveluista (palveluinfo tai muu sellainen), joillain kylillä on omat nettisivut, mistä löytyy kootusti lähialueen palvelut, mutta vielä on niitäkin kuntia, joissa ei uusia, tai nykyisiääkään, asukkaita huomioida lainkaan. Tässä yhteydessä on tietysti hyvä ottaa huomioon meneillään olevat kuntaliitokset, joiden vuoksi useammassakin kunnassa on saatettu jättää nämä asiat tulevan kunnan ratkaistavaksi tai päivitettäväksi uuden kunnan tietojen yhteydessä.

”Kuntapuolella olisi parantamisen varaa, että jos kerran puhutaan tämmöisestä muuttotappiosta, niin jos esimerkiksi tiedetään, että uusi kuntalainen tulee, niin lähetetään vaikka tervetuloa kuntaamme –peruspaketti siitä mitä kunta voi tarjota ja yhteyshenkilöt, niin silloin kuntalainen kokee, että hei mut otetaan vastaan, täähän on mahtava juttu. Mutta sellaista ei tapahdu. Että sillä tavalla hallintopuolelle erittäin negatiivista, kun eivät huomio millään tavalla uusia kuntalaisia.” (nainen, Varsinais-Suomi)

Haastateltavien kokemus julkisista palveluista oli tietyllä tapaa omintakeinen. Kosketus palvelujärjestelmään oli yleisesti aika ohut tai kosketus tapahtui välillisesti puolison kautta. Haastateltavat myös asemoivat itsensä ikään kuin hyvinvointiyhteiskunnan ulkopuolelle verrattuna suomalaisiin, jotka ovat tavallaan syntymästään asti kasvaneet järjestelmään sisään. Vastaajat eivät selvästikään olleet täysin varmoja siitä, että julkinen palvelujärjestelmä olisi lähtökohtaisesti heidän tukena. Osaksi suomalaista järjestelmää vierastettiin myös siitä syystä, että täällä lainsäädäntöä noudatetaan ja täytyy noudattaa paljon kirjaimellisemmin kuin haastateltavien kotimaissa.

Palveluja pidettiin kuitenkin runsaina ja laadukkaina. Etenkin vapaa-ajan palvelut ja liikuntapalvelut saivat kiitosta.

Jonkin verran haastatelluilla oli myös negatiivisia kokemuksia, joissa he olivat joutuneet vaikeisiin tilanteisiin kielitaidon puutteen vuoksi tai kun he eivät olleet tienneet omia oikeuksiaan saada palveluja.

”Ja sairaalastakin kun tulin ja yli kuukausi mä olin sairaalas ja tulin, heti oli sairaalan laskut. Sitten mä menin sosiaalitoimistosta kysymään et saisko apua. Heti sanottiin, että ei mitään. Ainoa mitä apua saimme, oli punasest ristist. Ne sano sosiaalitoimistost et sulla viime kuussa palkka niin hyvä ollut, että et mitä sä haluat. Sairaalamaksun muistaakseni kahdeksan sataa. Kyllä mä sairaslomaa ja net sain työnantajan puolelt. Ja sitten kylas, ne heti tarjosivat asunnon että saimme asua. Sillon mä olin niinkun vieraalla maalla ihan yksin. En mä sillon kieltä osannt en mistään mitään.” (nainen, Etelä-Pohjanmaa)

11. Yhteenveto ja johtopäätökset

Työperäisen maahanmuuton nykytila Suomessa on maaseudun kannalta haastava. Yhtäältä työvoiman tarve on akuutti etenkin monilla teollisuuden aloilla mutta myös yhä useammin palvelualoilla. Samalla maahanmuuttajien keskittyminen kaupunkeihin tukee huonosti maaseudun työvoiman tarjontaa. Tällä hetkellä tutkimusmaakunnista asuukin keskustaajamien ulkopuolella Etelä-Pohjanmaalla muutamia satoja ja Varsinais-Suomessa vain pari tuhatta maahanmuuttajaa, joista suuri osa Salossa. Määrät ovat niin pieniä, että kärjistäen voidaan puhua maaseudulle ajautuneista. Mielenkiintoista on, että vaikka Turku on yksi Suomen voimakkaimmista maahanmuuton kohdekaupungeista, on Varsinais-Suomen maaseutu jäänyt käytännössä täysin tämän kehityksen ulkopuolelle.

Samalla maaseutukuntien resurssit ja etenkin kokemus käynnistää organisoitua maahanmuuttajien rekrytointia ja samalla järjestää heille tarpeellisia kotouttamispalveluja, näyttäisi joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta olevan suhteellisen vähäistä. Ulkomaisen työvoiman rekrytointi maaseudulle näyttäisi tällä hetkellä jäävän ensisijaisesti yritysten oman aktiivisuuden varaan. Maahanmuuttajien kotouttaminen näyttäisi puolestaan jäävän työ- ja kyläyhteisöjen tehtäväksi.

Tilastojen valossa maaseudun työperäisen maahanmuuton avainryhmät ovat nyt ja todennäköisesti myös tulevaisuudessa venäläiset ja virolaiset. Nämä kaksi kansallisuutta muodostavat maaseudun ulkomaisen työvoiman perusjoukon, jonka varaan myös tulevaisuuden maahanmuuttoa on helpointa rakentaa. Vaikka kummassakaan maassa ei ole erityistä väestökehitykseen liittyvää siirtolaisuuspainetta, niin sekä Venäjällä kuin Virossa on edelleen runsaasti ihmisiä, jotka olisivat halukkaita tulemaan Suomeen asumaan ja tekemään työtä. Maaseudun ulkomaisen työvoiman tarve suhteessa siirtolaisuuden kokonaismäärään on myös niin pieni, että sillä ei varsinkaan Venäjän väkiluku huomioiden ole lähtömaiden väestökehitykseen merkittävää vaikutusta. Nykyisten maaseudulla asuvien venäläisten ja virolaisten ystävyys- ja sukulaisuussiteet entisiin kotimaihinsa muodostavat myös merkittävän rekrytointi- ja informaation välityskanavan. Lisäksi heitä voidaan hyödyntää myös kotoutumispalvelujen kehittämisessä. Etenkin virolaisten suomen-, venäjän- ja vironkielen taitoa tulisi hyödyntää nykyistä tehokkaammin.

Maaseudun työvoimatarpeessa korostuvat ohjelmien tasolla teollisuus ja alkutuotanto. Tilastojen valossa maahanmuuttajat työllistyvät kuitenkin useimmin palvelualoille. Tässä todennäköisesti tulee esiin kaupunkien ja maaseudun välisen työpaikkarakenteen ero. Koska palvelualat ovat nykyään myös maaseudun suurin työpaikkojen tarjoaja, tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota myös näiden alojen työvoimatarpeeseen.

Kyläyhdistyksistä kuvastuu hyvistä yrityksistä huolimatta epävarmuus ja vähäinen kokemus siitä, miten maahanmuuttajiin tulisi suhtautua ja millä tavoin heidän kotoutumistaan tulisi parhaiten edistää. Kuitenkin organisoitunut yhdistystoiminta maaseudulla muodostaa sen ydinrakenteen, jonka varassa maaseudulle maahanmuutto joko helpottuu tai vaikeutuu. Jos paikallisyhteisöt eivät saa tukea kunnilta tai maakunnallisilta toimijoilta, tilanne muuttuu entistä vaikeammaksi. Kuntien tilanne maahanmuuttajien työllistäjinä ja kotouttajina kaipaisikin selvää kohennusta.

Joka tapauksessa paikallisyhteisöillä on ollut kykyä ottaa maahanmuuttajat osaksi yhteisön arkea. Tässä ei pidä väheksyä myöskään seurakuntia ja uskonnollisen toiminnan merkitystä, joka osoittautui ainakin Etelä-Pohjanmaalla usean maahanmuuttajan kohdalla tärkeäksi kotoutumisen kanavaksi.

Suomalainen maaseutu kuvautuu case -alueiden kautta tietynlaisena maahanmuuton "rajaseutuna". Sinne ovat asettuneet ne oman tiensä kulkijat, jotka eivät ole halunneet mennä sinne, minne kaikki muutkin ovat menneet. Maaseudulle saapuneita leimaa tietty rohkeus ja pilottihenkisyys. Heitä ei ole pelottanut tulla alueelle, josta heillä ei ole ollut juuri minkäänlaista ennakkokäsitystä. Toisaalta maaseudulle asumaan asettuneet kokevat olevansa onnekkaita löydettyään rauhallisen ja turvallisen "onnellisten maan" Euroopan laidalta, mutta jossa kuitenkin on korkea elintaso ja hyvät palvelut.

Nyt ollaan ehkä siirtymässä vaiheeseen, jossa nämä ensimmäiset "tienraivaajat" ovat tehneet maaseudulle saapumisen uusille tulokkaille aikaisempaa helpommaksi. Jatkossa keskeinen kysymys on, miten paljon maaseutu voi ottaa vastaan maahanmuuttajia hallitusti ilman, että vallitseva yhteiskuntarauha ja turvallisuuden tunne alkavat kärsiä. Tai pikemminkin voitaisiin kysyä, miten paljon maaseudun ilmettä ollaan valmiita muuttamaan lisäämällä sen monikulttuurisuutta. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että tällaisia rajoja ei olla vielä edes lähestymässä. Minimitavoitteena voisi olla maahanmuuton lisääminen siten, että työvoimatarve saadaan tyydytettyä ja että maaseudun laskeva väestökehitys saataisiin pysähtymään. Tärkeintä on, että maahanmuuttopolitiikka on aktiivista myös maaseudulla ja tietoisesti pyritään välttämään monikansallisuuden lisääntymiseen liittyvien negatiivisten ilmiöiden kärjistymistä.

Lisäksi tulisi ylipäätään nostaa esiin kysymys siitä, voidaanko EU:n sisältä tulevia muuttajia luokitella jatkossa samalla tavalla "ulkomaalaisiksi", vai onko kyse vain yhteisen talousalueen sisällä tapahtuvasta työvoiman liikkumisesta. Luonnollisesti myös EU:n sisältä tuleva työvoima tarvitsee samanlaisia kieleen ja kulttuuriin liittyviä kotouttamispalveluja kuin mistä tahansa muualta tulevat.

Runsasta virolaisten määrää tulisi hyödyntää nykyistä paremmin etenkin venäläisten kotouttamisessa. Käytännössä kaikki virolaiset osaavat venäjää, suomea ja viroa, jolloin heistä olisi suurta hyötyä vain venäjää äidinkielenään puhuvien auttamisessa, kielenopetuksessa ja erilaisten suomenkieltä vaativien asioiden hoitamisessa. Työpaikoille ja yhteistyötä tekeviin yrityksiin voitaisiin nimetä myös venäjän ja englanninkielentaitoisia tukihenkilöitä, mentoreita, jotka toimisivat "lähioppaina". Työnantajalle voitaisiin korvata julkisista varoista se aika, minkä lähioppaat käyttävät uusien tulokkaiden mentoointiin: asumisen järjestämiseen, tulkkaukseen, asiointiin viranomaisten kanssa, erilaisten palvelujen käytön opastamiseen ja niin edelleen. Oppaiden tarvetta korostaa myös se, että ne jotka tulevat suoraan työelämään eivät ehdi osallistua minkäänlaisille kotouttamis- tai kielikursseille. Näiden maahanmuuttajien tilanne voi jatkua pitkäänkin hyvin vaikeana, ellei heitä saada vedettyä mentoreiden avulla mukaan myös työyhteisön ulkopuoliseen sosiaaliseen elämään.

Maaseudun maahanmuuttopolitiikka ei ole, eikä sen tarvitsekaan olla ylhäältä ohjattua suurimittakaavaista massojen liikuttamista. Sen sijaan toiminta tulee organisoida hajautetusti yritys- ja kyläyhteisötasolla, jolloin jokainen maahanmuuttaja voidaan ottaa vastaan yksilönä ja jokaiselle löytyy oma paikka yhteisön jäsenenä. Pienimmillään tarve voi olla yksi maahanmuuttaja yhden yrityksen palvelukseen. Hajautettu malli ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö maaseudun maahanmuuttopolitiikan tulisi olla strategista, pitkäjänteistä ja alueellisesti integroitua. Hajautuneiden "maahanmuuttosolujen" tulee olla koko ajan tietoisia toisistaan ja ne tarvitsevat tuekseen monia palveluja, joita on järkevä toteuttaa joko kuntakohtaisesti, kuntien yhteistyönä tai maakunnallisesti. Hyvänä esimerkkinä tässä voidaan mainita Kauhajoen INKA – palvelukeskus. Maaseudulla asuvat maahanmuuttajat tarvitsevat lähiyhteisöjensä lisäksi yhteyden myös muihin oman lähtömaansa kansalaisiin.

Työperäisen maahanmuuton lisäämiseen maaseutukunnissa näyttäisi olevan perusteita. Tietynlaisesta valmistautumattomuudesta ja osaamisen puutteesta huolimatta maahanmuuttajat on kyetty ottamaan vastaan suhteellisen hyvin ja he ovat löytäneet oman paikkansa maaseutuyhteisöjen täysivaltaisina jäseninä. Maaseudulle on kehittynyt myös Kauhajoen, Närpiön ja Punkalaitumen tapaisia kuntia, joissa kyse on jo eriasteisesta profiloitumisesta monikulttuurisuuteen, tai ainakin mahdollisuudesta sellaiseen. Tutkimus osoittaa, että työperäisen maahanmuuton ja maaseutu ympäristön kesken ei ole sellaisia periaatteellisia ristiriitoja, jotka estäisivät maaseutukunnan profiloitumisen monikulttuurisena ja maahanmuuttoa edistävänä kuntana.

Maaseudulla näyttää olevan tilaa yhä useammalle nuorelle, terveelle ja työhaluiselle siirtolaiselle. Ilmaan jää kuitenkin kysymys, joka tosin ei ole ollut suoranaisesti tämän tutkimuksen kohteena, mutta johon tulisi kyetä myös vastaamaan: ollaanko maaseudulla valmiita ottamaan vastaan myös vammaisia, työkyvyttömiä ja ikääntyneitä maahanmuuttajia?

Lähteet

Kirjallisuus

- Anis, Merja, Tiina Heiliö, Olli Hietanen & Jouni Marttinen (2007). *Kohti monikulttuurista Varsinais-Suomea. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tilastoseelvitys, haastattelut, tulevaisuusverstaat ja kysely*. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 2/2007. 123 s.
- Arvaja, Matti (2008). *Valtuustoon pyrkivän juuret voivat olla Bangladeshissa tai Iranissa*. Turun Sanomat 4.10.2008.
- Dayton-Johnson, Jeff, Louka T. Katseli, Gregory Maniatis, Rainer Müne & Demetrios Papademetriou (2007). *Gaining From Migration*. 88 s. OECD, OECD Publishing, Paris.
- Elinvoimainen maaseutu –yhteinen vastuumme (2004). Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisu 10/2004.
- Etelä-Pohjanmaan liitto (2006). Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2007–2010.
- Etelä-Pohjanmaan liitto (2009). Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelma. Julkaisu A:28.
- Evijärven kunta (2009). (URL <http://www.evijarvi.fi/Default.aspx?id=494530> [luettu 25.3.2009]).
- Forsander, Annika (2000). Työvoiman tarve ja maahanmuuttopoliitiikka – onko maahanmuuttajien osaaminen vastaus työvoiman kysyntään? Teoksessa: Trux, Marja-Liisa (toim.): *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*. WSOY, Juva, ss. 143–202.
- Forsander, Annika & Anne Alitolppa-Niitamo (2000). *Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto - keitä, miten ja minne*. Työministeriö. Helsinki.
- Forsander, Annika (2001). *Kenelle ovet aukeavat? Maahanmuuttajat ja työllistymisen ehdot*. Työvoimapolitiittinen Aikakauskirja 2., 28–38.
- Forsander, Annika & Elina Ekholm (2001). Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa: Forsander Annika, Elina Ekholm, Petri Hautaniemi et al. (toim.): *Monietnisyyt, yhteiskunta ja työ*. Palmenia-kustannus, Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia.
- Forsander, Annika (2002). *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Vammala.
- Habib, Hasan (2008). Kaikessa toiminnassaan SONDIP luo aktiivisesti positiivista ilmapiiriä maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta kohtaan. Teoksessa: Siivonen Eeva, Keva, Tero & Jaakkola, Jaana (toim.). *Kytkin – välityömarkkinoiden rakentaminen työhallinnon ja järjestöjen yhteistyönä*. Tripla -hankkeen (ESR) julkaisu. 74 s.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma (2006). Työhallinnon julkaisu 371.
- Hallitusohjelma (2007). *Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma*. 82 s. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- Heikkilä, Elli & Maria Pikkarainen (2008). *Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa*. Siirtolaisuustutkimuksia A 30. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Hiltunen, Susanne (2009). *Brittiperheen uusi elämä Vehmaalla*. Turun Sanomat 2.1.2009.

- Hyttiäinen, Eija (2009). *Turvapaikanhakijat toivat uutta vauhtia kyläkoulun arkeen*. Turun Sanomat 5.4.2009.
- Jaakkola, Magdalena (2005). *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003*. Työpoliittinen tutkimus 286. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Jaakkola, Magdalena (2009). *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: Asennemuutokset 1987–2007*. Helsingin kaupungin tietokeskus tutkimuksia 1/2009. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Joronen, Tuula & Salmenkangas, Mai & Ali, Abdullahi A. (2000). *Maahanmuuttajien yrittäjyys Helsingin seudulla*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2000:2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Joronen, Tuula (2005). Maahanmuuttajat yrittäjinä. Teoksessa Matti Hannikainen (toim.): *Työväestön rajat*. Väki voimakas 18. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 161–187.
- Kauhanen, Heikki (2008). *Pakolaiset nähdään monissa Turun seudun kunnissa pelkkänä rasitteena*. Turun Sanomat 14.8.2008.
- Keski-Nisula, Kaisa (2008). *Maahanmuuttajien integraatio Turun työmarkkinoille*. Työllistyneen näkökulma. Wep Reports 31. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
- Lilja, Kimmo (2008). *Vain työssä voi näyttää osaamisensa*. Turun Sanomat 31.8.2008.
- Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä (2009). *Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2009–2013*. Luonnos 21.1.2009. Saatavilla http://www.maaseutupoliittikka.fi/files/849/Kokonaisuohjelma_YTRlle_2701_nettiin.pdf
- Martikainen, Tuomas & Sintonen, Teppo & Pitkänen, Pirkko (2006). Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa: Martikainen Tuomas (toim.): *Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Helsinki: SKS, 9–41.
- Moisio, Elina & Martikainen, Tuomas (2006). *Kykyjen mosaiikki? Suomalaisten asiantuntijoiden näkemyksiä monialaisuudesta työelämässä vuonna 2020*. Delfoi-paneelin tuloksia. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 25/2006. 85 s.
- Myrskylä, Pekka (2006). *Muuttoliike ja työmarkkinat*. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö. Helsinki.
- Nieminen, Mauri (2008). Kasvava maahanmuutto lisää kohtaamisia ja kotoutumistarpeita. Teoksessa: Arno Tanner (toim.), *Poliisi ja maahanmuuttajat – Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 25–43.
- Palm, Päivi (2008). *Ulkomainen työnhakija törmää kielimuriin Suomessa*. Turun Sanomat 8.10.2008.
- Pehkonen, Aini (2006). Maahanmuuttajien kotikunta. *Kunnallisan alan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut*, nro 52.
- Rauhut, Daniel (2007). Immigration and depopulation. *Journal of Nordregio*. 3:2007. s 22–23.
- Rimpiläinen, Tuomas (2008). *Suuri osa Turun seudun kunnista kieltäytyy ottamasta pakolaisia vastaan*. Turun Sanomat 13.8.2008
- Sjöblom-Immala, Heli (2006). *Maahanmuuttajat Turussa yrittäjinä ja palkansaajina*. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö. 103 s.
-

-
- Suomen Kuntaliitto (2004). Suomen Kuntaliiton maahanmuuttopoliittiset linjaukset. Hyväksytty Suomen Kuntaliiton hallituksen kokouksessa 2.6.2004.
- Säntti, Hanna (2008). *Muuttajat tulevat, mistä palvelut?*. Talouselämä 9.6.2008. Saatavilla 18.6.2008 http://talouselama.fi/doc.te?f_id=1373235.
- "Thaimaalaisia haetaan poimijoiksi entinen määrä". Ilkka 3.3.2009, 12.
- TAK = Tutkimus- ja Analysointikeskus (2007). *Työvoimatarpeet ja työperäinen maahanmuutto 2007*. Etelä-Karjalan Kauppakamari. <http://www.keskuskauppakamari.fi/kauppakamari/julkaisut/newsletter/>, 23.1.2009.
- TEM = Työ- ja elinkeinoministeriö (2008). *Yrittäjyyskatsaus 2008*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 25/2008. 159 s.
- Torvi, Kai (2007). *Maahanmuutto vastauksena työvoiman saatavuuteen*. TM- analyysseja 2/2007. Helsinki.
- Tuomaala Mika & Kai Torvi (2008). *Kohti työperusteista maahanmuuttoa: Ulkomailta palkattavan työvoiman tarpeen arviointi*. TEM- analyysseja 9/2008. Helsinki.
- Tuomola, Salla (2008). *Suomalaisten nihkeiden asenteiden taustalla on kuvitelma maahanmuuttajien tuoreudesta*. Turun Sanomat 25.2.2008.
- Työministeriö (2006). Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös 19.10.2006. *Työhallinnon julkaisu* 371/2006. 40 s.
- Työministeriö (2007). Maahanmuuttoasiat vuonna 2006. 3.11.2008. <http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/toimintasuu.pdf>.
- Ulkomaisen työntekijän luvat ja rekisteröinnit. URL http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/index.jsp [luettu 3.4.2009].
- Valtonen, K. (1999). *Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla*. Työministeriö, Helsinki.
- Varsinais-Suomi (2008). *Varsinais-Suomen maakuntaohjelman tarkistus 2009–2010*. 39 s. Varsinais-Suomen liitto.
- Varsinais-Suomi (2009). http://www.varsinais-suomi.fi/Suomeksi/Varsinais-Suomen_liitto_ja_jasenkunnat
- Vähätalo, Kari (2005). *Maahanmuuttajat ja kantaväestö pitkäaikaistyöttöminä pääkaupunkiseudulla*. Helsingin kaupungin tietokeskus tutkimuksia 2/2005. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
-

Tilastot

Työnvälitystilasto (Työvoimahallinto)

- kuukausikertomus huhtikuu 2008 (KK3). Taulu 3. Työnhakijoiden työllistymiset kuukauden aikana (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).
- kuukausikertomus huhtikuu 2008 (KK21B). Taulu 21B. Ulkomaalaiset työnhakijat ja tapahtumat kuukauden aikana työvoimatoimistoittain (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi)
- Työnvälitystilasto, kuukausikertomus huhtikuu 2008 (KK21B). Taulu 21B. Ulkomaalaiset työnhakijat ja tapahtumat kuukauden aikana TE-keskuksittain, koko maa.
- tilannekatsaus 30.4.2008 (TK25). Taulu 25. Työnhakijat työllisyyden mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi)
- ulkomaalaiset, puolivuositilasto [1.1.–30.6.] 2008
- ULV2 Taulu 2. Ulkomaalaiset työnhakijat kansalaisuuden, sukupuolen ja iän mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi)
- ULV3 Taulu 3. Ulkomaalaisten työnhakijoiden työnvälitykset ja muut tapahtumat kansalaisuuden mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi)
- ULV5 Taulu 5. Ulkomaalaiset työnhakijat ammattiryhmän ja työ/oleskelulupastatuksen mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi)
- ULV6 Taulu 6. Ulkomaalaiset työnhakijat koulutuksen ja työ/oleskelulupastatuksen mukaan (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi)
- ULV7 Taulu 7. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden työttömyyden kesto tilastointikauden lopussa työ/oleskelulupastatuksen mukaan (koko maa)
- ULV8. Taulu 8. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden vuoden aikana päättäneiden työttömyysjaksojen kesto, ikäryhmittäin (Etelä-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi).

Ulkomaalaiset 2006.. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006. Suomen Virallinen Tilasto, väestö 2007. Helsinki: Tilastokeskus 2007.

Väestörakenne-tietokanta (Tilastokeskus)

(URL http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp).

- Kansalaisuus iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2007
- Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2007
- Väestö iän (1-v.), sukupuolen ja kielen mukaan alueittain 1990–2007
- Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maapinta-ala alueittain 1980–2007
- Työvoimatoimistojen osaratkaisut koskien työntekijän oleskelulupahakemuksia, v. 2007 tammi-joulukuu [yhteenlaskettuna ensimmäiset luvat ja jatkoluvat]. Dokumenttiin aukeaa linkki sivulta URL http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/00_osaratkaisut/index.jsp [luettu 3.4.2009].

Lait ja asetukset

- Kansalaisuuslaki (359/2003)

Suulliset tiedonannot

- ylitarkastaja Johanna Kari (Sisäasiainministeriön poliisiosasto) 3.4.2009
 - Evijärven yrittäjien puheenjohtaja Jaakko Kultalahti 25.3.2009
-

Liite I. Kysely kyläyhdistyksille

KYSELYLOMAKE

MAASEUDUN MAAHANMUUTTAJAT

Suomalaisen maaseudun asema ja merkitys työperäisen maahanmuuton kohdealueena

A. KYLÄYHTEISÖN TIEDOT

1. Kylän nimi ja sijaintikunta _____

2. Kyläyhdistyksen tai vastaavan nimi _____

3. a) Asuuko kylässänne maahanmuuttajataustaisia henkilöitä

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

b) Mikäli kylässänne asuu maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, osallistuvatko he kyläyhdistyksenne toimintaan

- Kyllä
- Ei

4. a) Onko kylässänne aktiivista asukashankintaa?

- Kyllä
- Ei

b) Jos vastasit kyllä, mitä keinoja kylänne käyttää asukashankinnassa?

- tonttipörssi
- lehti-ilmoittelu
- puskaradio
- joku muu, mikä? _____

c) Onko kylänne asukashankinnassa huomioitu maahanmuuttajat?

- Ei
 - Kyllä
-

5. a) Onko kylässäänne laadittu kyläsuunnitelma?

- Ei
 Kyllä

b) Jos kyläsuunnitelma on laadittu, sisältyykö siihen kansainvälisyys?

- Ei
 Kyllä

6. Onko kyläyhdistyksessänne järjestetty maahanmuuttajille kotoutumista edistävää toimintaa tai palveluita?

- Kyllä
 Ei

Jos on, mitä? _____

B. MAASEUDUN MAAHANMUUTTAJAT

Seuraavassa on esitetty joitain maaseutuun ja maahanmuuttoon liittyviä väittämiä. **Valitkaa vaihtoehdoista se, joka kuvaa parhaiten yhdistyksenne näkemystä asiasta.**

1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä

7. Kylässämme ei asu maahanmuuttajia, joten asia ei kosketa meitä	1	2	3	4	5
8. Maahanmuuttajia tulee kannustaa mukaan kylän yhteiseen toimintaan	1	2	3	4	5
9. Monikulttuurista toimintaa tulisi lisätä kylätoiminnassa	1	2	3	4	5
10. Monikulttuurisuuden huomioiminen on tarpeen vain silloin, kun toimintaan osallistuu maahanmuuttajia	1	2	3	4	5
11. Maahanmuuttajat toimivat omissa ryhmissään, eivätkä sopeudu yhteisöön	1	2	3	4	5
12. Paikallisten asukkaiden ja maahanmuuttajien välillä on erimielisyyksiä	1	2	3	4	5
13. Maahanmuuttajien on vaikea sopeutua kyläyhteisöön, elleivät he omaksu suomalaisia tapoja ja perinteitä	1	2	3	4	5
14. Maahanmuuttajat rikastavat kyläyhteisöä tuomalla uusia ideoita ja kulttuureita	1	2	3	4	5

15. Maahanmuuttajat vievät työpaikkoja paikalliselta väestöltä	1	2	3	4	5
16. Maahanmuuttajiin on helppo tutustua	1	2	3	4	5
17. Maahanmuuttajat ovat uhka elämäntavallemme	1	2	3	4	5
18. Maahanmuuttajien määrää tulisi lisätä kunnassamme/kylässämme	1	2	3	4	5
19. Kylässämme on maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä	1	2	3	4	5
20. Kylässämme on panostettu kansainvälisyyteen	1	2	3	4	5
21. Maahanmuuttajan kansallisuudella on merkitystä asenteisiin	1	2	3	4	5
22. Maahanmuuttajien puutteellinen suomenkielen taito haittaa tutustumista kyläläisiin	1	2	3	4	5
23. Kylän asukkailla on ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan	1	2	3	4	5
24. Kokemukset maahanmuuttajista ovat hälventäneet kyläläisten ennakkoluuloja	1	2	3	4	5
25. Maahanmuuton syyllä on vaikutusta siihen, miten maahanmuuttajaan suhtaudutaan	1	2	3	4	5
26. Maahanmuuttajat kohtaavat rasismia alueellamme	1	2	3	4	5

C. MAAHANMUUTTAJAN KANSALLISUUS JA AMMATTITAITO

27. Mitä kansallisuuksia mieluiten ottaisitte asumaan kyläänne? ·

- | | | |
|--------------------------------------|------------------------------------|---|
| <input type="checkbox"/> Afganistan | <input type="checkbox"/> Albania | <input type="checkbox"/> Arabia |
| <input type="checkbox"/> Australia | <input type="checkbox"/> Britannia | <input type="checkbox"/> Bosnia ja Hertsegovina |
| <input type="checkbox"/> Burma | <input type="checkbox"/> Englanti | <input type="checkbox"/> Entinen Serbia ja Montenegro |
| <input type="checkbox"/> Filippiinit | <input type="checkbox"/> Irak | <input type="checkbox"/> Iran |
| <input type="checkbox"/> Kiina | <input type="checkbox"/> Kurdi | <input type="checkbox"/> Myanmar |
| <input type="checkbox"/> Persia | <input type="checkbox"/> Puola | <input type="checkbox"/> Ruotsi |
| <input type="checkbox"/> Saksa | <input type="checkbox"/> Somali | <input type="checkbox"/> Thaimaa |
| <input type="checkbox"/> Turkki | <input type="checkbox"/> Unkari | <input type="checkbox"/> Venäjä |
| <input type="checkbox"/> Vietnam | <input type="checkbox"/> Viro | <input type="checkbox"/> Yhdysvallat (USA) |

Joku muu, mikä? _____

- Kansallisuudella ei ole väliä

28. Onko maahanmuuttajan ammatillisella taustalla merkitystä asettumisessa kyläyhteisöönne?

Kyllä

Ei

29. Minkä ammattiryhmän edustajia mieluiten haluaisitte kyläyhteisöönne? _____

30. Mitkä tekijät mielestänne auttavat maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen kyläyhteisöön

KIITOKSIA VAIVANNÄÖSTÄNNE!

Liite II. Kuntakysely**KYSELYLOMAKE****MAASEUDUN MAAHANMUUTTAJAT**

Suomalaisen maaseudun asema ja merkitys työperäisen maahanmuuton kohdealueena

A. TAUSTATIETOJA

1. Kyselyyn vastaajan asema organisaatiossa _____

2. Maakunta, jossa kunta sijaitsee

Etelä-Pohjanmaa

Varsinais-Suomi

Kunnassa on laadittu

maahanmuuttostrategia

kansainvälisyysstrategia

maahanmuuttajien kotouttamisohjelma (laki 493/1999)

maahanmuuttostrategia on seudullinen

B. MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMINEN

3. Järjestetäänkö kunnassanne maahanmuuttajille kotouttamispalveluja?

Kyllä

Ei

Jos kunnassanne on laadittu kotouttamisohjelma, minkälaisia linjanvetoja se sisältää?

4. Milloin kotouttamisohjelma on laadittu tai viimeksi päivitetty? _____

C. MAAHANMUUTTAJIEN TYÖLLISTYMINEN

4. a) Onko kuntanne työllistänyt maahanmuuttajia?

Kyllä

Ei

b) Onko omassa yksikössäsi maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä?

Kyllä

Ei

- c) Mikäli maahanmuuttajia on työllistetty omassa yksikössä, millaisiin tehtäviin he ovat sijoittuneet?

6. Minkä ammattiryhmän edustajia mieluiten haluaisitte kuntaanne? _____

7. Mitkä tekijät mielestänne auttavat maahanmuuttajien palkkaamista kuntanne työntekijöiksi

8. Onko maahanmuuttajan ammatillisella taustalla merkitystä asettumisessa kuntaanne?

- Kyllä
 Ei

D. Seuraavassa on esitetty joitain väittämiä. **Valitkaa vaihtoehdoista se, joka kuvaa parhaiten näkemystäsi asiasta.**

1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä

- | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 9. Kunnassa ei asu maahanmuuttajia, joten asia ei kosketa meitä | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 10. Kunnan tulisi houkuttaa maahanmuuttajia aloille, joilla on työvoimapulaa. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 11. Ilman riittävää suomen kielen taitoa maahanmuuttajaa on vaikea työllistää | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 12. Maahanmuuttajia tulee kannustaa mukaan yhteiseen toimintaan | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 13. Monikulttuurista toimintaa kunnassa tulisi lisätä | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 14. Maahanmuuttajat vievät työpaikkoja paikalliselta väestöltä | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 15. Maahanmuuttajien määrää tulisi lisätä kunnassa | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 16. Kunnassa on maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

-
- | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 17. Kunnassa on panostettu kansainvälisyyteen | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 18. Maahanmuuttajat ovat tarpeellista työvoimaa | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

C. MAAHANMUUTTAJAN KANSALLISUUS

19. Mitä kansallisuuksia mieluiten ottaisitte asumaan kuntaanne? ·

- | | | |
|--------------------------------------|------------------------------------|---|
| <input type="checkbox"/> Afganistan | <input type="checkbox"/> Albania | <input type="checkbox"/> Arabia |
| <input type="checkbox"/> Australia | <input type="checkbox"/> Britannia | <input type="checkbox"/> Bosnia ja Hertsegovina |
| <input type="checkbox"/> Burma | <input type="checkbox"/> Englanti | <input type="checkbox"/> Entinen Serbia ja Montenegro |
| <input type="checkbox"/> Filippiinit | <input type="checkbox"/> Irak | <input type="checkbox"/> Iran |
| <input type="checkbox"/> Kiina | <input type="checkbox"/> Kurdi | <input type="checkbox"/> Myanmar |
| <input type="checkbox"/> Persia | <input type="checkbox"/> Puola | <input type="checkbox"/> Ruotsi |
| <input type="checkbox"/> Saksa | <input type="checkbox"/> Somali | <input type="checkbox"/> Thaimaa |
| <input type="checkbox"/> Turkki | <input type="checkbox"/> Unkari | <input type="checkbox"/> Venäjä |
| <input type="checkbox"/> Vietnam | <input type="checkbox"/> Viro | <input type="checkbox"/> Yhdysvallat (USA) |

Joku muu, mikä? _____

- Kansallisuudella ei ole väliä
-

Liite III. Haastatteluteemat

Maaseudun maahanmuuttajat -haastattelurunko

A. Taustatietoja

1. Ikä?
2. Perhesuhteesi?
 - a. Naimisissa
 - b. Naimaton
 - c. Eronnut
 - d. Leski
3. Onko sinulla lapsia?
4. Mistä olet kotoisin?
5. Mikä on kansalaisuutesi?
6. Miksi muutit Suomeen?
7. Oletko asunut Suomessa muualla kuin Etelä-Pohjanmaalla/Varsinais-Suomessa?

B. Kielitaito

8. Mikä on äidinkielenesi?
9. Mikä on muu kielitaitosi?
10. Miten kuvailisit Suomen kielen taitoasi?

C. Asuminen

11. Kuinka monta vuotta olet asunut Suomessa?
12. Miten sinut on otettu vastaan nykyisessä asuinpaikassasi?
13. Oliko sinulla Suomessa sukulaisia tai tuttavuuksia kun tulit tänne?
14. Onko sinulla ulkomaalaisia ystäviä Suomessa?
15. Onko saanut suomalaisia tosi ystäviä?
16. Onko tutustuminen suomalaisiin ollut mielestäsi helppoa?
17. Osallistutko kyläyhteisösi tapahtumiin?
18. Onko sinua kannustettu mukaan kylän toimintaan?
19. Oletko voinut säilyttää oman kulttuurisi tavat Suomessa?

D. Työ

20. Mitä teet työkseksi? Oletko tyytyväinen työhösi?
 21. Kuinka kauan olet työskennellyt Suomessa?
 22. Millainen on nykyinen työsuhteesi?
 - a. Määräaikainen?
 - b. Vakituinen?
 - c. Pätkätyö?
 - d. Työllistetty?
-

27. Oliko sinulla työpaikka valmiina tullessasi Suomeen?
28. Miten sait nykyisen työpaikkasi?
29. Millainen on kielitaitosi merkitys mielestäsi työsaannissa?
30. Millainen merkitys kielitaidolla on nykyisessä työssäsi?
31. Miksi halusit tulla Suomeen töihin?
32. Oliko sinun helppo löytää työtä Suomesta?
33. Miten työyhteisösi/työnantaja on suhtautunut sinuun?
34. Oletko ollut Suomessa ollessasi työttömänä?
35. Jos olet ollut työttömänä, oletko kohdannut työnhaussa ongelmia? Minkälaisia?

E. Koulutus

36. Millainen on koulutustaustasi?
37. Oletko koulutustasi vastaavassa työssä?
38. Oletko osallistunut Suomessa koulutukseen? Jos olet, millaiseen?

F. Asiointi ja palvelut

39. Oletko saanut mielestäsi riittävästi tietoa saatavilla olevista palveluista?
40. Oletko tarvinnut suomenkielistä tukea/apua asioiden hoitamiseen?
41. Jos olet, keneltä/mistä olet saanut eniten tukea?
42. Millaisia kokemuksia sinulla on palveluista?
43. Onko asuinkuntasi järjestänyt sinulle kotoutumispalveluja? Millaisia?
44. *Mitä kotouttaminen/kotoutuminen sinulle merkitsee?*

G. Lopuksi

45. Missä arvelet asuvasi viiden vuoden kuluttua? Uskotko asuvasi edelleen Etelä-Pohjanmaalla?
 46. Miten suomalaiset mielestäsi suhtautuvat ulkomaalaisiin?
 47. Oletko kokenut syrjintää, väkivaltaa, uhkaa? Millaista?
 48. Mikä on mielestäsi erityisen hyvää Etelä-Pohjanmaalla/Varsinais-Suomessa/Suomessa?
-

Liite IV. Maahanmuuttajatyövoiman tarve ammattialoitain Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa.

Kuntakyselyn mukainen työvoimantarve, E-P + V-S 2008	Kuntakyselyn mukainen työvoimantarve, E-P 2008	Kuntakyselyn mukainen työvoimantarve, V-S 2008	Kuntakyselyn mukainen työvoimantarve, V-S 2008	Kuntakyselyn mukainen työvoimantarve, E-P (verraten maakunnan kuntakyselyyn)	Ammattibarometrin osoittama yleinen työvoimantarve keväällä 2008, V-S (verraten maakunnan kuntakyselyyn)	Ammattibarometrin osoittama yleinen työvoimantarve keväällä 2008, V-S (verraten maakunnan kuntakyselyyn)	Asiantuntijoiden näkemys mamu-työvoimantarpeesta Varsinais-Suomessa 2007	Yrittäjien näkemys mamu-työvoimantarpeesta Varsinais-Suomessa 2007
<i>Hoiva-, hoito- ja terveysalan ammattilaiset (erikseen mainittuina perushoitaja, lähihoita- ja päivähoito, vanhusten hoito)</i>	<i>Hoiva-, hoito- ja terveysalan ammattilaiset</i>	<i>Hoiva-, hoito- ja terveysalan ammattilaiset</i>	<i>Hoiva-, hoito- ja terveysalan ammattilaiset</i>		Lääkärit, hammaslääkärit, sairaanhoitajat, perushoitajat, kodinhoitajat, laboratorio- ja räntgenhoitajat, lastentarhanopettajat...	Rakentaminen	Kalastus ja kalanviljely	
Metallialan ammattilaiset	Metallialan ammattilaiset	Metallialan ammattilaiset	Siivooja, siivousapulainen, laitosapulainen	Siivoojat	Siivoojat	Siivous- ja ympäristöpalvelut	Eiintarvikkeiden ja juomien valmistus	
Maatalouslomittaja, maatilatyöntekijä	Maatalouslomittaja, maatilatyöntekijä	Maatalouslomittaja, maatilatyöntekijä	Rakennusala, erilaiset kunnostustyöt	Rakennusinsinöörit, rakennusmaalarit, raudittajat, betonityöntekijät, talonrakennustyöntekijät, kirvesmiehet, muurarit	Rakennusinsinöörit, rakennusmaalarit, raudittajat, betonityöntekijät, talonrakennustyöntekijät, kirvesmiehet, muurarit	Metallien ja metallituotteiden valmistus	Julkisen hallinto ja maanpuolustus	
Siivooja, siivousapulainen, laitosapulainen	Puualan ja -teollisuuden ammattilaiset	Puualan ja -teollisuuden ammattilaiset	Maatalouslomittaja, maatilatyöntekijä	Maatalouslomittaja, maatilatyöntekijä	Maatalousyöntekijät	Terveydenhuolto-palvelut	Tutkimus ja kehittäminen	
Rakennusala, erilaiset kunnostustyöt	Sosiaaliala	Sosiaaliala	Metallialan ammattilaiset	Metallialan ammattilaiset	Koneistajat, työkaluntekijät, konepaja- ja metalliteollisuuden kokojat, valimotyöntekijät	Kuljetus	Konttori- ja tietokoneiden valmistus	
Puualan ja -teollisuuden ammattilaiset	Siivousala	Siivousala	Kesätyöntekijä, kausityöntekijä	Kesätyöntekijä, kausityöntekijä	-			
Kesätyöntekijä, kausityöntekijä	Kesätyöntekijä, kausityöntekijä	Kesätyöntekijä, kausityöntekijä	Sosiaaliala	Sosiaaliala	Sosiaalialan hoitajat, sosiaalityöntekijät	Vähittäiskauppa	Posti- ja teleliikenne	
Tekninen toimi	Opetusala	Opetusala	Ruokapalvelu	Ruokapalvelu	Kodinhoitajat, kotiaavustajat	Matkailu-, majoitus-, ravitsemuspalvelut	Kumi- ja muovituotteiden valmistus	
Puutarhayöntekijä	Opetusala	Opetusala	Kiinteistöhoitaja	Kiinteistöhoitaja	Kiinteistötyöntekijät	Sosiaalipalvelut	Parkitseminen	
Palvelualan työntekijät	Palvelualan työntekijät	Palvelualan työntekijät	Palvelualan työntekijät	Palvelualan työntekijät	Kahvila- ja ruokalatyöntekijät, tarjoilijat, kampaajat, pesulatyöntekijät,	Koneiden, laitteiden ja kulkuneuvojen	Massan, paperin ja paperituotteiden valmistus	
Kiinteistöhoitaja	Kiinteistöhoitaja	Kiinteistöhoitaja	Puutarhayöntekijä	Puutarhayöntekijä	Puutarhayöntekijät, viherrakentajat	Koulu- ja tutkimus	Majoitus- ja ravitsemustoiminta	
Opetusala	Opetusala	Opetusala			Isännöinti ja kiinteistöhoito	Ympäristöhuolto		
Sosiaaliala	Sosiaaliala	Sosiaaliala			Liike-elämän tekniset palvelut	Muu kulkuneuvojen valmistus		

Tiedot perustuvat toteutettuun kuntakyselyyn, työvoimatoimistojen avulla laadittuun ammattibarometriin sekä Varsinais-Suomen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman tilastoselytykseen. Visiä tärkeintä/haluttuina tummennettuna.



Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
ISBN 978-952-10-5398-6, 978-952-10-5399-3 (pdf)
ISSN 1796-0622, 1796-0630 (pdf)
www.helsinki.fi/ruralia